

1981
SPALIS - OCTOBER
Nr. 8

KARYS

KARYS

1981
Nr. 8 (1575)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS
Administratorius
ALFONSAS SAMUŠIS
Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:
S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajame
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"
Leidžia:
L.K.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

Alytaus piliakalnis	viršelis
B. Balčiūnas — Kazimieras Semenavičius	337
A. Budreckis — Lietuvos artilerijos generolai	341
Dr. A. M. — 1236 m. Šiaulių kautynių vieta	343
Pr. Žolynas — XV Aspirantų laida (pab.)	345
P. Jurgėla — 4-sis Lietuvos Kar. Mindaugo p. pulkas	349
A. Skirka — Paskutiniai metai tėvynėje	351
Arėjas Vitkauskas — Numirėlio kerštas	355
TREMTIES TRIMITAS	359
S. Pačėsa — VI. Pūtvis-Putvinskis	359
V. Tamošiūnas — Už gera piktu atsimoka (pab.)	361
Šauliškoj Pastogėj	364
Mjr. K. Daugvydas — Savanorio užrašai	375
KARINĖS ŽINIOS	377
Mokslas ir Technika	377
MŪSŲ SPAUDOJE PASIŽVALGIUS	379
KRONIKA	381

ATSTOVAI:

Baltimore — K. Česonis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Pr. Kovas
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE
TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas

ANGLIJOJE
"Dainora" — 14 Priory Road; Kew, Sur-
rey; TW9 3DF. Tel. 01-940 6377

V. VOKIETIJOJE
Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE
Albertas Žvirblis, 65 Walsgott St., North
Geelong, Vic. 3215
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$15.00, pusmečiui U.S. \$8.00, atskiro nr. U.S. \$1.75
Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207 Subscription \$15 per year (single copy \$1.75) Second class postage paid
at Brooklyn, N.Y. POSTMASTER: Send Address changes to KARYS, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 8 (1575)

SPALIS — OCTOBER

1981

KAZIMIERAS SEMENAVIČIUS “ARTIS MAGNAE ARTILERIAE”, 1650 M.

B. BALČIŪNAS

(Pardžia KARIO Nr. 7)

Antroje dalyje jis dėstė bendrus pirotechnikos dėsnius, parako sudėtis ir jų gaminimo būdus, pagrįsdamas skaičiavimais, fizikos ir chemijos formulėmis; tiksliai išdėstė, kaip parako rūšis atitinkamai pritaikyti kiekvienam reikalavimui — paskirčiai, nes nuo to priklauso pabūklo struktūra, sviedinio trajektorija ir sviedinių sprogimai.

Antros dalies rankraščių K. Semenavičius nesuskubo atspausdinti; jie buvo parengti spaudai 1650 metais sausio 1 d. Pradžioje jie buvo pakliuvę kunigaikščio Sanguškos rankosna (Liubartove netoli Liublino), vėliau atsidūrė Varšuvos (Zalusky) bibliotekoje ir XIX šimtmetyje, su kitomis knygomis ir antros dalies rankraščiai su piešiniais buvo pergabenti į Petrapilio artilerijos muziejų, kur ir dingo (o gal nebuvo pergabenti). Vilniaus Universiteto bibliotekoje, tarp prof. Joakimo Lelevelio paliktų knygų, yra ir Semenavičiaus veikalo I ir II dalių vertimai, išleisti 1676 metais Frankfurte prie Maino vokiečių kalba.

Kaip jau anksčiau minėta, antros dalies išleidimą sutrukdė autoriaus ankstyvoji mirtis, tačiau 1676 metais vokiečių Danielius Elrichas išvertęs “Artis Magnae Artilleriae” pirmą dalį į vokiečių kalbą, manoma, kad parašęs ir trūkstantą antrąją dalį, kuri buvo atspausdinta Henriko, Frankfurte prie Maino, Johano Dovydo Zuemmerno leidykloje. Šios knygos antraštėje ir įvade, tačiau pažymėta, kad į vokiečių kalbą vertė Thomas Leonard Beeren Lipsiensi, todėl D. Elrich'as teparašė tik dviejų puslapių įvadą, ir knygos antgalvis “Ausfuerliche Beschreibung der grossen Feuerwerks — oder Artillerie — Kunst

Casimiri Siemienowicz itzo mit dem Zweiten theil vermehrt vo Daniel Elrich. Frankfurt am Mayn bey Johann David Zuemmern im Jahr 1676”, tačiau tikrojo knygos autoriaus nenusako. Palyginus Vilniaus Universiteto bibliotekoje esančias Semenavičiaus “Artis Magnae Artilleriae” pirmą dalį su vokiškuoju antros dalies leidiniu, viršelis ir 229 iliustracijos yra panašios arba tokios pačios, išdėstytos tokia pačia tvarka, nužymėtos tokiais pačiais numeriais ir lotyniškais užrašais, net ir klaidos pakartotos tokios pačios. Todėl tenka manyti, kad Zuemmerno leidykla skolino ar nupirko iš J. Janssono Amsterdame K. Semenavičiaus piešinius, arba prieš 26 metus pagamintas klišes. Antros dalies iliustracijos yra tokio paties stiliaus ir braižo, kaip ir pirmos dalies, reiškia ir antros dalies iliustracijų autorius yra K. Semenavičius, be to prisimintina, kad pirmos dalies įvade Semenavičius yra minėjęs apie antros dalies parengimą spaudai su iliustracijomis. Kadangi antros dalies viršelio pavadinimas turėjo būti užrašais skirtingas nuo pirmosios, todėl ir piešinys buvo skirtingai braižytas, graverio C. Mtzger'io, kuris tuo metu gyveno Frankfurte prie Maino, tačiau pamėgdžiota pirmos dalies viršelio bendra kompozicija stiliumi, nors žmonės ir buvo įvilkti į skirtingus drabužius, bet jų jungtis su aplinka ir ten esantys daiktai su detalėmis tarytum būtų atkelti iš pirmos dalies viršelio. Pastebėtina, kad pirmosios dalies vertimo vokiečių kalbon įvade ir pratarmėje nieko nepasakyta apie iliustracijų autorių, todėl atrodo, analogiškai buvo nutylėta ir antroje dalyje. Galima spėti, kad antros dalies viršelį buvo nupiešęs K. Semenavičius, tik C. Metzger'is jį perbraižė

aprengęs vokiškais rūbais figūras ir su vokiškais užrašais.

Pirmos dalies vertime D. Elrich'as minimas kaip antros dalies autorius, tačiau antros dalies viršelyje užrašyta "Herausgegeben von Daniel Elrich", gi knygos pabaigoje turinio rodyklė tituluojama: "Semenavičiaus Didžiojo Artilerijos Meno antrosios dalies turinio rodyklė" (Vytautas Bogušas).

Vokiečių bibliografijoje "Allgemeines Buecher - Lexikon 1700-1815", Leipzig, trečiame tome nurodoma, kad buvo išleista K. Semenavičiaus knyga vokiškai (trečias leidimas), D. Elrich'o pavardės neminint. "Allgemeine Deutsche Biografie" 1875-1912, Leipzig, nei vienas iš 56 tomų nemini D. Elrich'o pavardės.

Anglo J.G. Hoyer teigimu "The Great Art of Artillery" išleista 1729 m. Lonone, tuo metu buvo kiekvieno artileristo "parankinė knyga", tačiau niekur neužsimenama apie D. Elrich'ą.

Antroji dalis susideda iš septynių skyrių, kas atitinka K. Semenavičiaus antros dalies turinio aprašymui lotyniško pirmos dalies leidimo pratarėje. Galutiniai antros dalies autorių kas nors tiksliai nustatys kruopščiai išnagrinėjęs pirmos ir antros dalių terminologiją, stilių, kalbinius išsireiškimus ir kt.

Trečia "Didžiojo Artilerijos Meno" dalis skirta raketoms, jų struktūrai, savybėms ir laidymui (plačiau atskirai).

Ketvirtoje dalyje K. Semenavičius detalizuoja artilerijos sviedinius, granatas, fejerverkus ir dūmines uždangas. Sviedinius grupuoja pagal svorį ir dydį (kalibrą): — maži, švino arba metalo gabalai iki vieno svoro svorio, vidutiniai — iki 20 svarų ir didieji — iki 100 svarų; pastarieji turi sprogtamos medžiagos užtaisus. Sviedinių dydis ir svoris tampriai rišamas su pabūklo kalibru, vamzdžio ilgiu ir užtaisu. Juos aprašydamas Semenavičius patiekia matematinius skaičiavimus, pagal kuriuos nustato sviedinių trajektorijas, skridimo tolį, nukrypimus, sviedinių pastovumo principus trajektorijoje (šaudyba), įvairius sviedinių degiklių tipus ir sviediniams pritaikomas sprogdinimo medžiagas (užtaisus).

Penktoji dalis skirta artilerijos pabūklų konstrukcijai ir išorinei vamzdžio ornamentacijai, su įvairiomis pagalbinėmis gamybos priemonėmis. Aprašoma eilė karinių įrengimų ir pirotechnikos mašinų.

"DE ROCHETIS"

Trečioji dalis "Artis Magnae Artilleriae" De Rochetis — skirta raketoms. K. Semenavičiaus

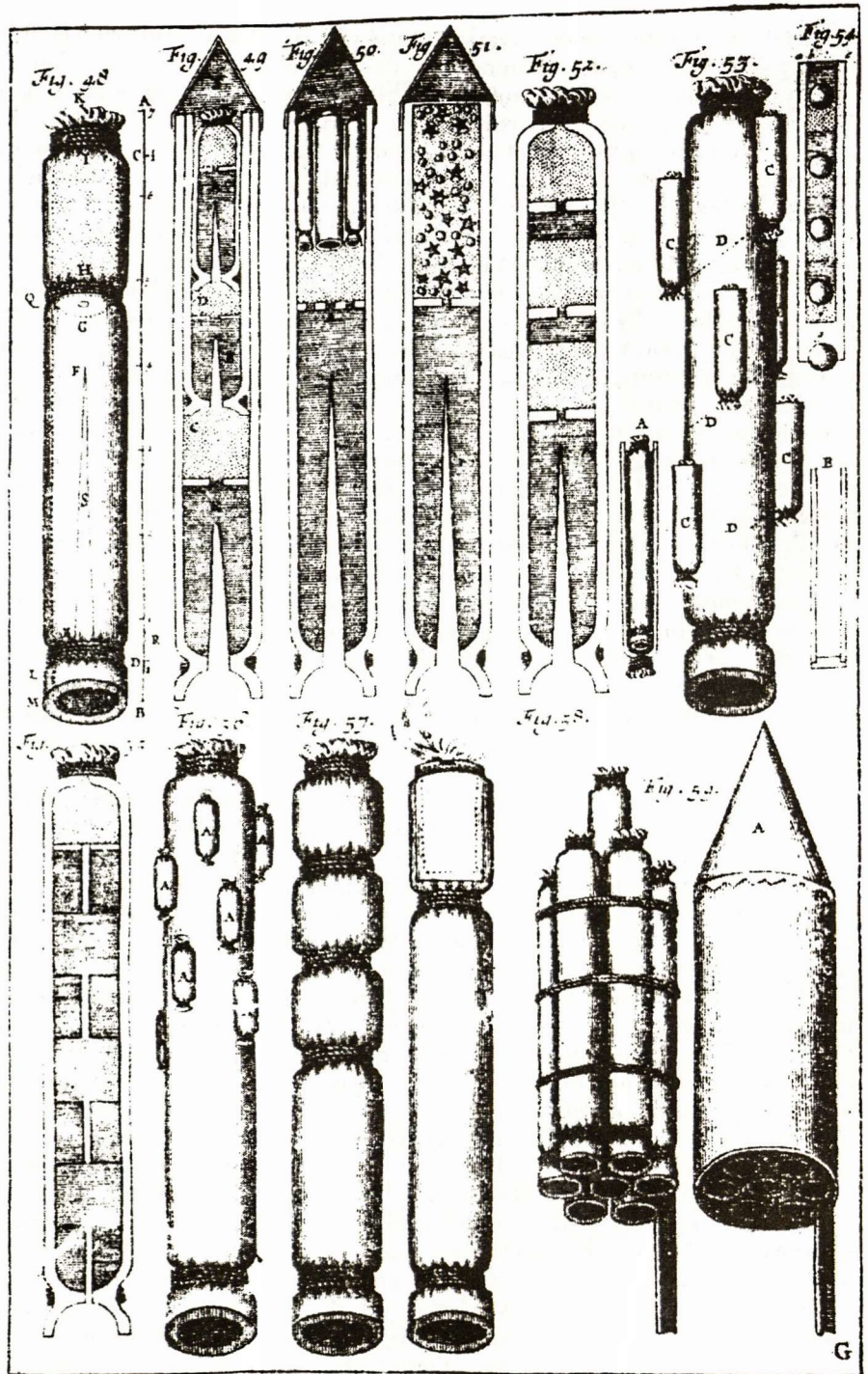
laiku, Europoje apie kietu kuru varomas raketos yra rašęs ir daręs bandymus rumunas Conrad Haas (1529-1569); jo aprašomos raketos buvo padarytos skirtingu principu negu kiniečių: cilindrinio kiaučio priekyje buvo raketos — fejerverko užtaisais, likusių kiaučio dalį užėmė raketos varymo medžiaga — kuras, cilindro gale — anga sklisti degančioms dujoms, gi išorėje įvairios išvaizdos stabilizatoriai — uodegos, pritvirtinti prie galinės cilindro dalies. Ši sistema pasilikta naudojama ilgą laiką. C. Haas taip pat rašė apie priemonės raketų kieto kuro degimo kontroliavimui — "parako degimo pastovumas turi atrodyti kaip vandens tekėjimas" (NASA Conference Publication 2014, Volume I). C. Haas raketų aprašymai turėjo įtakos XVI ir XVII a. autoriams, rašiusiems apie raketas; jų aprašymuose ir brėžiniuose buvo naudojami C. Haas principai. Tuometinės aprašomos raketos tikrumoje buvo, šių dienų terminu, fejerverkai, davę pagrindus XX a. erdvių užkariavimui ir raketiniams ginklams.

Tarptautinė astronautų Akademija yra surengusi eilę astronautikos istorijos simpoziumų: Belgrade 1967 m., New Yorke 1968 m., Argentinoje 1969 m., Konstancoje 1970 m., Briuselyje 1971 m., Vienoje 1972 m., kurių aprašymus 1977 m. išleido NASA pavadinimu "NASA Conference Publication 2014", dviejuose tomuose. K. Semenavičiaus darbai buvo minimi 1971 m. simpoziume Belgijoje ir 1972 m. Vienoje, kaip iškiliasi ankstyvoje raketų istorijoje, nes buvo aprašyti moksliniais pagrindais. 1971 m. simpoziume Belgijoje, Wladyslav Geisler kalbėjo apie raketų vystymosi technologiją Lenkijoje XVI ir XVII a., paminėdamas W. Sebisch (1577-1657) iš Wroclaw rašiusį apie torių naudotas raketas mūšyje prie Legnicos 1241 m. taip pat pavaizdavęs piešiniais ryšulines raketas. Kiti autoriai — lenkas M. Bielski 1569 m. ir del Aqua 1637 m. iš Venecijos, buvęs lenkų tarnyboje. Tačiau didžiausią įnašą raketų aprašyme, ne vien Lenkijoje, bet ir visoje Europoje, davė Kazimieras Semenavičius (Casimir Siemienowicz), vadovavęs Lenkijos karališkai artilerijai prie karaliaus Vladislovo IV, savo veikalu parašytu lotynų kalba "Artis Magnae Artilleriae" 1650 m., kurį 1651 m. išsivertė prancūzai, 1676 m. vokiečiai ir 1729 m. anglai ir olandai. To veikalo III dalyje "De Rochetis" K. Semenavičius sistematingai dėsto įvairių ano meto raketų modelius, pridėdamas savus papildymus ir naujas konstrukcijas pavaizduodamas brėžiniais, matais ir matematiniais skaičiavimais, ypatingai išryškinant normas ir išmatavimų santykius tarp raketų diametro ir jų ilgio, ko kitų

K. Semenavičiaus raketų piešiniai.

Viršutinėje eilėje — kairėje, bendras raketos vaizdas su linijiniu masteliu raketos aprašymui. Sekanti — pūvis triaukštės raketos su metaliniu smailgaliu, kuriame gali tilpti sprogsdanti dalis; triaukštė raketa susideda iš trijų atskirų raketų — dvi viršutinėje dalyje patalpintos pagrindinės raketos vamzdin, kurios užpakaliniame gale yra pirminis kuras ir dujų išmetimo anga. Sekantis raketos pūvis su ryšuliu kelių raketų priekyje; tolimesnis pūvis vaizduoja raketa su šrapneliais. Toliau seka vienvamzdė raketa su keliais, vienas po kito, raketos kuro užtaisais. Dešinėje — raketa su priediniais užtaisais — raketom išorėje.

Apatinėje eilėje kairėje — raketa su eile atskirų kuro skyrių; sekantys piešiniai įvairių raketų ir krašte septynios ryšulinės raketos ir tiek pat raketų sutalpintų viename kiaute.

autorių aprašymuose nebuvo. K. Semenavičius pirmasis aprašė dviaukštės ir triaukštės raketų konstrukcijas, kaip atskiras raketas, kurios atskirais aukštais talpinamos vamzdžiuosna viena po kitos atskiros raketos. Tokios iššautos raketos

užsidega viena po kitos ir tuo būdu įgalina raketa toliau nusukti, nes parakas dega palaipsniui reikiamu kiekiu, ne visas iš karto. Semenavičius apskaičiavo ir patikrino, kad tarp triaukščių raketų atskirų užtaisų masės santykis turi būti

6,4:2,4:1 ir išdėstė greičio svarbą santykiyje su raketos mase. Jis taip pat aprašė ir detalizavo raketų laidytojų struktūras, raketų stabilizatorių — uodeginių sparnų, pritivirtintų prie išorinio raketos drūtgaliu svarbą raketos pastovumui trajektorijoje. Prie W. Geislerio pranešimo teksto talpinamos Semenavičiaus veikalo viršelio nuotrauka, III dalies užvardinimas “De Rochetis” ir dvi raketų rinkinio nuotraukos (Vol. I, psl. 102-106).

1972 metų simpoziume Vienoje, apie raketų plėtrą Lenkijoje XVI-XVII a. kalbėjo M. Subotowicz. Jis pakartojo tuos pačius autorius, kaip ir Geisleris Briuselyje 1971 m., pridėdamas, kad istorikas Jan Dlugosz rašęs apie XV a. totorius, naudojusius raketas mūšyje prie Legnicos, kur mūšio vietoje pastatytos bažnyčios vienoje sienoje yra freska - paveikslas, vaizduojantis lenkų su totoriais mūšį ir totorių pusėje matomas didelis drakonas spjaudantis ugnimi. Subotowicz mini Lenkijos artilerijos generolą K. Semenavičių užėmusį labai svarbią vietą raketų technologijos vystyme, kuris raketų aprašymus dėstė fizikos, matematikos nuostatais. K. Semenavičiaus parašytas veikalas “*Artis Magnae Artilleriae*” buvo didžiausias laimėjimas raketų mokslė iki XIX a., nes jame buvo visi reikalingi ir tuo metu žinomi technologiniai duomenys, išdėstyti teisingais pagrindais praktiškam panaudojimui. Subotowicz talpina tuos pačius Semenavičiaus raketų brėžinius ir piešinius, kaip ir Geisleris. Reikia pastebėti, kad abu paskaitininkai niekur neužsimena apie K. Semenavičiaus kilmę, kai tuo tarpu kitų autorių kilmę pažymi (del Aqua iš Venecijos, Sebisch iš Wroclaw ir kit.).

K. Semenavičiaus laikais raketų bandymai ir aprašymai Europoje vyko plačiu mastu. 1638 m. balandžio 24 d. olandas A. Speek prie Spitzbergenos salos išbandė raketą, pritaikytą banginių medžioklei laidyti harpūnus, tačiau visas įrengimas buvo labai gramozdiškas ir praktikoje nepriėjo. 1537-1540 m. ispanas Luis Ortez parašė “*Libro de Artilleria*”, išvardindamas eilę degančių užtaisų mėtomų rankomis, arba mašinomis. Kitas ispanas Miguel de Servantes (“*Don Quixote*” autorius), 1547 metais rašė, kaip arklys apraustas raketomis sprogo, sukeldamas ore labai didelį triukšmą. 1592 m. italas Luis Collado parašė knygą, spausdintą Milane, “*Platica Manual de Artilleria*” vaizduodamas ispanų raketas panaudotas prieš raitelius. Collado siūlė raketas pailginti, tolinašos padidinimui ir panaudojimui naktį prieš arklių gąsdinimui ir sekimo lauko apšvietimui. Visa eilė autorių XVI ir XVII a. laikotarpyje rašė ir apie artileriją ir apie raketas,

tačiau nei vienas iš jų neprilygo K. Semenavičiui, kuris tais klausimais rašė techniškai moksliniais pagrindais tiek išsamiai ir pritaikomai, kad jo veikalą vertė į kitas kalbas ir naudojo sutelktas žinias gamybai, iki XIX a. pradžios, kai progresuojant technologijai atsirado naujos galimybės ir pasirodė nauji veikalai.

Pilnesniam įvertinimui K. Semenavičiaus įnašo raketų vystymosi raidon, pravartu paviršutiniai peržvelgti istorijos puslapius, pažymint tik kai kuriuos įvykius, nes raketų istorija, ypatingai XX a. laikotarpyje yra labai plati.

Pažinimas gamtos dėsnių ir jų apraiškų duoda galimybės jas pritaikyti praktiškam panaudojimui. K. Semenavičius pirmas ir panaudojo gamtos dėsnius (moksliniai apipavidalintus) praktiškam pritaikymui. Mokslas padeda pažinti gamtą ir įgyti žinias; technologija pritaiko mokslo įgytas žinias suprojektavimui ir pagaminimui produktų ir priemonių.

Raketos atsirado kiniečiams pagaminus paraką, kuris degdamas, iš kieto stovio, staiga virsta dujomis, padidinant tūrį šimtus kartų, tokiu būdu atsiranda spaudimas, sudarydamas jėgą, kuri veržiasi visomis kryptimis vienodai, tačiau skleidžiasi mažesnio pasipriešinimo kryptimi, arba suskaldo kiautą, kuriame talpinamas parakas. Pradžioje šią parako savybę kiniečiai pritaikė fejerverkams.

Iš Kinijos Europon paraką atvežė keliautojas Marco Polo 1269 m., yra tačiau duomenų, kad XIII a. viduryje paraką išrado anglas vienuolis Roger Becon, gi tuo pačiu metu Vokietijoje, taip pat — kitas vienuolis, Berthold Schwartz. Patikėtina, kad su Marco Polo į Europą atkeliavo ir raketų pavyzdžiai, nes su parako plitimu, atsirado ir raketos, kurios buvo gaminamos mėgėjišku būdu, bandant, iki 1529 m., kai rumunas Conrad Haas, tuo metu buvęs artilerijos arsenalo viršininku Transilvanijoje, Sibū mieste, senovine vokiečių kalba parašė vadovėlį skirtą pirotechnikai ir raketų gamybai, pridėdamas raketų konstrukcijos piešinius ir bendrybėmis aprašymus, grįsdamas savo paties ir Sibū miesto apylinkėje buvusių pirotechnikų patyrimais. Haas rankraštis laikomas pirmu ir seniausiu Europoje, davęs impulsą kitiems aprašyti savus patyrimus raketų srityje. Haas aprašė ir paprasčiausią parako gamybos būdą, būtent, salietrą jungiant su anglimi, pagal tuometinį pirotechniką rumuną Hanes Wallach, kuris mokėjo pagaminti paraką kietoje — gabalinėje formoje ir grūdeliais, keičiant mišinio santykį, taip gaudamas skirtingo galingumo degimą (minėta apie penkios mišinių rūšys).

(*Bus daugiau*)

Lietuvos artilerijos generolai

ALGIRDAS BUDRECKIS

Šalia valstybinių urėdų ir dignitorių Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštijoje atsirado ir karinių urėdų. Vienas iš jų buvo vadinamas artilerijos generolas (lenkiškai, *general artyleryi*, vokiškai, *General-Feldzeugmeister*). Kodėl atsirado toks ypatingas urėdas specifinei karo tarnybai? Todėl, kad po DLK Stepono Batoro mirties, artilerijos menas, gamyba ir tarnyba Lietuvos valstybėje merdėjo. Daug karo pabūklų buvo švedų pagrobti ir išgabenti Švedijon ar Vokietijon "Tvano laikotarpiu" karo metu. 1670 m. didysis etmonas Mykolas Pacas artileriją išlaikyti paskyrė karališkus dvarus Geranainius, Lipnikus, vėliau dar Veršupį.

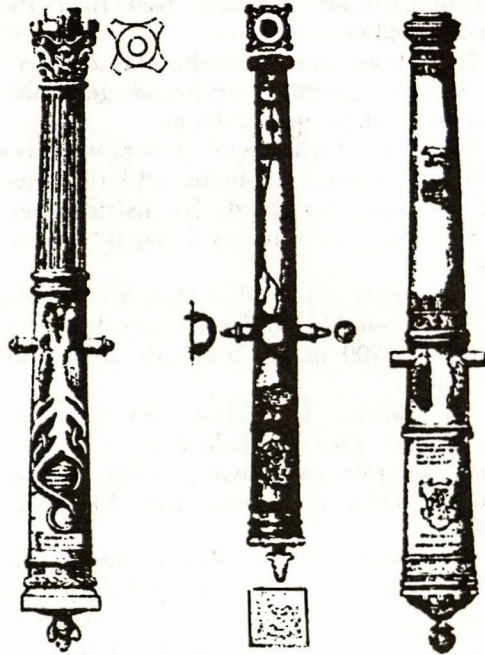
Daug ginklų žuvo Didžiojo Šiaurės Karo laikais. Tik prie Kazimiero Nestoro Sapiehos (1773-1793 m.) buvo pradėta atnaujinti Lietuvos kariuomenės artileriją.

Lietuvos artilerijos generolas turėjo arsenalus aprūpinti ir karo pabūklų tvarką išlaikyti. Artilerijos generolas Lietuvos tvirtovėms tiekė paraką, kulkas ir kitus karo reikmenis. Jo atsakomybė buvo dauginti artilerijos reikmenis. Kas tik buvo įgyta iš karo medžiagų, buvo jo surašyta į urėdo rejestrą. Be to, jis privalėjo pristatyti viską, ką didysis etmonas jam buvo įsakęs pristatyti gynybai ar žygiui. Šio urėdo pareiga buvo kiekvieną kartą, kai DLK kariuomenė žygiuoja prieš priešus, ją aprūpinti (žr. J. Lelewel, *Polska, dzieje i rzeczy jej*, IV (IX) pp. 66-67). Urėdas buvo įsteigtas prie Vladislovo IV.

Šalia dignitorių — artilerijos generolų, buvo ir vyriausiųjų artilerijos generolų (generalowie naczelnicy artyleryi), paskutinis iš jų buvo Jokūbas Jasinskis, 1794 m. sukilimo Lietuvoje vyriausias vadas.

Dvidešimt vienas dignitorius ėjo Lietuvos artilerijos generolo pareigas; iš jų buvo keli Karūnos (Lenkijos karalystės) ponai. Taipgi buvo ir keletas vokiečių. Seka trumpas artilerijos generolų chronologiškas pristatymas.

1. *Mikalojus Abramovičius*, Smalensko vaivada, karališkasis pulkininkas, buvo paskirtas artilerijos prižiūrėtoju "na dozor armaty wielkiego księstwa litewskiego" (armatura per M.D. Litt. praefectura) 1634 m. rugsėjo 21 d. 1638 seimo

Lietuvos kariuomenės patrankos, naudotos kovų su švedais metu XVI-XVII a. Piešinys.

metu, jau eidamas Starodubo ir Medilo seniūno pareigas Abramovičius gavo greit apibrėžtą urėdą; 1648 m. jau vadinosi Lietuvos artilerijos generolu. Tuo pačiu laiku Mikalojus Abramovičius ėjo dar ir šias pareigas: taurininko (1638), Mscislaulio kašteliono (1639), Mscislaulio vaivados (1643) ir Trakų vaivados (1647 m.). Jis mirė 1651 m. vasario mėn.

2. Stalininkas *Vincentas Korvinas Gansiauskis* tapo artilerijos generolu 1651 m. vasario 27 d., "po Trakų vaivados mirties"; jis buvo pakeltas į didžiuosius paiždininkius 1652 m. rugsėjo 14 d.

3. Karališkasis pulkininkas *Zigmuntas Wahlas* buvo paskirtas artilerijos generolu 1652 m. rugsėjo 22 d. Wahlas atsistatydino 1654.

4. Maltos kavalierius ir karaliaus dvariškis *Mikalojus Vladislovas Judyckis* buvo paskirtas artilerijos generolu 1654 m. balandžio 11 d. "po Zigmunto Wahlo savanoriško atsistatydinimo" (po dobrowolnej rezygnacyi Zygmunta Wahl). Jis ėjo ir Naugarduko kašteliono pareigas. Judyckis mirė 1670 m.

5. *Mykolas Antanas Krišpinas-Kiršenšteinas* tapo artilerijos generolu 1670 m.; 1673 m. buvo pakeltas į lauko raštininkus.

6. Lazdynų seniūnas *Motiejus Korvinas Gan-*

siauskis gavo art. generolo paskyrimą 1673 m. Jis mirė 1683 m.

7. Lietuvos rūmų paiždininkis *Leonas Vosylius Sapieha* paskirtas artilerijos generolu 1684 m. rugsėjo 7 d. Jis mirė 1686 m.

8. Lietuvos kariuomenės generalmajoras *Matas Roemeris* paskirtas Lietuvos artilerijos generolu 1687 m. balandžio 28 d. Jis atsistatydino 1698 m., nes buvo nominuotas į paaukštinimą. Mirė 1699 m.

9. Lietuvos arklainas *Mykolas Sapieha* tapo artilerijos generolu 1698 m. liepos 18 d. Jis buvo nužudytas 1700 m. lapkričio 19 d. po Valkininkų mūšio.

10. Sanoko (Lenkijos) seniūnas *Juozapas Mnieszechas* 1701 m. balandžio 8 d. gavo artilerijos generolo pareigavietę. 1706 m. rugpiūčio 9 d. šis lenkų dignitorius tapo Lietuvos rūmų maršalka.

11. Lietuvos kardininkas *Kazimieras Kristupas Sienickis-Bonča* 1706 m. pabaigoje paskirtas Lietuvos artilerijos generolu. Rusų paimtas į nelaisvę 1707 m. ir nubaustas ištėmimu į Sibirą ("na zeslanie na Sybir") į Irkutską, mirė pakeičiant priėmimą Obos upės.

12. Lietuvos rūmų maršalka *Juozapas Mnieszechas* antrą kartą buvo paskirtas Lietuvos artilerijos generolu 1709 m. spalio 17 d. Tačiau jis nepriėmė šio urėdo.

13. *Fabijonas Kazimieras Borchas*, Lucensko seniūnas, tapo artilerijos generolu 1710 m. balandžio 22 d. 1710 m. seimas Borchą paskelbė Lietuvos artilerijos generolu.

14. Pakamarij *Boguslovą Ernestą Denhofą* paskyrė Lietuvos artilerijos generolu 1710 m. birželio 24 d., "po smierci Fabijana Borchas". Jis atsistatydino iš pareigų 1725 m.

15. Volpos seniūnas *Kazimieras Leonas Sapieha* tapo artilerijos generolu 1725 m. rugsėjo 4 d. Laikinai (1735) buvo paskirtas Lietuvos Brastos vaivada. Mirė 1738 m. gegužės 20 d.

16. Lietuvos kariuomenės generalas *Jurgis Detlofas Flemingas* tapo artilerijos generolu 1738

m. 1746 m. lapkričio 24 d. jis buvo pakeltas į didžiuosius paiždininkius.

17. Ežerėnų seniūnas *Antanas Davaina Solohubas* gavo artilerijos generolo urėdą 1746 m. lapkričio 26 d. Jis mirė 1759 m. rugsėjo mėn.

18. Karūnos taurininkas (lenkas) *Eustachas Potockis* gavo art. gen. pareigavietę 1759 m. spalio 20 d., "po smierci Antoniego Sollohuba". Jis mirė 1768 m. vasario 23 d.

19. Karūnos medžioklis (laucius) *Pranciškus Ksaveras Branickis* gavo Lietuvos artilerijos generolo urėdą 1768 m. Jis tapo Karūnos lauko etmonu 1773 m. balandžio 10 d.

20. *Kazimieras Nestoras Sapieha*, Lietuvos kariuomenės artilerijos pulkininkas, gavo urėdą 1773 m. kovo 10 d. Jis atsistatydino 1793 m. Mirė Vienoje 1798 m. gegužės 25 d.

21. Kunigaikštis *Pranciškus Sapieha* gavo urėdą 1793 m. gegužės 1 d. Jis išgyveno Žečpospolitos žlugimą. Mirė 1829 m. gegužės 30 d.

Kai kurie lenkų istoriniai šaltiniai mini dar kitus tariamus Lietuvos artilerijos generolus, antai: Fromhold Wolff Ludinghausen (m. 1665), bet istorikas Bartoszewicz nurodė, jog jis buvo Karūnos artilerijos generalas; Pranciškų Steponą Sapiehą (m. 1686); tačiau istorikas Niesieckis rašo, kad jis buvo tik Lietuvos arklainas (koniuszi). Dar minimas tūlas Bokumas (m. 1693). Amžinininkas istorikas Zaviša rašė, kad tais laikais buvo Lietuvos kariuomenės generalmajoras Eberhardas Kazimieras Bokumas. Galimas dalykas, kad tas karininkas bus tas pats Bokumas. □

Neišvengiamai kylant kainoms, pašto išlaidoms ir patarnavimams vis brangstant, esame priversti pakelti "Kario" prenumeratos kainą. Nuo 1982 metų sausio 1 dienos metinės prenumeratos mokestis bus 15 dolerių, pusei metų — 8 dol., atskiras numeris — 1.75 dol.

Tačiau, prenumeratoriai, sumokėję už 1982 metus iki 1981 m. gruodžio 31 d., užjūrio prenumeratoriai — iki 1982 m. vasario 16 d., gaus "Kari" už senąją — 13 dol. kainą.

Tokiu būdu, sumokėdami iki Naujųjų Metų (užjūrio iki 1982 m. vasario 16 d.) už 1982 metus, sutaupysite 2 dol. ir išvengsite kainų pakilimo.

Mirus mylimai žmonai

a.a. LIUCIJAI,

nuoširdžiai užjaučiame mūsų bendradarbį
Kazį Jankūną ir sūnų Kastytį.

KARIO Štabas

1236 METŲ ŠIAULIŲ KAUTYNIŲ VIETA

Dr. A. M.

Mums žinomose kronikose, aprašymuose ir kituose dokumentuose yra gana smulkiai aprašyta kautynių eiga, vartoti ginklai, bet vieta kur tos kautynės įvyko niekur aiškiai nepažymėta ir dėl jos yra ginčijamasi.

Popiežius Grigalius IX, 1236 metų vasario mėn. paskelbė Kryžiaus karą — paskutiniems, Europoj likusiems pagonims, žemaičiams ir lietuviams, pažadėdamas už jų galvų suskaldymą tas pačias indulgencijas ir atlaisdus, koki buvo duodami anksčiau už Šventosios Žemės laisvinimą.

Žygio tikslas buvo tik Žemaitija (Samogitija), ją nuterioti ir parodyti kryžiuočiams, kad kalavijuočiai yra dar pajėgūs užimti Žemaitiją ir sudaryti tiesioginį kontaktą su jau tada sustiprėjusiais kryžiuočiais, suimant Žemaitiją į reples ir veržiant jas palaipsniui užvaldyti Žemaičius.

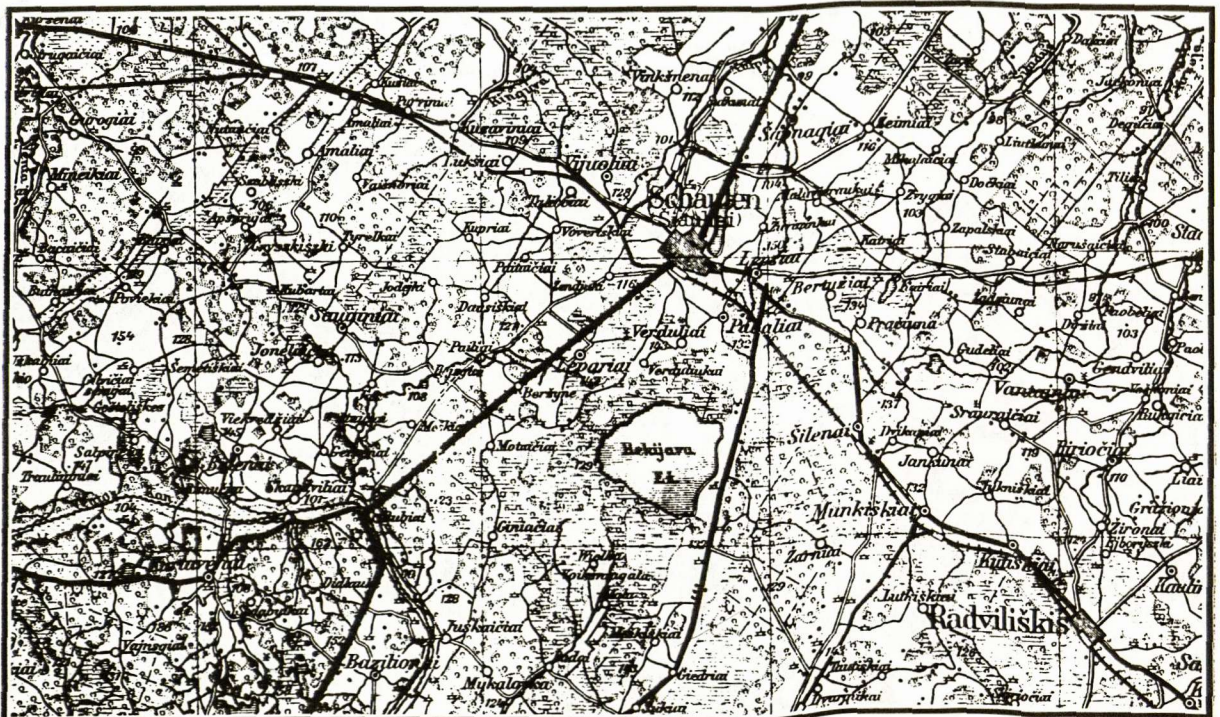
Piligrimai, nuotykių ieškotojai ir kiti valkatos per Liubeko ir Bremeno miesto uostus lengvai pasiekdavo Rygą. Jų susitelkė nemažas skaičius. Atvykusius tvarkė Rygos vyskupas ir kalavijuočių

magistras Vokvinas, surikiuodamas į būrius po 100-150 žmonių, pavesdamas tiems būriams vadovauti po vieną riterį; reikia manyti, kad tokių perėjūnų susirinko apie 5000-6000.

Vokiečiams užėmus Nemuno žemupį, prekyba su užsieniais ėjo per Rygą, o toliau prekės būdavo gabenamos į Šiaulius ir Žemaitijos vidurį. Tas kelias, vadinamas Rygos traktas, ėjo iš Rygos per dabartinę Mintaują, Joniškį, Meškuičius ir į Šiaulius, nes buvo trumpiausias ir matomai patogiausias, nors ėjo per dar nevisai pavergtą Žiemgalių teritoriją. Maždaug nuo dabartinių Keblių ir Sutkūnų sodžių pakluonių kelias ėjo per pelkes, balas ir neišbrendamus liūnus, supančius Telksvos ežerą ir vakarinę Šiaulių miesto teritoriją. Per tas pelkėtas vietas (vokiečių generallinio štabo žemėlapiai rodo jas esant tik 95-101 metrų nuo jūros lygio) maždaug 5-6 km ilgio kelias ėjo be jokių šalutinių kelių; gal būt jis buvo kai kur išgrįstas, kai kur kulgrindomis, o aplink tyvuliavo vanduo.

Pradžioj rugsėjo, 1236 m., magistras Volkvinas su visa ta gauja piligrimų patraukė minėtu traktu į Žemaitijos vidurio turtingas sodybas. Laimingai nuvykę nuteriojo ir apiplėšę Žemaitijos vidurį, 22 rugsėjo 1236 m. grįžo su dideliu gro-

Iškarpa iš "Uebersichtkarte von Mitteleuropa", 1:300 000. (padidinta 1/6)

biu arklių, galvijų ir belaisvių (moterų ir vaikų, su surištom užpakalyje rankom, kilpa ant kaklo, virvėm pririštais prie gurguolės šono). Linksmi prišartinę prie Šiaulių, jie pasileido minėtu traktu per balas ir pelkes Rygos link.

Vilkstinė turėjo būti apie 3-4 km ilgio, bet judėjo pamažu siauru keliu. Priėję prie dabartinių Sutkūnų sodžiaus pakluonių, turėjo eiti per nedidelį upelį Svede vadinamą, kuris įteka į Kulpės upę, tekančią kairėje per pelkes paraleliai tam traktui. Čion juos sutiko žemaičių kariuomenė, ir pagal duotą ženklą, medžiai iš anksto pakirsti, pradėjo griūti ant kelio ir visai jį užblokavo per 15-20 pėdų. Tas pat buvo padaryta ir gale vilkstinės. Kilus dideliame sumišimui, piligrimai šoko į balą ir klimpo, žemaičiai šokinėdami nuo kupsto iki kupsto, juos greit sudorojo kuokomis per galvas. Gal tik koks dešimtas, šiaip taip išbridęs iš balos, toliau nuo mūšio vietos, pasileido į Rygą per žemaičių teritoriją.

Greitai apsidirbę su piligrimais, paliuosavę belaisvius, žemaičiai pradėjo pačių riterių žudynes. Riteriai, nusėdę nuo žirgų, kurie ant siauro kelio šokinėjo ir baidėsi, sustojo į dvi eiles, atsiremdami nugaromis vienas į kitą ir aršiai gynėsi kalavijais. Nemaža žemaičių nukentėjo. Tada žemaičiai pasinaudojo brukliais (kronikose — baumen); tai yra nestora kartis, apie 20 pėdų

ilgio, kuri nešina kelių žmonių, išibėgėjus brukama į eilę stovinių riterių, tokiu būdu suardydama jų rikiuotę. Nuo smūgio riteris pargiūdavo, o atsikelti su šarvais ne taip greit galėjo; ir taip, vienas po kito, buvo užmušti visi 48 riteriai ir jų magistras Volkvinas.

Apie šį mūšį, iš kartos į kartą, yra toks žmonių padavimas. Senai, senai, gal keletas šimtmečių atgal, toje vietoje buvęs smarkus — kruvinas mūšis, žuvo daug žmonių, taip, kad vanduo Svedėje tekėjo kaip kraujas. Taip pasakodavo mano tėvas, rodydamas botagu į Svedės upelį, gal už kokio kilometro nuo Šiaulių plento įtekančią į Kulpės upę, gal kokiais 1908 metais, kai grįždavom iš bažnyčios iš Šiaulių.

Būtų įdomu, kad mūsų kraštotyrininkai pabandytų tas klampias vietas, kur Svedė palenda po senu vieškeliu Rygos trakte, ir gal užtikytų gilumoje kokių ietigalių, šarvų ar šalmų liekanų.

Peržvelgęs Lietuvos istoriją nuo 1236 metų iki dabartinių laikų, niekur neužtikau, kad ten būtų buvę kokios didelės, smarkios kautynės su švedais ar maskoliais jų okupacijos laikais. Taigi, prašosi logiška išvada, kad tame padavime minimos Šiaulių kautynės, po kurių Kalavijuočių ordinas vengdavo užkabinti žemaičius iki 1260 metų, Durbės ežero mūšio, kuriame ordinas irgi smarkiai pralaimėjo. □

Rugsėjo 20 d. Kultūros Židinyje, Brooklyne, veikalo "Kovos Dėl Lietuvos Nepriklausomybės" II tomo pasirodymo proga, suruoštas visuomenės supažindinimas su naujuoju stambiu dr. A. Rukšos veikalu. I eilėj, iš deš.: kpt. J. Kiaunė, kpt. A. Rugys, plk. A. Sperauskas, J. Audėnas, E. Noakienė, O. Balčiūnienė, dail. Č. Janušas. Nuotr. L. Tamošaičio

XV ASPIRANTŲ LAIDA

PR. ŽOLYNAS

(Pabaiga)

Spalio 1 d. pranešė, kad rytoj, t.y. spalio 2 d., bus baigiamasis paradas, pakėlimas ir būsime paleisti atsargon. Visų nuotaika jau buvo tokia surūgusi, kad norėjome kuo greičiau su kariuomene atsiskirti ir važiuoti namo. Spalio 2 d. apsirengėme išveginėmis uniformomis, tik be baltų diržų ir pirštinių, nes tai darbo valstiečių ir darbininkų armijai netiko, ir išsirikiavę paradavome ten pat rajone aukštiesiems rusų karininkams ir lietuvių politrukams priimant paradą. Negaliu dabar jau beprisiminti, kas iš mūsų aukštųjų karininkų buvo parado tribūnoje. Einant pro tribūną buvome išmokyti, rusų pavyzdžiu, šaukti šūkius. Kažką tai šaukė ir mūsų būrys, bet nesutartinai ir negarsiai. Tik pradėję savo 1-mos aspirantų kuopos tradicinę žygio dainą „Pajūriais, pamariais“, kai užtraukėme, tai visas parkas ir kareivinių rajonas skambėjo kaip nuo geriausio orkestro.

Po parado susirinkome į didelę salę ir ten vyko aktas. Kalbas sakė rusiškai ir vienas politrukas (turbūt Macijauskas) laužytai lietuviškai. Prie gražiai parengtų stalų buvo pietūs-vaišės. Pavalgę, pradėjome dainuoti lietuviškas dainas. Pradžioje ramias, kaip „Lietuva brangi“, „Šautuvėli“, „Kur bėga Šešupė, kur Nemunas teka“ ir kitas. Toliau įsismaginę, priėjome prie kariškų, kurias mus taip gražiai išmokė muz. Kl. Griauzdė. Dainoms balsą, toną, kad ir ne taip tyrą, bet tikrą, paduodavo asp. Algis Kačanauskas. Vienu metu jis, turbūt norėjo paduoti toną giesmei „Lietuviais esame mes gimę“, „Lie...“, bet visi aspirantai sustojo ir pradėjo giedoti Tautos Himną — „Lietuva, Tėvyne mūsų...“ Prie garbės stalo politrukas atsistojęs norėjo sustabdyti, garsiai kažką rėkė, bet niekas jo neklausė ir išgiedojo Himną iki galo. Kiti, rusai ir mūsiškiai sėdėjo... O mes sugiedoję jautėmės, kaip didžiausią darbą ir paslaugą Tėvynei atlikę. Negalėčiau prisiminti, kas iš lietuvių politrukų atsikėlė ir pradėjo mus garsiai kolyti, vadinti smetonininkais, „prachvos-tais“ ir kitais necenzūruotais žodžiais ir pasakė, kad mes būsime išvyti dar šį vakarą ir, jei atsargoje nenurimsime, tai su mumis bus tinkamai atsiskaityta. Bet mums viskas buvo jau vistiek. Žinojome, kad Tėvynė yra priešų pavergta ir, kad mes su priešu nedraugausime.

PASKUTINĖ LIETUVOS KARO MOKYKLOS LAIDA

Tą patį vakarą turėjome atsiskaityti su sandėliu, vėlai jau nekurie gavome atleidimo dokumentą (kurio pavyzdį čia pridedu) ir apie vidunaktį jau nekurie išvažiavo namo.

Prieš paradą ir fotografuojant rusų karo mokyklos uniformomis, sakė kas mes būsime pakelti į „mladše komandir“ (atitiktų j. ltn.) laipsnį, bet atleidimo dokumente, matyt įsiutę už mūsų Himno sugiedojimą išleistuvių metu, jau jokio laipsnio neminėjo, tik paminėjo, kad mes nuo tokio iki tokio laiko išėjome aspirantų kursą ir tapome paleisti atsargon. Taip pat pasakyta, kad mes buvome Darbo Valstiečių Karo Mokykloje. Iš tikrųjų, mes tokioje mokykloje nė vienos dienos nebuvome, o išėjome laisvosios Lietuvos Karo Mokyklos aspirantų kursą, atlikome visas praktikas, todėl mes visi ir jautėmės, kad baigėme Lietuvos Karo Mokyklos kursą, ir tai buvo paskutinė aspirantų laida. Mūsų kariūnams apleidus patalpas A. Panemunėje, iš tą pavasarį baigusių gimnazijas ir rusams palankių kariuomenės puskarininkių dar buvo sušaukta viena laida, bet negalint palaužti tautinių-patriotinių nuotaikų ir toje laidoje, po kelių mėnesių jie buvo paleisti namo.

Kai jau turėjome atleidimo dokumentus rankose, ir apsirengėme civiliniai, bet dar gyvenome pora dienų kareivinėse, vakarais išeidavome į Vilniaus gatves, sueidavome pora dienų kareivinėse, vakarais išeidavome į Vilniaus gatves, sueidavome žinomuose restoranuose, ten tautinės nuotaikos vėl sužydėdavo. Vieną vakarą, jau ir alučio patraukę, ltn. Krištaponiui vedant, išsirikiavę ir dainuodami per Vilnelės tiltą atėjome prie Antakalnio kareivinių. Mūsų buvę 1-mo pulko kariai, šalikelėje stovėdami, pradėjo ploti ir valio rėkti. Tada ltn. Krištaponis tarė: — Vyrai, dabar pats laikas išsiskirstyti. Ir jis pats, apsirengęs civiliniai, dingo tamsoje.

Ir taip kelių dienų laikotarpy visa 1-moji aspirantų kuopa išsisklaidė iš Vilniaus Karo Mokyklos patalpų (prie Šv. Petro ir Povilo bažnyčios) ir išsiskirstė po visą Lietuvą. Kai kurie neturėjo civilinių rūbų, arba nespėjo jų iš namų laiku atsigabenti, tai buvo gavę leidimą nešioti

L. T. S. R.
Darb.-Valst.-Raud.-Armijos

PĖST-KARO MOKYKLA

1940 m. spalio mėn. 2 d.

№ 225

Vardas

L I U D I J I M A S

Šiuo liudijimu, kad pil.

Gromas Antanas

tikrai išklause

Lietuvos Liaudies Kariuomenės Karo Mokykloje
aspirantų kursą nuo 1939 m. liepos
mėn. 1 d. iki 1940 m. spalio mėn. 1 d. ir kursą
baigęs palatetas į atsargą.

Pest. Karo Mokyklos Viršininkas
Pulkininkas S O K U R O V

L. e. Rikiuotės Dalies Viršininko p.

Pulkininkas Lt. *Šriauka*

XV laidos aspiranto liudijimas, įteiktas išleidžiant į atsargą.

buvusią paradinę uniformą iki įsigys rūbus.

Normaliai, užbaigus aspirantų kursą, valstybės prezidento aktu, specialiose išleistuvėse būdavome pakelti į ats. j. ltn. laipsnį. Šiuo kartu savo išleistuvėse valstybės prezidento neturėjome, nes jis, bolševikams okupuojant Lietuvą, pasitraukė į užsienį, o mes išleistuvių metu taip įsiutinome buvusius valdžios atstovus ir rusų bei lietuvių politrukus, kad jie apie bet kokią pakėlimo ceremoniją, "Be reikalo nepakelk, ir be garbės nenuleisk", kai valstybės prezidentas kardu paliesdavo aspiranto petį, ir galvoti nenorėjo. Betgi, mes jautėmės per tuos pusantrų metų Karo Mokyklos aspirantų kursą pilnai išėję ir dviem atvejais pulkuose atlikę vadovavimo stažą ir vėliau, jau vokiečiams atėjus, kai kurie mūsų stoji į Savisaugos Dalinius ir tarnavo rytuose, nešiodami pilną j. ltn. uniformą ir dėl to nebuvo keliama jokių abejonių bei priekaištų. Kai kurie reiškė nuomonę, kad gerai, jog bolševikai nedavė savo laipsnio: baigėme savo Karo Mokyklą ir valstybės prezidentui nesant Lietuvoje, patys simboliniai užsidėjome Lietuvos karininko ženklus. Pakeliant,

gaudavome ats. karininko ženklą, deja, šį kartą jo nebuvo.

PABAIGAI

Einant prie pabaigos, norėčiau vardais paminėti žinomus mūsų laidos karininkus ir aspirantus, tarnavusius kovose rytuose ar partizanuose ir paguldžiusius galvas už Tėvynę:

Plk. Juozas Vitkus, žemaitis, mums dėstęs inžineriją ir sprogdinimus, pietų Lietuvos partizanų vadas, veikęs "Kazimieraičio" slapyvardžiu, žuvęs partizanų kovų metu. Mus mokydamas pasireiškė kaip šaltas, nuoseklus, draugiškas, paprastas, savo aukštu laipsniu nesididžiuojęs vadas. Nors ir šeimą turėdamas, išėjo į Lietuvos miškus kovoti ir mirti už savo gimtąją žemę.

Kpt. Juozas Ūselis, visą mūsų kuopos mokymo laiką buvęs vyresnis kuopos karininkas, irgi malonus, labai draugiškas ir taktiškas karys. Rytų Lietuvos partizanų vieneto vadas, veikęs "Pakalnio" slapyvardžiu. Išvežtas į Sibiro tremtį ir ten po 11-kos metų amnestuotas. Grįžęs Lietuvon,

vėl iš naujo suimtas, nuteistas mirti ir 1962 m. sušaudytas.

Ltn. Juozas Krištaponis, asp. kuopos 1-mo šaulių būrio vadas, tėviškas karys, niekada nesikarščiavęs mus mokydamas, didelis sporto mėgėjas ir buv. Lietuvos ieties bei disko metimo čempionas, stambaus ūgio, gražiai nauaugęs atletas, nuo sportavimo turėjo sužeistą kojos riešą ir eidamas raišavo. Bolešvikams antrą karą okupuojant Lietuvą vadovavo “Žaliojo Velnio” partizanų vienetui Lietuvoje. Žuvo kautynių metu 1945 m. sausio mėn., jau turėdamas kapitono laipsnį.

J. ltn. daktaras Bronius Stasiukaitis, buv. kuopos aspirantas, dalyvavęs su bolševikais kautynėse rytuose, labai judrus aspirantas, mėgęs poeziją ir beveik kiekvieną mūsų kuopos iškilesnį pasireiškimą išreiškęs savo sukurtais eilėraščiais ar dainuodamas kupletais. Žuvo traukdamasis su vienetu rytinėje Vokietijoje bombardavimo metu.

J. ltn. Benius Labenskas, poetas, rašytojas, pasireiškęs jau būdamas gimnazistu Lazdijų gimnazijoje. Žuvo kovodamas rytuose Savisaugos batalione.

J. ltn. Aleksas Zapkus, 2-ros aspirantų (specialistų) kuopos narys, žemaitis, gyvai pasireiškęs partizanų vienetu vežant bolševikus iš Lietuvos 1941 m. birželio mėn., vėliau aktyviai veikęs pagrindžio karių organizacijoje, Plechavičiaus daliniuose, Žemaičių pulke. Žuvęs traukdamasis Vokietijoje. (Pastaba: su Aleksu teko dirbti ir bendradarbiauti broliškose pagrindžio organizacijose 1941-44 metų laikotarpy, o prieš tai susitikome dar mokydami — jis mokytojų seminarijoje, aš gimnazijoje, tai vienas iš maloniausių žemaičių draugų. Net ir jauną šeimą turėdamas, Tėvynės reikalus statė aukščiau už savo asmeninius. Jo sūnus Kęstutis Zapkus — vienas iš iškiliausių dabartinių lietuvių dailininkų, neabejotinai gabumus paveldėjęs iš savo Tėvynę mylėjusio tėvo).

J. ltn. Juozas Aukštikalnis, biržėnas, partizanas ir žuvęs rytų Lietuvoje.

J. ltn. Jurgis Krikščiūnas, mūsų kariuomenės topografijos mokslo kūrėjo plk. Krikščiūno sūnus, kuopoje būdamas niekada nesinaudojo savo tėvo protekcijomis, nors kiti aukštųjų karininkų sūnūs tai mielai darė. Jurgis buvo aukšto ūgio, negražiai nauaugęs, baisiai didelių pėdų, kad net specialiai jam batus turėjo pasiūti. Užsiėmimuose nepaprastai stengėsi, kas ypač lauko užsiėmimuose jam sudarydavo sunkumų šliaužiant, darant perbėgimus ar pan., bet jis viską kantriai atlikdavo ir niekam nesiskųsdavo. Reikiant kokiems nors dalykams savanorių, Jurgis būdavo pirmasis. Va-

Lazdijų gimnazijos mokiniai atlieka darbo tarnybą, laisvosios Lietuvos laikais, medelių sodinimo šventėje. Kairėje eilėje penktas — paskutinis Lietuvos partizanų vadas — Adolfas Ramanauskas

landas “po šautuvu” gavęs, kantriai stovėdavo. Kartą valandas greta stovėjome. Jurgis stovėjo nesukdamas, kaip mes kiti, bandydami šautuvo buožę užkelti ant į laikrodžio kišenaitę įdėtos šautuvo kepuraitės ar ant diržo. Staiga, Jurgis apsvaigo ir griuvo, o greta stovįs ir aš sykiu su juo griuvau. Atsikėlus, abu buvome paleisti kitam kartui tą valandą atstovėti. Stebėtina, Jurgis nė žodžiu neaimanavo, tik pasiskundė, kad jis fiziniai dar esąs netvirtas, nors ir didelis. Rusams okupavus Lietuvą antru kartą, Jurgis vadovavo partizanų daliniui ir žuvo.

J. ltn. Adolfas Ramanauskas, paskutinis Lietuvos partizanų vadas. Mokėsi Lazdijų gimnazijoje. Kaip iš fotografijos matosi, anot lietuviškos patarlės — *mažas vyras didelį vežimą vežė*. Buvo jis kulkosvaidžių būry, kur ne kartą tekdavo fiziniai tempti sunkųjų kulkosvaidžių lauko užsiėmimuose. Keičiant kulkosvaidžio pozicijas, mažo ūgio aspirantams — tai buvo tiesiog kančia. Bet Adolfas nuo jaunystės būdamas dideliu sportinin-

ku, tai lengvai pakeldavo. Jo partizaniniai veiksmai aprašyti žurnalisto Vlado Ramojaus knygoje "Kritusieji už Laisvę". Niekada nežinojome, kad jis buvo gimęs JAV ir to jis niekada neakcentavo, bet savo antrąją Tėvynę — Lietuvą jis daugiau mylėjo ir už ją žuvo. Plk. J. Vitkus, buvęs Karo Mokykloje Adolfo lektorius, 1945 m. partizanų vadų pasitarime išlaisvintoje Dzūkijoje paskyrė Ramanauską ginkluotų partizanų pajėgų viršininku. Adolfas prisidėjo "Vanago" slapyvardį. Minėtas "Vanagas" bolševikams yra pridaręs daug bėdų. Ilgai slapstėsi, kol 1956 m., vykstant Vengrijos įvykiams, Kaune buvo suimtas ir be teismo sušaudytas. Galima įsivaizduoti, kaip bolševikams jis buvo svarbus sunaikinti, kad net teismo proceso jie nenorėjo iškelti ir su garsiuoju "Vanagu" terliotis. Mažai apie Adolfą Ramanauską parašyta tremties spaudoje, bet jis buvo įdomi asmenybė. Rašant šias eilutes, vienas iš jo mokslo draugų ir aspirantų kuopos bendrininkų, atsiuntė savo prisiminimų žiupsnelį, kuriuos čia pažodžiui paduoju:

ŽIUPSNELIS PRISIMINIMŲ APIE ADOLFĄ RAMANAUSKĄ

1956 m. tragiškai žuvusį paskutinį Lietuvos partizanų vadą Adolfą Ramanauską pažinojau keleta metų gana iš arti. Sužinojęs apie jo mirtį, bandžiau prisiminti, ar jo elgsenoje anksčiau buvo pasireiškę vado ypatumai, kurie įgalino jį vėliau perimti vyriausių partizanų vadovybę.

1932 metų rudenį įstojau į Seinų "Žiburio" gimnazijos antrąją klasę, kuri tuomet dėl lenkų okupacijos veikė Lazdijuose, kukliame Dzūkijos mieste. Gimnazija talpinosi dviejuose mediniuose "rūmuose", stskirtuose labai didelio kiemo. Žiemą tame kieme pertraukų metu be perstojimo vykdavo muštynės sniego gniūžtėmis tarp tų dviejų pastatų atstovų. Kautynėse dalyvaudavo ir vyresniųjų klasių moksleiviai, turintieji jau šmaikščias rankas, tad nuo jų gautieji smūgiai būdavo gana skaudūs. Jau pirmosios žiemos narsuolių tarpe atsimenu ir Adolfą Ramanauską, tais mokslo metais buvusį ketvirtoje klasėje, bet "priešų" pusėje. Esu tikras, kad ne kartą ir nuo jo esu gavęs pylos. Būdamas labai mažo ūgio, pats ne daug ką galėdavau, tad visą energiją skirdavau suspausti sniego gniūžtes ir paduoti vienam mūsų narsuolių "Atilai" — dabar jau mirusiam Šventoraičiui. Taigi tos sniego kautynės drauge ir iškeldavo narsumo ypatybę ir išmokė nebijoti skausmo, kuriomis vėliau Adolfas irgi pasižymėjo. Ir organizaciniai gabumai čia būdavo vystomi, o jie jam ypač padėjo iškelti partizanų tarpe.

Labai panašūs dalykai vykdavo ir kvadrato žaidime, kuriame irgi dalyvaudavo vyresniųjų klasių moksleiviai, o jų tarpe ir Adolfas Ramanauskas. Man tuomet labai puikiai sekėsi gaudyti sviedinį, nors kirsti neįstengdavau dėl savo mažo ūgio. Būdavau ne kartą ir Adolfo taikinys, nors man nuo to tik smagu būdavo, nes mane iškirsti nebūdavo lengva.

Kai dabar stebiu televizijoje rodomas krepšinio rungtynes, man nuolat prisimena Adolfas Ramanauskas, kuris jau 1935 metais buvo pats išmokęs dabar labai mėgiamą sviedinio metimą abiem rankomis virš galvos. Mūsų gimnazija tais metais ypač gerai pasirodė Alytuje vykusiame krepšinio varžybose kaip tik dėl šio sunkiai apginamo Ramanausko mėtymo. Man tais metais nebuvo lemta pakliūti į gimnazijos atstovų eiles, todėl apie šį Adolfo puikų pasirodymą girdėjau iš ten dalyvavusių sportininkų. Iš kur ir kaip jis tą metimą buvo išmokęs, man ir dabar yra neaišku, nes mūsų gimnazijoje tik jis vienas juo naudojosi. Tikiu, kad jis jau ir tada parodė savo savarankišką galvojimą, vėlesniame gyvenime taip reikalingą partizanų vadui, nes niekas nematė jį skaitant amerikietišką sporto spaudą.

Šiuo metu sporto pasaulyje yra labai mėgstama įrankių gimnastika, ypač išgarsinta rusaičių bei rumunių, nustebinusių žiūrovus savo sugebėjimais. Adolfas Ramanauskas, jau vyresnėse klasėse būdamas, stebino mane savo drąsa atlikti sunkius turniko pratimus, kurie buvo daug labiau ištobulinti, kai 1939 metų rudenį vėl susitikome aspirantais kandidatais Kaune, Lietuvos karo mokykloje. Ir šių pratimų pamėgimas rodo Adolfo nebijojimą imtis rizikingų uždavinių, kurie galėtų baigtis ir sunkiu sužeidimu bei mirtimi.

Šiaip jau atsimenu Adolfą Ramanauską kaip ypatingai linksmą vyresnį draugą, labai mėgusį dainuoti ir turėjusį gražų balsą. Jo būdas buvo tikrai labai malonus ir neatsimenu nė vieno karto, kad būčiau su juo susipykęs ar užpykęs, todėl žinia apie ankstyvą jo mirtį man buvo ypatingai skaudi. Tik iš "Lietuvių Enciklopedijos" sužinojau, jog jis buvo gimęs Jungtinėse Amerikos Valstybėse, nes apie tai niekas gimnazijoje nekalbėjo, o aš nebuvau jam toks artimas, kuris žinotų visas gyvenimo smulkmenas. Žinau tik, kad gimnazijoje jis buvo rūpestingas mokinys, o vėliau Pedagoginiame Institute Klaipėdoje rimtas studentas, pagaliau geras kariūnas aspirantas. Po karo mokyklos užbaigimo man Adolfo daugiau nebeteko susitikti, taigi jį pažinau maždaug per aštuonerius jo jaunystės metus.

J. M.

4-SIS PĖSTININKŲ LIETUVOS KARALIAUS MINDAUGO PULKAS

PETRAS JURGĖLA

Laikinoji Lietuvos Vyriausybė Vilniuje 1918 m. gruodžio 30 d. pavedė karininkui Jonui Variakojui sudaryti Panevėžio srities apsaugą. Jo suorganizuotas apsaugos būrys 1919 m. sausio 7 d. turėjo 11 vyrų. Rusų kariuomenė slinko gilyn į Lietuvą, o lietuvių valdžia bei savivaldybė dar tik organizavosi. Bet po pustručio mėnesio išaugo atskiras Panevėžio batalionas. Jis dalyvavo kautynėse prieš rusus ties Kėdainiais, Pociūnėliais, Pagiriais, Siesikais, Šėta ir kitur. Gegužės 3 d. talkino kovose išvaduojant Ukmergę, o gegužės 19 d. sukūlė rusus ties Panevėžiu ir juos iš ten išvijo. Iki to laiko beveik visi bataliono kariai buvo savanoriai. Batalionas dalyvavo visose kautynėse su rusais, išbloškiant juos iš Lietuvos, o taip pat kautynėse su bermontininkais. 1919 m. gruodžio 29 d. jau gerokai išaugęs batalionas buvo pavadintas 4-ju pėstininkų Lietuvos Karaliaus Mindaugo pulku, kuriam vadovavo kapitonas Jonas Variakojis.

1919 m. pradžioje į šį batalioną savanoriais įstojo daug ūkininkų ir gausus būrys moksleivių. Savanoriu su savo žirgu ir pilnu apsiginklavimu įstojęs ūkininkas Ignas Taruška buvo viršila. Jo sūnus Kazys, baigęs Karo Mokyklos I-ją laidą, buvo karininkas, o jų giminaitis ūkininkas Ignas Taruška buvo eilinis. Iš Ramygalos savanoriais įstojo tėvas ir sūnus Karužai. Trys broliai (16, 18

ir 22 metų amžiaus) Andrašūnai ir jų tėvas taip pat įstojo savanoriais; kautynėse visi 3 broliai buvo sužeisti — Stasys mirtinai.

4-is pėstininkų pulkas dalyvavo kautynėse prieš lenkus 1920 m. įvairiose vietovėse.

1965 m. KARIO išleistoje J. Variakojo knygoje “4 pėstininkų Lietuvos Karaliaus Mindaugo pulkas” aprašytos visos kautynės, kuriose šis pulkas dalyvavo. Šiuo atveju noriu atskleisti mindaugėnų karžygiškumą.

Mindaugėnai — tiek karininkai, tiek puskarininkiai ir eiliniai — buvo drausmingi, ryžtingi, sumanūs, narsūs. Tai paliudija kad ir šis dokumentas.

Įsakymas atskiram Penevėžio batalionui Nr. 169, 1919 m. liepos mėn. 18 d.:

Kad išaiškinti, kur įsitvirtino bolševikai ir kur yra jų priešakinės pozicijos, buvo išsiųstos trys žvalgy grupės, karininkų vadovaujamos. Grupių sąstatas: 30 kareivių, 1 sunk. kulkosvaidis ir 5 raiti žvalgai.

Pirma grupė, karininko Kukino vadovaujama, slinko nurodyta kryptimi apie 10-12 klm. Apklausė vietos gyventojus, kurie pasakė, kad bolševikai pasitraukė kur tai toliau. Tuo pasitenkino ir grįžo.

Antra grupė, karininko Pužanausko vadovaujama, slinko nurodyta kryptimi apie 10 klm. Priešo nerado ir grįžo.

Trečia grupė, karininko Andrašūno vadovaujama, slinko nurodyta kryptimi apie 15 klm., tol, kol iš vietos gyventojų sužinojo, kad netoli yra daug bolševikų. Sumaniai paskirsčius raitus žvalgus ir nurodęs poziciją bei taikinius kulkosvaidininkams, su likusiais pėstininkais slinko pirmyn, kol pastebėjo priešo lauko sargybą. Tyliai prislinko prie priešo sargybos ir staigiu puolimu paėmė ją į nelaisvę. Iš bolševikų sužinojo, kad Beverno dvare netoli lauko sargybos yra bol-

JIE ATLIKO SAVO PAREIGĄ

Ir taip gyvenimo praktika rodo, kad mūsų Karo Mokykla auklėjo aspirantus kilniam tikslui: ginti Tėvynę ir reikalui esant aukoti už ją savo gyvybes. Tą gyvais pavyzdžiais parodė mūsų mokytojai plk. Vitkus, kpt. Ūselis, ltn. J. Krištaponis ir aspirantai — Labenskas, Stasiukaitis, Kriškčiūnas, Zapkus, Aukštikalnis, Ramanauskas ir gal kiti, kurių dar nežinomi vardai ir kurie gal ilsisi pavergtos Tėvynės žalių miškelių gojų nežymėtuose šventuose kapuose. Tebūna jiems lengva gimtosios žemės kapų pėda! Nėra didingesnės mirties, kaip žūti už savo šalies Laisvę. Tą mes prisimename šiandien gyvendami svetur ir jaučiamės lyg ir nusikalte, kad negalėjome atlikti pareigos, kurią mums pusantrų metų diegė mūsų mokytojai Pirmojo Lietuvos Prezi-

dento Antano Smetonos Karo Mokyklos XV-toje aspirantų kurso laidoje. Bet mes laisvėje gimėme ir dabar dėkojame Dievui, kad galėsime laisvi mirti.

Baigiamoji pastaba: Ar nevertėtų sušaukti XV-tos aspirantų laidos tremty esančių narių suvažiavimą? Spauldoje matosi jų pavardės: V. Gorinas, Petrušaitis, Greimas, Surdokas ir kiti. Čikagoje aktyviai reiškiasi Petras Stravinskas. Čikaga būtų tinkama vieta. Būtų malonu išgirsti atviras nuomones. Juk tai buvo paskutinė laisvosios Lietuvos aspirantų laida.

Nuoširdžiai dėkoju buv. II kariūnų kurso j. ltn. Vytautui Plukui už perfotografavimą ir padidinimą nuotraukų, o taip pat buv. asp. J. M. už atsiminimus. □

ševikų bataliono štabas. Nė kiek nesvyruodamas, puolė su savo narsiais kariais prieš bataliono štabą ir jį išvaikė. Paėmė du belaisvius ir bataliono vado pajalnotą arklį. Štabe rado didelį žemėlapi, kuriame buvo pažymėta bolševikų pulko išdėstymas. Tą žemėlapi įsakė vienam kareiviui skubiai pristatyti Panevėžio bataliono štaban ant paimto arklio, nes bijojo, kad žemėlapis nežūtų, jei teks dar kovoti.

Sužinojęs iš belaisvių, kad dvaro sodne yra bolševikų baterija, puolė ją ir paėmė artilerijos karininką nelaisvėn. Iš jo sužinojo, kad iš dešinės ir iš kairės stovi prieš daliniai. Apgadinęs patrankas, skubiai su 10 belaisvių ir savo žvalgaus pasitraukė ir laimingai be nuostolių grįžo, nors priešas pradėjo smarkiai šaudyti.

Iš aprašyto grupių veikimo patys suprantate, kuri grupė pavyzdinčiai atliko gautą įsakymą. Tarnybos vardu karštai dėkoju karininkui Andrašūnui ir jo karžygiškiems žvalgam už parodytą sumanumą bei narsumą.

Prie šios progos dar kartą primenu, kad įsakymai būtų vykdomi stropiai ir su pasišventimu, nes to reikalauja mūsų Tėvynė Lietuva.

Šį įsakymą perskaityti visose kuopose ir komandose.

Karininkas *J. Variakojis*
Ats. Panevėžio Bataliono Vadas

Karininkas *J. Urbšys*
Adjutantas

Vėliau kapitonas Juozas Urbšys, išėjęs į atsargą, buvo Lietuvos diplomatas ir užsienių reikalų ministeris.

1919-1920 metais už narsumą ir pasižymėjimus kautynėse prieš rusus, bermontininkus ir lenkus, Vyčio Kryžium su kardais III laipsnio (anuomet žemiausio) buvo apdovanoti šie mindaugėnai:

Eiliniai: Aulinis Jonas, Babickas Povilas (vėliau artilerijos pulkininkas), Barauskas Domas, Balčas Vladas, Bekasėnas Silvestras, Belevičius Vilius, Belozaras Rapolas, Bieliauskas Vilius, Bortkevičius Pranas, Burkauskas Domas, Bubinas Alfonsas, Buivydas Jokūbas, Čižauskas Petras, Čepurna Antanas (invalidas), Didrikas Adolfas, Didžiulis Stasys, Durmeika Juozas, Janionis Adomas, Jermolavičius Aleksas, Juselis Pijus, Juška Kazys, Juzulėnas Augustas, Grigavičius Juozas, Gutmanas Ciprijonas, Kabakas Stasys, Kačinskas Antanas, Karalius Antanas, Kastėnas Balys, Kaupas Stasys, Keturka Stasys, Kirvilaitis Juozas, Klemontavičius Juozas, Krikštaponis Jonas, Kubilius Kazys, Kubilius Stasys, Kuksa Jonas, Kuncevičius Jurgis, Kuodys Lionginas, Kuodys Povilas, Lelis Jonas, Likšys Antanas, Liubertas Vladas, Lukšys Jonas, Macijauskas Liucijonas, Mačinskas Juozas, Marozas Kazys, Mataitis Juozas, Matijošaitis Tomas, Meškonis Zigmas, Nakrošis Jonas, Novogrudskis Povilas, Obečiniauskas Mikas, Palonis Antanas, Panetauskas Bolius, Peleckis Justinas, Petrauskas Jonas, Petrokas Antanas, Puzinas Tadas, Plaukis Jonas, Raila Matas, Revickas Jonas, Ropė Mykolas, Ropševičius Kazys, Sauseris Jonas, Sereika Antanas, Simaška Mikas, Sinickas Vincas, Sirutis Domas, Skirelis Povilas, Skolenskis Jonas, Snarskis Peliksas, Stankevičius Petras, Stasiulis Juozas, Staškus Stasys, Strazdas Petras, Streidys Martynas, Sviderskis Bronius, Svolnikas Pranas, Šablevičius Bronius, Šmigelskis Juozas, Šniūtė Kazys, Švarcas Petras, Taruška Kazys, Terminas Jonas, Valentinaitis Kazys, Valentonaitis Jonas, Veritas Juozas, Vinkus

Stepas, Visockis Kazys, Vizbergas Jonas, Zolpa Pranas, Zubas Pranas, Žimkevičius Ipolitas, Žižniauskas Alfonsas, Žukas Juozas, Žukauskas Petras, Urbonas Povilas.

Grandiniai, puskarininkiai, būrininkai: Adamonis Kazys, Akilaitis Vincas, Bačelis Alfonsas, Bulka Vincas, Daubaras Antanas, Dovydenas Aleksas, Dragunevičius Petras, Dudonis Andrius, Grauslys Juozas, Grigaliūnas Leonas, Gritėnas Mikas, Jančauskas Antanas, Jasaitis Vladas, Juknevičius Antanas, Juknevičius Boleslovas, Juzeliūnas Antanas, Karaliūnas Antanas, Karieta Juozas, Kiaunė Jonas, Kivilša Antanas, Kretingauskas Tadas, Lamparskis Ksaveras, Liorentas Stasys, Lukšys Jurgis, Masiliūnas Antanas, Morkūnas Baltrus (felčėris), Norvaišas Adomas, Oksas Klemas, Petrokėnas Vytautas, Rapševičius Simonas, Rasalas Mikas, Rastauskas Jonas, Rostauskas Jonas, Samsonas Kazys, Seleckas Povilas, Sudavičius Juozas, Survila Stasys, Šateika Jonas, Šeškauskas Kostas, Šimėnas Aleksas, Šimoliūnas Jurgis, Širmuolis Simas, Šnabaitis Jonas, Švarlys Aleksas, Tomelis Ignas, Zakarevičius Simas, Zimblys Jonas, Zupka Kazys.

Viršilos: Godliauskas Pranas, Pučkys Antanas, Švabinskas Bronius, Taruška Ignas, Valonis Petras.

Karininkai: plk. ltn. Vidugiris Juozas, kapelionas kunigas Balandis Vilius, majorai Šalkauskas Henrikas ir Villeris Emilius, kapitonas Antanaitis Alfonsas, Elisejevas Mikas, Pabedinskas Antanas, Starevičius Petras, Vidugiris Tomas; karininkai Hofmanas Karolis, Jurėnas Jonas, Nastopka Jonas, Reikala Julius; vyresnieji leitenantai Eidukaitis Stasys, Kavaliauskas Domas, Petkevičius Kazys, Prancekvičius Kazys, Tumavičius Jurgis, Vaitkevičius Romualdas; leitenantai Gėgžna Jurgis, Leonavičius Stasys, Svilas Benediktas.

Vyčio Kryžium su kardais II laipsnio apdovanoti šie puskarininkiai: Buivydas Jonas, Čemolonskas Kostas, Kuodys Adomas, Šablevičius Marijonas.

Vyčio Kryžium su kardais II ir III laipsnio apdovanoti: invalidas Karutis Jonas; eilinis Vainauskas Jonas, puskarininkiai Čemlonskas Jonas, Daukšys Vaclovas, Staugas Stasys; viršila Jeremičius Aleksas; vyr. leitenantai Inickas Petras ir Taruška Kazys; karininkas Žukauskas Aleksandras; kapitonas Dulkšnys Kostas; majoras Kukinas Mykalojus; plk. ltn. Variakojis Jonas; generolas ltn. Katche Maksimas (patarėjas-instruktoriaus).

Už pasižymėjimus kautynėse dėl Lietuvos Nepriklausomybės 1919-1920 metais Vyčio Kryžium su kardais III laipsnio 1928 m. gegužės 15 d. buvo apdovanoti šie mindaugėnai: 1) eiliniai Dočkus Juozas, Feledregeris Jurgis, Gedimonas Jonas, Gesevičius Felicijonas, Ivanovas Lukijus, Jačys Juozas, Jasiūnas Pranas, Kanopa Kazys, Kapanskis Lipas, Kastelėnas Nasteras, Kulikauskas Vincas, Leketa Jonas, Mikšys Motiejus, Navickas Stasys, Navickas Vincas, Orlovas Filimonas, Račkauskas Jonas, Salagubovas Aleksas, Sipavičius Mečys, Šležas Antanas, Šulcas Juozas, Tenys Petras, Užkurėnas Petras, Vaikštoras Juozas; 2) puskarininkiai Snabaitis Jonas, Zakarevičius K.; 3) viršila Sipavičius Vacys.

Taigi Vyčio Kryžium su kardais buvo apdovanoti šio pulko 30 karininkų ir 186 kareiviai, — iš viso 218 karių. Vyčio Kryžiaus ordino kavaliierių skaičiumi 4-is pėstininkų pulkas užėmė trečiąją vietą. Už karžygiškumo kovose dėl Lietuvos Nepriklausomybės Vyčio Kryžium su kardais buvo apdovanota: 1-jo pėstininkų DLK Gedimino pulko 41 karininkas ir 214 kareivių, o

(*Nukelta į 354 psl.*)

Paskutiniai Metai Tėvynėje ❖❖❖

ANTANAS SKIRKA

(Iš atsiminimų)

Po palyginti trumpo rudens, atėjo šalta, gili ir ilga žiema. Lietuva tyliai kentė, prispausta vokiečių okupacinės letenos. Po kaimus švaistėsi vietiniai repatrijantai rudomis uniformomis ir kiti vokiečių pareigūnai, prižiūrėdami duoklių javais ir mėsa, miško išvežimo ir prievolių atlikimo reikalus. Po jaunų vyrų kelių mobilizacijų skelbimo ir jų visiško nepasisekimo, jie visi buvo labai įsiutę ir tik ieškojo visokių priekabių. Jie jautė ir matė, priešišką visos lietuvių tautos pasyvų pasipriešinimą, jų kuriamai "Naujamajai Europai", kuri, neviešuose pasikalbėjimuose, jau senai buvo likusi tik pajuokos objektu. Vokiečių buvusi karinė jėga, visuose frontuose jau buvo palaužta, braškėjo ir vedė Trečiąjį Reichą į neišvengiamą žlugimą. Didelė dalis seniau buvusių lojalių Lietuvai vietos gyventojų — vokiečių, o dabar grįžusių į savo sodybas repatrijantais, laikėsi tyliai ir buvo labai netikri ir susirūpinę dėl savo ateities.

Bolševikams visas lietuvių organizacijas uždarius ir panaikinus, to paties laikėsi ir naujas okupantas. Bet koks tautinių organizacijų veikimas, buvo griežtai draudžiamas. Buvo leidžiama steigti tik lietuvių nacionalistų partiją vokiečių priežiūroje. Pradžioje keli karštesnieji — karjeristai mūsų miestelio mokytojai, buvo pradėję organizuoti. Bet dar neįsteigus tos partijos, jie tuojau buvo visų pajuokti ir daugiau apie tai nebuvo jokios kalbos.

Vėliau, prasidėjus kaimuose banditizmui ir vienur kitur pasirodžius net raudoniesiems partizanams, buvo okupacinės valdžios leista, organizuoti valsčiuose iš vietos gyventojų Vietinės Apsaugos Dalinius. Vykdam šį įsakymą, valsčiaus seniūnijų seniūnai, surinko ir sudarė sąrašus jiems patikimų vyrų, daugiausia jau tarnavusių Lietuvos kariuomenėje, kurių per visą valsčių susidarė apie 500 vyrų. Aš pats buvau paskirtas to būsimo dalinio viršininku-vadu. Ėmiausi darbo. Kad reikalui esant būtų geresnis ir lankstesnis dalinio veikimas, turimus vyrus suskirsčiau į skyrius ir būrius ir jiems paskyriau viršininkus, kurie turėjo būti atsakingi man. Bet, kadangi iš vokiečių nebuvo gauta joki pažadėti ginklai, tas viskas taip ir pasiliko pas mane popieriuje.

Vienintelė organizacija, kuriai vokiečių buvo leidžiama veikti ir ji veikė per visą okupacijos laiką, tai buvo Savitarpinės Pagalbos Draugija.

Pas mus valsčiaus miestelyje, šios draugijos pirmininkas buvo veiklus asmuo ir geras patriotas, vietinio pašto įstaigos viršininkas. Draugijoje spietėsi visi geros valios vietiniai veikėjai. Čia sutilpome ir katalikai ir tautininkai ir liberalių pažiūrų asmenys. Visi labai gražiai tuo laiku sugyvenome ir kas buvo galima, tą darėme, išvengdami visa to kas skiria, bet ieškodami to — kas mus jungia pavergtos Tėvynės labui ir gerovei. Tarpusavio ideologinių rietenų tuo laiku pas mus nebuvo, nes kraštas buvo pavergtas. Jautėmės tikrai tuo laiku kaip broliai, tarpusavy pasitikėjome ir toleravome kitų mintis ir nuomonę. Bendras visų tikslas buvo gelbėti dar tai, kas galima ir daryti tai — kas dar įmanoma.

Tą žiemą įvyko didysis Stalingrado ir maršalo Pauliaus armijos žlugimas. Tai buvo didelis smūgis visiems vokiečiams ir jų įžulumui. Vokiečių rytų frontas, buvo galutinai palaužtas ir jie jau be didesnio pasipriešinimo, traukėsi į vakarus. To pasėkoje, vietiniai vokiečiai desperatiškai telkė jėgas pasipriešinimui, net gaudydami vyrus miestuose, turguose, pagaliau, net bažnyčias apstodami pamaldų laiku. Žmonės jautėsi labai nesaugiai.

Mūsų apylinkėje, tuo laiku buvo dar palyginus ramu. Aš tarnavau mūsų valsčiaus savivaldybės raštinėje, kaip pirmasis sekretorius. Vokiečių okupacijos metais valsčiuose veikė du skyriai. Pirmas skyrius, kuriame aš dirbau, ėjome senąsias administracijos pareigas su viršaičiu priešakyje. Antras skyrius, rūpinosi tik duoklių paskirstymo ir jų surinkimo reikalais — suregistruojant. Už šį skyrių buvo atsakingas viršaičio padėjėjas ir antrasis sekretorius.

Tuo laiku, tai buvo nelengvas darbas ir pareigos. Reikėjo laviruoti, taip sakant, tarp kūjo ir priekalo; kad nenusikaltus vokiečių okupacinei valdžiai bei jų reikalavimams ir kiek galint gelbstint savų žmonių reikalus, kurie buvo visokiais būdais išnaudojami ir alinami.

Vokiečiai visa tai matė, suprato ir jautė, kad neišvengiamo žlugimo diena artėja, be vilties ką nors daryti pačios Vokietijos gelbėjimui nuo galutinio sunaikinimo, jie taip pat buvo bejėgiai prieš fanatiko "Fiurerio" režimą. O buvo ir jų, civilinės valdžios pareigūnų (nacių) tarpe gerų ir blaiviai galvojančių žmonių, bet jie tylėjo ir neva vykdė savo pareigas.

Pas mus, kaip minėjau, neveikiant Vietinės Apsaugos Daliniui, slaptai, pogrindyje, buvo organizuojamas Liet. Laisvės Kovotojų būrys. Tuo reikalu turėjau ryšius su veikiančiu Kaune Štabu ir iš ten paragintas, sudariau vietinio būrio štabą. Dėl geresnio saugumo, kad sunkiau būtų susiekti ir išaiškinti, aš pasirinkau trejukių organizavimo būdą. Pavardėmis aš žinojau tik tris, kurie ir sudarėme vadovaujantį dalinio štabą. Mano pavaduotojas, buvo man gerai žinomas ir patikimas jaunas vyras (dabar gyvena JAV), kuris buvo kartu ir ryšininkas su Centrinio Štabu Kaune, su Apygardos Vadu ir kitais kaimyniniais daliniais. Antras, buvo vietinės gimnazijos mokytojas, kuris rūpinosi pagrindinės spaudos platinimu visame valsčiuje, per savo patikimus vyresnių klasių gimnazistus. Šią spaudą iš Kauno gaudavau aš, ir pasilikęs kiek man reikalinga, telefonu išsišaukęs minimą mokytoją (jis taip pat gyvena JAV), spaudą perduodavau platinimui. Trečias, rūpinosi ūkio reikalais. (Jis pasiliko Tėvynėje ir jo likimas man nežinomas). Jo pareiga buvo sudaryti atsargai kiek galint daugiau įvairių ginklų, kuprinių, duonmaišių, dujokaukių ir kita. Kiekvienas iš jų dar žinojo po tris, o šie visi dar po tris ir t.t. Bet tų visų, pavardėmis aš jau nežinojau.

Kiekvienas įstodamas į būrį, raštu pasirašydavo kiek atsimenu tokio turinio (tekstas buvo gautas iš Centrinio Štabo) priesaiką:

“Priesaika. Aš (pavardė ir vardas) prisiekiu Visagalinčio Dievo akivaizdoje, vardan kritusių brolių už Lietuvos laisvę ir Nepriklausomybę uoliai dirbti Nepriklausomos Lietuvos laisvės atgavimui, nesigailėdamas nei jėgų, nei gyvybės. Pasižadavau vadovybės įsakymus griežtai pildyti ir viską laikyti paslapyje, nesusidėti su priešu ir viską pranešti savo viršininkams. Gerai žinau, kad už šios priesaikos sulaužymą būsiu nubaustas mirties bausme.

Tą viską išlaikyti, lai Dievas man padeda. Data ir parašas.”

Kiekvienas pasirašantis priesaiką, buvo įpareigotas turėti karišką šautuvą, kiek galint daugiau šovinių, ilgus batus, duonmaišį ir nuolat parengtyje bent trims dienoms maisto.

Priesaikos buvo priimamos uždaruose vokuose, ant kurių buvo užrašyta, kiek priesaikų yra viduje. Aš sau, savo slaptuose užrašuose, visuomet pasižymėdavau, kiek priesaikų yra priimta iš viso. Ir taip tais metais, šis skaičius artėjo prie 120. Tai buvo geriausi valsčiaus vyrai, nors jų pavardes ir nežinojau, bet gan tiksliai galėjau spėlioti.

Visos priimtose priesaikose vokuose, buvo perduodamos mano padėjėjo žinion, kuris, jų daugiau surinkęs, iškasdavo tam reikalui mūsų paruoštą tuščią patrankos šovinį ir sudėdavo papildomas priesaikas. Tą padaręs, vėl kruopščiai užkasdavo ir užmaskuodavo. Pagal bendrą mūsų susitarimą, tik gavus iš Vyriausio Štabo įsakymą būriui pasiruošti išvykimui su uždaviniu, turėjo būti priesaikos tuojau iškastos ir akivaizdoje viso mūsų štabo narių atplėšti vokai. O jau pagal turimas priesaikas, būtų sudaromas dalinio vardinis sąrašas. Bet priesaikos taip ir pasiliko paslapyje iki šiai dienai. Priesaikų paslėpimo vieta buvo žinoma tik man ir pavaduotojui.

Mums priešai buvo kaip bolševikai, taip ir vokiečiai. Mūsų to laiko įsitikinimu, šie abu priešai turėjo pavargti kovos lauke, o vėliau, įsikilus Vakaru karinėms jėgoms, turėjo prasidėti pavergtų tautų atsistatymas. Mes kantriai laukėme to momento, galimai taupydami jėgas, kad vėliau galėtume apsivalyti nuo abiejų savo tautos priešų. Bet deja, likimas pakrypo kitaip, ne kaip mes tikėjome ir laukėme savo tėvynei.

Mūsų valsčiaus ribose, buvo trys parapijos ir apie 12,000 gyventojų. Miestelyje talpinosi pilna gimnazija su daug mokinių, kurių didelė dalis buvo iš Kauno, kadangi čia provincijoje buvo saugiau. Visame valsčiuje veikė trys alinės — restoranai. Šios alinės alų gauti iš artimiausių bravorų, galėjo tik su valsčiaus savivaldybės leidimu-pažymėjimu. Ji kas metai, tuojau po Naujųjų Metų, buvo reikalinga pakeisti. Valsčiaus miestelyje veikė dvi alinės. Viena aptarnaudavo vietos gyventojus, antroji — tik vokiečius. Šios alinės savininkė buvo jauna našlė, su trimis mažais vaikais. Tai buvo moteris, dar tik artėjanti prie 30 metų ir tikrai iš veido graži. Šio jos grožio galėjo jai pavydėti daugelis kino artistų. Bet jau jos išsiauklėjimas, inteligencija ir moralė — neduok Dieve. Ji būdama dar visai jauna ir labai neturtingų tėvų, ištekėjo už grįžusio iš J.A.V. jau pagyvenusio lietuviu-amerikono. Apsivedęs jis nusipirko šią alinę su gražiu sodeliu, pačiame miesto viduryje ir neblogai vertėsi iki užėjo bolševikai. Prasidėjus vokiečių-rusų karui, jis su kitais griebėsi ginklo, išvalyti miestelį ir apylinkę nuo bolševikų. Užėinant pirmiesiems vokiečių daliniams, buvo jų sutiktas miestelio gatvėje su paruoštu šautuvu rankose, ir čia pat nušautas. Likusi jauna našlė, tvarkėsi viena. O ji karo metu gyventi mokėjo.

Prie pat alinės buvo pradžios mokyklos namas, kurį vokiečių okupacinė kariuomenė tuojau užėmė ir čia įsteigė ryšių punktą. Šį punktą

aptarnauti (radijo stotelė, telefonas ir telegrafas) buvo laikoma apie 10 kareivių ir jų viršininkas, paprastai puskarininkis arba feldfėbelis.

Koks tik to punkto viršininkas čia atvykdavo, tuojau alinės savininkė užmegzdavo labai artimus ryšius. O šios pažinties dėka, vokiečių kareiviai dirbo ne tik savo tiesioginius darbus, bet našlei kirto malkas ir net valė restorano grindis. Į jos alinę joks lietuvis neturėjo teisės užėiti. Lietuvius ji niekino visokiais bjauriausiais žodžiais ir plūdo. Pas ją galėjo užėiti tik vokiečiai. Mūsų mažame miestelyje, tas mums lietuviams buvo sunkiai pakenčiama. Bet už šiuos visokius įžeidinėjimus žodžiais, jos neleistiną ir nemoralų elgesį, to laiko sąlygose, tiesiog nebuvo būdų ją sudrausti. Ir koks to punkto vokiečių bebūtų viršininkas, vistiek jis buvo jos sugyventinis, o kaip toks, ją visapusiškai palaikė ir globojo. Be to, ją saugojo ir mažamečiai vaikai, kurių be motinos, tuo laiku nebuvo kur padėti.

Taip sulaukėme ir Naujųjų, paskutinių metų Tėvynėje. Tuo laiku miestelyje vokiečių ryšių punkto viršininkas buvo jaunas vokiečių puskarininkis ir didžiausias našlės globėjas, kuris čia jautėsi, kaip miestelio ir visos apylinkės karo komendantas.

Pasitarėme su viršaičiu ir nutarėme šiais metais, našlės alinei alui gauti leidimo neduoti. Tuoj po Naujųjų Metų, vieną dieną iš ryto, našlė atėjo reikalingo leidimo. Gražiai apsirengus, pasidarius, tiesiog žėrėte žėrėjo. Jai, viršaičiui pareiškus reikalą dėl leidimo, viršaitis atsakė negiamai.

— Šiomet tau leidimo neduosim. Kadangi tavo aline nesinaudoja ir tamsta neleidi naudotis vietos gyventojams. Mes turime teisę išduoti leidimus, jei yra naudinga vietos gyventojams. O kas link vokiečių kareivių, tai juos aprūpina vokiečių karinė valdžia.

Našlė tai išgirdusi nepaprastai supyko, paraudo ir isteriškai rėkdama, paskutiniaisiais žodžiais išplūdo viršaitį, kad net esančios raštininkės negalėdamos iš gėdos klausyti jos žodžių, paskubomis išbėgo iš raštinės. Jai vis koliojantis ir isteriškai rėkaujant, mudu su viršaičiu tylėjom ir klausėmės, jau likę raštinėj tik trys. Iš veido ir išvaizdos tikrai graži moteris, bet kokia ji buvo baisi viduje ir savo elgesiu. Pagaliau jai išsikolijus ir matomai pavargus, ji dar suriko:

— Tu prakeiktas rupūže pamatysi, kad tu man per 5 minutes išduosi tą leidimą, arba tuojau čia pat gulėsi negyvas. Tu pamatysi. — Ir trenkus raštinės durimis, kad net langai suskambėjo, skubinau išėjo.

Kryžius Bralinskių kaime (Raseinių apskr.)

Mudu su viršaičiu kaip primušti sėdėjom ir žiūrėjome vienas į kitą, neturėdami žodžių. Vėl nedrąsiai, iš gėdos paraudusiais veidais, susirinko raštininkės, prie įprasto kasdieninio darbo ir savo tarpe pradėjo diskutuoti ką tik pasibaigusį nemalonų įvykį. Taip mudviem su viršaičiu, stačiai nesusigaudant padėtyje ir nežinant nuo ko ir kas pradėti, gal nepraėjus nei 10 minučių, vėl pamatėme našlę ateinančią gatve. Šį kartą ji ėjo įsikibusi į ranką, išėigine uniforma apsilvilkusiam, vokiečių puskarininkui. Pergalės šypsena besišypsodama, ji vėl įėjo į raštinę ir paliko stovėti netoli durų. Puskarininkis drąsiai, kariškais žingsniais priėjo prie sėdinčio viršaičio už rašomo stalo, tarsi neskubėdamas nusimovė odines pirštines, metė jas ant stalo prieš sėdintį viršaitį, atsuko prie diržo kabantį parabelių tiesiai ant pilvo ir garsiai tarė:

— Duodu penkias minutes laiko, išduoti šiai poniai reikalingą leidimą, arba aš neatsakau, kas vėliau gali įvykti. Supranti? — Ir tai pasakęs, atsisėgė parabeliaus kabūrą.

Viršaitis išbalė, aš taip pat nusigandau, dėl galimų įvykių. Abu su viršaičiu pamatėme, kad turime reikalą su kvailiu ir laikinos aistros jaunai našlei valdomu vokiečiu. Viršaitis atsisuko į mane ir sako:

— Tai ką? Aš su juo muštis neisiu. Išduokime.

Aš pats tuojau sėdau ir rašoma mašinėle parašiau reikiamą leidimą. Abu su viršaičiu pasirašėme ir jis pridėjo antspaudą. Pats įregistravau į išduodamų raštų knygą ir stovinčiam, matyt labai patenkintam, kad jo visi bijosi ir įsakymą vykdo puskarininkui pareiškiau: kadangi jo prašymu leidimas išduodamas, jis privalo už jį ir pasirašyti knygoje. O be to, kaip yra valdžios nustatyta, reikia sumokėti 2 markės žyminio mokesčio. Jis greitai išsiėmė pinigus, metė ant stalo, pasirašė į išduodamų raštų knygelę, pasiėmė leidimą ir vesdamas po ranka besijuokiančią iš mūsų visų našlę, net nepadėkojęs išėjo.

Galima įsivaizduoti, kokia buvo mudviejų su viršaičiu tuo metu savijauta. Kurį laiką galvas panarinę sėdėjome be žodžių. Abu jautėme didelę gėdą. Buvo faktas, kad tuo momentu esame patvirkusios moters totaliai nugalėti. Ji pasiekė to, ko jai reikėjo ir grasindama, o mudu pasijutome visiškai bejėgiai. Tai kas iš to, kad savo žinioje turėjome vietos policiją, kuri, pagal mūsų savivaldos potvarkius, privalėjo klausyti viršaičio įsakymų. Bet toki įsakymai buvo galimi ir juos policija vykdė, tik ne prieš vokiečių kareivius. Čia valščiaus valdžia jau pasibaigia. Atėjo "boba", ir išprievartavo valdžią... Ir tai buvo prieš liudininkus. Mudviejų su viršaičiu nuotaika buvo bjauri ir prislėgta, kad abu net ir pietų nėjome.

Po kiek laiko atitokę, reikalą šalta ir visapusiškai apsvarstėme, ką reikia, ir jau greitai, daryti šiuo bjauriu ir daug nervų pareikalavusiu

reikalu. Aš tuojau parašiau artimiausiems alaus bravorams raštu, kad išduotas tokiu Nr. ir data leidimas — negalioja. Vėliau parašiau skundą vietiniam Taikos Teismui atitinkamai nubausti "poniutę", už bjauriais žodžiais iškoliojimą viršaičio jo įstaigoje ir jam einant pareigas. Dar paskambinau telefonu apskrities Saugumo ir Kriminalinės policijos piršininkui, nupasakodamas visą įvykį. Jis man atsakė, kad ta "poniutė" jiems jau seniai yra žinoma ir jie su ja jau seniai būtų susitvarkę, jei ne jos mažamečiai vaikai, kurių tikimasi bus ir daugiau. Darbo laikas baigėsi ir mes visi labai prislėgta nuotaika išsi-skirstėme į namus.

★ ★ ★

Berods, kelioms apskritims, buvo paskirtas karo meto rekvizicijų priežiūros inspektorius. Jis dažnai pas mus užvažiuodavo, kadangi jam buvome pakeliui iš Kauno ir atgal. Tai buvo labai geras, draugiškas ir simpatiškas, jau senyvo amžiaus Rytprūsių lietuvis, puikiai, veik be jokio akcento kalbantis lietuviškai. Atrodė, jo tikslas tikrai nebuvu naudojantis savo teisėmis spausti vietos gyventojus, bet kiek galima ir kur galima — padėti, kad tik viskas būtų gerai. Tai buvo aukšto rango pareigūnas iš okupacinės valdžios, ir žinoma, rudoje uniformoje. Mes jo dažnai laukdavome, kad galėtume nuoširdžiai pasitarti rūpimais reikalais ir gauti jo patarimų kaip nuo bičiulio, bet ne kaip nuo grobuonies ir fanatiko vokiečio, kurių daugiausia tada buvo.

(Bus daugiau)

(Atkelta iš 350 psl.)

2-jo pėstininkų DLK Algirdo pulko 26 kariniai ir 196 kareiviai.

Be to, už pasižymėjimus kautynėse su bermontininkais šie mindaugėnai buvo apdovanoti Prancūzijos ordinais: sidabrinu Garbės ordinu — majoras Villeris Emilius, vyr. leitenantas Vaitkevičius Rumualdas ir viršila Petrauskas Jonas; žalvariniu Garbės ordinu — eiliniai Juška Zigmas, Stankevičius Alfonsas ir Švarcas Petras.

Kautynėse dėl Lietuvos Nepriklausomybės 1919-1923 metais žuvo šie mindaugėnai:

Karininkai: Bausys Juozas, Hofmanas Karolis, Nastopka Jonas.

Puskarininkiai: Domarkas Jonas, Dovidėnas Jonas, Činikas Povilas, Godliauskas Pranas, Gusevičius Povilas, Tomelis Ignas.

Eiliniai: Antanaitis Jonas, Atkočaitis Jonas, Baltuška Jonas, Barauskas Zigmas, Bernotavičius Stasys, Bičkus Paulius, Breneris Zakas, Burkauskas Domas, Čupelis Ignas, Dailys Jurgis, Dilkas Bolius, Drigutis Jonas, Dzitoveckas Vincas, Gabrys Antanas, Gerdvyta Stepas, Giedraitis Bronius, Giedravičius Antanas, Grigas Stepas, Grynis Juozas, Ivanauskas Domas, Jasnauskas Antanas, Judiškis Antanas, Juzėnas Juozas, Kancė Antanas, Kasiliauskas Jonas, Kazlauskas Jonas, Kiela Kazys, Kirdulis Juozas, Kupčinskas Juozas, Lazauskas Mikas,

Leizerinas Jenkelis, Matijošaitis Tomas, Matukas Mikas, Minikus Juozas, Monkus Kazys, Motiejaitis Aleksandras, Muraška Kazys, Navagrudskis Mikas, Navikas Jonas, Pivoras Eduardas, Počiūnas Vladas, Rapševičius Simas, Rimaitis Pranas, Rumčakas Juozas, Ruzgėnas Antanas, Ružėla Jonas, Sprikavičius Vladas, Sauseris Jonas, Smailys Vincas, Sniauskas Pranas, Stankevičius Karolis, Staras Stasys, Šimkys Stasys, Šiaulinskas Antanas, Tamošiūnas Antanas, Taujanskas Andrius, Tvarkus Juozas, Ulys Juozas, Valančius Zenonas, Venckūnas Vladas, Vinauskas Jonas, Verčinskas Vladas, Vinkus Stepas, Vytautas Jonas, Zostautas Stasys, Žlioba Stasys.

Už didelį pasišventimą, karžygiškumą ir aukas, sudėtas ant Tėvynės laisvės aukuro, 1926 m. gegužės 28 d. Respublikos Prezidentas Aleksandras Stulginskis 4-jį pėstininkų Lietuvos Karaliaus Mindaugo pulką apdovanojo Vyčio Kryžiaus vėliava, kurią Respublikos Prezidentas Antanas Smetona pulkui įteikė 1928 m. birželio 10 d.

Garbė mindaugėnams! Jų didvyriškumas tešviečia mūsų jaunimui kilniu pavyzdžiu!

Šaltiniai: PLK. J. Andrašūno suteiktos žinios ir jo nuotrauka; 1928 m. KARYS Nr. 24; Kario kalėndorius 1930 Vytauto Didžiojo metams.

ARĖJAS VITKAUSKAS

Numirėlio kerštas

(Apysakaite)

Vincas Raizginis ir Petras Vilkius, abu iš vieno kaimo, tarnavo tolimoje Mandžūrijoje, prie Rusijos ir Kinijos sienų. Nesenai buvo nutiestas per Sibirą geležinkelis, ir reikėjo jį saugoti nuo užpuolimų Mandžūrijos plėšikų, chunchūzais vadinamų. Ir bala gi lėmė tiem kaimynam tokin pragaran pakliūti tarnauti. Bet kieno valia, to ir galia. Todėl niekas prieš tai negalėjo atsispirti.

Tiesa, tas pragaras, kuriame šie du vyrai tarnavo, nuo pragaro, kurį mes žinome, skyrėsi tuo, kad jame buvo ne velniškai karšta, bet priešingai — velniškai šalta. Tikras Sibiras!

Žinoma, nė kiek nenuostabu, nes toji vieta buvo už garsiojo Baikalo ežero, net Kinijos pasieny.

Būdavo, apsvynioja kareiviai gaubtuvais, vadinamais bašlykais galvas, kiek tiktai gali, paslepia net nosis, o vis tik pasitaiko ne vienam jų net apraišiotą ausį nušalti.

Rodos, tokiose sąlygose kurio galo reikėtų ir tiems chunchūzams (kad juos kur galas), bet ne — nedorėliai — jie nesiliaudavo užpuldinėję Rusijos pusėje gyventojų, o svarbiausia, jų tikslas būdavo — išardyti Rusijos geležinkelį. Žinoma, tokiais atvejais, kaimyninės valdžios ir susipykti galėjo ir net karas pradėjo kilti, — ko tu savo krašto plėšikų nevaldai?! Taigi prie tos tarnybos — saugoti Rusijos imperijos ir Kinijos ramybę — buvo, taip sakant, „prikinkyti“ ir mūsų Vincas su Petru.

Mūsų vyrai turėjo nors kiek malonumo, kad galėjo netarnybos metu bent sava kalba pasikalbėti ir saviškius prisiminti. Juk ne visi ir tokios menkos laimės susilaukdavo.

Be to, Vincas su Petru, dar gimtam kaime bebūdami, jau buvo labai gerai ir artimai susigyvenę. Jie buvo lyg du broliai. O tai juk nevisuomet būna, kad ir geriausių bičiulių tarpe.

Bet kartą atsitiko taip, kad vilkai žino dėl kokios smulkmenos, Vincas Raizginis su Petru Vilkiu susipyko. Ar tai buvo dėl kortų, kuriomis jie, nuo sargybos atlikę, lošdavo prie krosnies, ar dėl kokio nors žiupsnelio tabako, bet, žodžiu, tų dviejų brolių tarpan įsiskverbė, taip sakant, kipšiukas. Ir kadangi savo laiku nei vienas, nei kitas savo užsispyrimo ožiui nepasirūpino ragučių nulaužyti, tai dienų būvyje iš Vinco Raizginio ir Petro Vilkiaus, bala žino, kokie dideli priešai pasidarė. Ir iš tikrųjų, jeigu ne karo teismo ir sunkios bausmės baimė, tai dar klausimas, ar tie du vyrai vienas kitam chunchūzais nebūtų virtę. Būna taip gyvenime. Daugiausiai tokie nesusipratimai ilgai patys savaime išsilygina, ir buvę „priešai“ vėl paduoda vienas antram ranką, bet šiuo atveju atsi-

tikimai neleido tam pribręsti.

Pasitaikė visą savaitę baisios pūgos. Sniegas ir šalčiai baisiai kareivius kamavo. Bet, žinoma, reikėjo sargybos tarnybą eiti, nes nedorėliai chunchūzai kaip tik tokiu laiku savo užpuolimus ir darydavo. Sargyba, tiesa, stovėdavo po valandą ir net po tris bertainius valandos, bet ir to laiko visiškai pakakdavo, kad smarkiai sušaltų. Kviesti pamainą, kaip paprastai kariuomenės nustatyta, jokiu būdu nebuvo galima. Stovėk, kol ateis pamainyti, ir nors stipk vietoje, vistiek. Tokia jau karo tarnyba.

Ir štai, pakliūva tokiu laiku vieną ar kitą kartą iš eilės Petru Vilkiui eiti sargybos tarnybą. Chunchūzai, kad ir buvo kiek aprimę, bet dėlto šaltis nė kiek neblogiau vargino sargybinius. Vincui Raizginiui pasisekė. Jis tomis dienomis į lauko tarnybą nėjo. Jį buvo pastatę saugoti numirėlių prie vietinio kariško gydytojo punkto. Numirėliai būdavo sudedami atskiroje patalpoje, kur būdavo paliekami per naktį sargybinių priežiūroje. Žinoma, žmonėms su gryna sąžine tų numirėlių nebuvo ko bijoti. Tuo labiau, kad tie numirėliai būdavo vis tie patys buvę karo bičiuliai, kurie tokiu ar kitokiu būdu baigdavo savo žemės gyvenimą. Toje numirėlių patalpoje, lavonine vadinamoje, tų nelaimingųjų niekad netrūkdavo. Viena todėl, kad tai buvo vienintėlis per kelis šimtus varstų aplinkui toks punktas, o antra, tuo laiku kariuomenės tarpe dar siautė kažin kokios, ne tiek apkrečiamos, kiek mirštamios ligos.

Ir štai, stovėdamas tokioje sargyboje, Vincas Raizginis sužino, kad pereitą naktį jo bičiulis Petras Vilkius, bestovėdamas lauko sargyboje, sušalo. Sako, radę iššaudytus ir visus šovinius, kuriuos jis su savim turėjo, bet dėl pūgos nė vienas šūvis nebuvo išgirstas. Be abejo, kaip buvo manoma dalyje, toks Petro Vilmiaus pasielgimas visai neleistinas drausmės atžvilgiu. Žodžiu, kareivis to neturėjo daryti, jeigu jo chunchūzai nebuvo užpuolę.

Mūsų Vincą Raizginį, kai jis išgirdo tą naujieną, net šturpuliai nukratė. Kaip tiktai iš vakaro juodu buvo griežtai susikivirčiję ir eidami į savo sargybos vietą, prieš persiskiriant, vienas antrą gerokais „žalčių“ ir kitų keiksmažodžių gabalais apibėrę. Dabar Vincas Raizginis dėl to įvykio stipriau suspaudė savo rankose šautuvą, ir jo įkaitusioje vaizduotėje staiga šmėkšterėjo mintis:

— Keliasi!

Ir kai Raizginis įsižiūrėjo, akis ištempęs, į Vilkiaus pusę, iš tikrųjų jam pasirodė, kad numirėlio ranka ėmė palengva kilti ir slinkti į kitą vietą... tarytum numirėlis ieškojo stalo krašto, kad pasirėmęs galėtų atsikelti...

Šaltas prakaitas išmušė Vincą Raizginį. Jam aiškiai stojosi ausyse paskutiniai Petro Vilkiaus žodžiai, kuriuos jis jam pasakė. Tuos žodžius, rodos, jis ir dabar, atsikėlęs iš numirusiųjų, tuoju rengiasi pasakyti:

— Na, palauk, tu, rupūžel!. Vincas Raizginis suprato, kad jo išgirstas garsas ir buvo Vilkiaus rankos

Kur eina Prancūzija?

B. B.

Dėl Prancūzijos valdžios pasikeitimo, susidarė neaiškumų strateginės doktrinos užnugaryje. Jau iš anksčiau eilė amerikiečių įsipareigojimų kitoms valstybėms, jų tarpe ir Prancūzijai, sudarė abejotinų situacijų, iš kitos pusės pas amerikiečius atsirado kai kurių samprotavimų, dėl galimo nepasitikėjimo naujai prancūzų socialistinei valdžiai, į kurią įėjo ir komunistų.

Tol kol amerikiečiai turėjo Europoje strategines pirmenybes, prancūzai galėjo turėti tokį „liuksusą“, kaip nepriklausomą politiką ir ekonominį gyvenimą. Atėjus socialistinei vyriausybei, tos privilegijos gali pasikeisti — prancūzų karinė ir užsienių politika kryps rusų pusėn, nors ekonominiai vistiek turės priklausyti Atlanto sričiai, nežiūrint, kad patys prancūzai to ir nenorėtų prisipažinti. Prancūzas istorikas Marc Bloch rašė: „Nagrinėjant kaip ir kodėl vakar diena skyrėsi nuo šiandien (istorine prasme) galima padaryti daleidimų kokie bus skirtumai tarp šiandien ir rytojaus“ (dr. R. Rudney „France History“). Šiandieninę Prancūziją apipavidalino trys praėjusių dienų faktoriai. 1871-1945 m. laikotarpis, kuriame vakariečiai „išstūmė“ Prancūziją į pirmaujančią valstybę Europoje. Po II Pas. karo prancūzai bandė „apglėbti“ šalto karo blokus — valstybes ir save vaizduoti jų tarpusavių

reikalų derintojais. Dabartinė (pokarinė) vidaus politika tebėra įtakoje istorinių įvykių (kurie dažnai būna politinių sprendimų kliūtimi, pav. santykiuose su anglosaksais ir vokiečiais, dalinai ir su rusais).

Prancūzų santykiai su amerikiečiais, nežiūrint pokarinio didelio įnašo prancūzams, nebuvo nuoširdūs — prancūzų tradicionalizmas nesiuderino su amerikiečių staigiu naujovių pritaikymu. Prancūzų, kaip ir amerikiečių, tradicijos vadovauti kitiems tebesilaikė, nežiūrint krašto karinės, ekonominės ir politinės padėties; prancūzų istoriniai tradiciniai nacionalizmas tebepaliko būtinybe politinei nepriklausomybei (išdavoje ilgų varžybų su vokiečiais). Paskutinio šimtmečio prancūzų strategų galvosenoje buvo nuolatos besikeičiantis doktrinų pritaikymas, tarp krašto nepriklausomybės ir kolektyvinės apsaugos. Pradedant 1870-71 m. prūsai sunaikino antrąją bonapartistų imperiją ir nenugalimos prancūzų armijos mitą. Sekė prancūzų pastangos atstatyti nepriklausomas karines jėgas tikslu atgauti kolonijas ir prilygti prūsams. Prieš Bismarko valstybę prancūzai bandė sudaryti trikampę entantę, kuri išsilaikė iki spalio revoliucijos. Prieš nacionalsocialistinę Vokietiją, prancūzai sulipdė anglų, rusų, prancūzų entantę, kurią 1930 metų politinė Prancūzijos krizė sujaukė. Dar daugiau prancūzų vidinę vienybę suardė 1940 m. birželio mėn. pralaimėjimas prieš vokiečius, paveikęs ne vien Europos valstybes, bet To-

limuosius Rytus ir prancūzų Indo-Kiniją, kur susidarė „tuštuma“ į kurią patraukė japonai. Dar šiandien yra simpatijų maršalui Petainui, kuris anuomet bandė gerinti blogą krašto padėtį, tačiau nepadėjo nei įtempta krašte rezistencija, dalinai apjungusi pačius prancūzus. Pažymėtina, kad vėlesniuose invazijos Normandijon minėjimuose (kuri tikrumoje prancūzams atnešė nepriklausomybę), nenorėta pripažinti „kitiems“ atneštos nepriklausomybės nuopelnų. 1940 metų įvykiai tiek paveikė prancūzus, kad šiandieniniai politikai, kariai ir planuotojai-strategai Maginot įtvirtinimus laiko netinkamais Albiono apylinkėje išdėstytų prancūzų raketų apsaugai; nepasitiki nei neutroninėm bombom, turimu povandeninių laivų tinkamu veiksmingumu ir branduolinių užtaisų raketom, o svarbiausiai, nepasitiki sąjungininkais, ypačingai anglais, kurie anuo metu ir pavėluotai ir mažai gelbėjo, taip pat amerikiečiais, kurie pokariniai laikėsi toliau nuo Prancūzijos interesų. Tais klausimais plačiau rašė de Gaulle savo „Memoires de Guerre“. Nepasitikėjimo išdava buvo 1966 m. prancūzų išstojimas iš NATO. De Gaulle norėjo „specialių santykių“ su rusais, atrodo įtakoje 1870-71 m. pralaimėjimų prieš vokiečius, kai prancūzai ieškojo balanso pas rusus ir 1944 m. de Gaulle vizitas Maskvon buvo anos idėjos tęstinumas; gi vėliau V. Giscard'o susitikimas su Brežnevu Lenkijoje buvo to paties atgarsio. Ir dabartiniu laiku prancū-

mažytis girgžtelėjimas.

Tuo tarpu numirėlio ranka, iš tikrųjų, ėmė lyg ko ant lentų ieškodama, slinkti tolyn ir galų gale — lept! — nukrito nuo stalo. Tuoj ir visas kūnas ėmė virsti ant šono. Rodės, kad numirėlis iš tikrųjų keliasi.

Šimtai minčių perbėgo per Raizginio galvą ir paskutinė jo mintis buvo šokti prie numirėlio, ištiesus durtuvą, ir iš visos jėgos jį suleisti į Petro kūną. Raizginis taip ir padarė, būdamas šventai įsitikinęs, kad jo „priešas“ iš tikrųjų atsikėlė iš numirusių ir eina jam „parodyti“...

Ir kai Vincas Raizginis prišokęs suleido beveik visą durtuvą į savo „priešą“ ir dargi, apsigynimo jausmo apimtas, drauge iššovė (iš rusų šautuvų lengvai buvo galima tai padaryti), tai Vilčiaus lavonas, rodos, sulenkė kelius ir net pasišokėjo pulti Raizginį. Tą viską

įsivaizdavęs Vincas Raizginis ūmai pasiviro, o tuo tarpu Vilčiaus sunkus kūnas bėgint jį užgulė...

— Aaa!.. — pasigirdo aštrus, spiegiąs, baisus, išgąščio kupinas užgulto balsas, ir viskas ūmai nutilo.

— o —

Ryto metą, atėję į numirėlių patalpą, kariai rado gulintį ant aslos sargybinių ir ant jo užgulusį kiaurai durtuvų perdurtą, sušalusį kareivio Petro Vilčiaus lavoną. Vincas Raizginis, kaip nusprendė atėjęs gydytojas, buvo jau seniai atšalęs. Sušalusio Vilčiaus lavono nukritimo priežastis lengvai išaiškinama. Mat, sušalęs numirusio kūnas šiltesnėje patalpoje atsileido ir ėmė judėti, o durtuvu pajudintas iš vietos ir visai nuo lentų nuvirto, užguldamas mirštamai išsigandusį sargybinių. Kareivis Vincas Raizginis, kaip manė gydytojas, buvo miręs nuo staigaus ir didelio išgąščio... □

zai save laiko "balansuotojais" tarp Rytų ir Vakarų, nors jie buvo ir yra "Sick Man of Europe" (serganti Europos valstybė), kurią bandė ir bando "gydyti" kaip jauną partnerį su silpnu kariniu ir ekonominiu pajėgumu, stipresnės valstybės; Prancūzija kaip ir Kinija yra jėga tik de jure, nes jos pokarinė padėtis yra trijų sąjungininkų dovana, prastai panaudota (palyginant su vakarų vokiečiais). Dar ir šiandien prancūzai ieško kitur saugumo garantijų prieš vokiečius, laikydami save esančius svarbioje geografinėje ir istorinėje padėtyje Rytų - Vakarų valstybių santykių atžvilgiu. Kad ir nenorom, bet ir prancūzai komunistai pripažįsta, amerikiečius galint pastūmėti prancūzus į atstatymą, padedant apsaugoti nuo ekonominio sugniužimo; tai sakoma neužmiršus milžiniškos Marshall'io plano pagalbos pokarinei Prancūzijai.

Prancūzų pašonėje esantys vokiečiai su reparacijomis, Ruhro ir Saaro kraštais, atstatymu federalinės respublikos, atsiginklavimu, nežiūrįnt dabartinės įtemptos padėties, Europoje tebėra politinių, karinių ir ekonominių rūpesčių centre; nežiūrįnt 1951 m. anglies-plieno ir 1963 m. draugiškumo sutarčių jų atsieka

pokarinė ekonominė pažanga ir gerbūvis (taip pat amerikiečių pagalbos dėka) užtemdė prancūzus ir vakarų vokiečiai, tiek ekonominiai, tiek kariniai, Rytų - Vakarų santykiuose atsirado pačiame centre, kaip vyraujanti jėga.

Amerikiečiai, nors Vašingtonas ir toli nuo Paryžiaus, yra neapvaldomi kapitalistai, kurių dinamizmas toli siekia milžiniško besielio mechanizmo formoje ieškant sau naudos, tas prancūzams nepriimtina, nors ir reikalinga.

Komunistai skelbia idealistines sistemas su viltimi geresnei ateičiai. Nežiūrįnt pokarinių agresyviųjų ekspansijos veiksmų, siekiant aiškaus rusiško imperializmo, sudarant Vakarų Europos valstybėms grėsmę, kaip dešinieji gaulistai, taip ir kairieji socialistai su nauju prezidentu F. Mitterrandu atmeta vakariečių "dominavimą" ir įsijungimą į bet kokį jų "bloką" ar dalyvavimą NATO organizacijoje. 1966 metų de Gaulle istorinis sprendimas yra tiek įsišaknijęs, kad šiuo metu nesimato kas jį pakeistų. Prie to daugelyje atvejų prisideda neaiški ir atbaidanti amerikiečių laikysena rusų atžvilgiu.

Šiuo metu prancūzai ir amerikiečiai turi bendrus tolimos strategijos

interesus, kurie vyrauja dabartiniuose tarpusavio laikiniuose nesklandumuose; abi valstybės nusista-tę išlaikyti jėgų pusiausvyrą Europoje (su rusiais, sutartimis arba didinimu ginkluotų jėgų), taip pat įsipareigoję bendradarbiauti su Vakarų Europos valstybėmis ir nori matyti Vakarų Vokietiją ekonominiai tvirtą, bet kariniai priklausomą; pagaliau išlaikyti prieigas (kurioms šiuo metu graso komunistinė Rusija) prie Vidurio Rytų alyvos šaltinių (abiem valstybėm gyvybingų) ir kitų išteklių. Energijos stoka prancūzus verčia daugiau išnaudoti branduolinę energiją, taip pat eksportuoti atominių jėgainių technologiją kituosna kraštuosna, kad uždirbtų pinigų apmokėti už alyvą. JAV ir Prancūzija turi daug bendrų gyvybinių interesų ir nei amerikiečiams nei prancūzams neapsimoka eiti į tarpusavio kivirčius, tuo labiau, kad Prancūzija, šiuo metu atsidūrus kaip "balanso" palai-kytoja tarp Rytų ir Vakarų, yra daug svarbesniam vaidmenyje kaip 1945-47 metais. Galima tikėtis, kad prancūzai ir toliau laikysis savų tautinių ambicijų.

B. B.

(pagal dr. R. Rudney
"Atlantic Alliance",
AFJ June, 1981)

Nepriklausomos Lietuvos Kariuomenės
Gen. Štabo Majorui

HENRIKUI KAZAKAIČIUI

mirus, jo mielai žmonai Marijai, dukrom
Rūtai ir Laimai-Ritai su šeima, reiškiamo
nuoširdžią užuojautą.

*LKVS "Ramovės"
Waterburio skyr.
valdyba ir nariai*

Inžinieriui

VYTAUTUI VINTARTUI

mirus, jo žmonai ir sūnui su šeima reiškiamo
gilia užuojautą.

*P.L.P. A. Smetonos
Karo Mokyklos XXIII Laida*

A. A.

MATILDAI GUDONIENEI

mirus, nuoširdžiai užjaučiame jos vyrą Antaną
Gudonį.

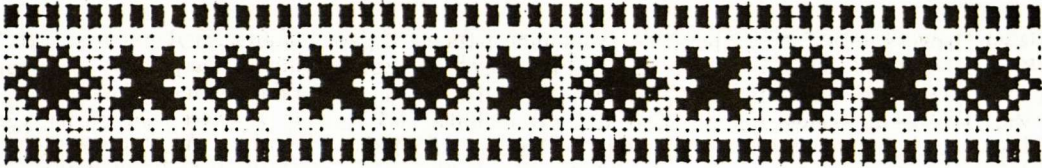
Vitalė ir Jurgis Sližiai

A. A.

MATILDAI GUDONIENEI

staiga mirus, jos vyrui Antanui, dukrai Ka-
rolinai, giminėms ir artimiesiems, reiškiamo
brolišką užuojautą.

LŠST "Romo Kalantos" šaulių kuopa

P A D Ė K A

Čikagoje įvykusi žurn. "Karys" kavutė puikiai pavyko ir davė nemažai pelno. To buvo galima atsiekti dėka darnios ir vieningos Ramovėnų, Kūrėjų-Savanorių, Birutininkių ir Šaulių veiklos. Man, kaip žurn. "Kario" atstovui, labai malonu, kad galėjau turėti visų čia išvardintų grupių nuoširdžių, draugišką paramą, kas įgalino pasiekti tikrai pasigėrėtinų rezultatų.

Pirmiausiai, turiu pareikšti gilią padėką "Vytauto Didžiojo" Šaulių Rinktinės vadui V. Išganaičiui, kuris leido nemokamai pasinaudoti sale ir rėmė visus darbus ir sumanymus.

Dėkoju "Ramovės" skyriaus pirm. plk. J. Švedui, kuris aktyviai dalyvavo paruošiamuosiuose posėdžiuose ir tinkamu žodžiu atidarė kavutės oficialiąją dalį.

Dėkoju Šaulių S-gos Centro V-bos pirm. K. Milkovaičiui, kuris taip pat rėmė visus užmojus ir teikė kavutės metu tarti žodį ir paprašyti svečius savo auka remti žurn. "Kari".

Nuoširdi padėka priklauso Birutininkių garbės narei p. Tumienei, kuri ypatingai šiltu žodžiu pasveikino susirinkusius, o savo puikius rankdarbius, kurie kiekvieno akį patraukia, padovanojo loterijai.

Dėkoju Birutininkių pirm. p. Leonaitienei, kuri nuoširdžiai rūpinosi, kad kavutė turėtų pasisekimą, tinkamu staly papuošimu.

Už tikrai nuoširdų draugiškumą ir paramą darbu ir patarimais reiškiau nuoširdžių padėką "Ramovės" skyr. vicepirm. Ed. Vengianskui, kuris, be to, sumaniai ir sklandžiai pravedė oficialiąją kavutės dalį. Dėkoju "Klaipėdos" jūrų šaulių kp. pirm. p. Mikuliui už prisidėjimą prie kavutės suruošimo.

Didžiuojuos ir reiškiau nuoširdžių padėką tyliosioms bitelėms, kurios be triukšmo, tyliai ir be didelių kalbų dirbo, kad svečiai būtų pavaišinti skaniais sumuštiniais, skania šilta kavute ir pyragaičiais. Ypatinga padėka p. Janušauskienei "Gen. Daukanto" jūrų šaulių kp. šeimininkei-vadovei, kurios rūpesčiu buvo laiku parūpinti maisto produktai ir t.t. Dėkoju visoms ponioms, dirbusioms prie salės sutvarkymo: staly padengimo ir maisto paruošimo — A. Malėtienei, V. Karalienei, M. Gudaitienei, Feraw, N. Norienei, M. Noreikienei, J. Ivašauskienei, M. Ališauskienei, O. Juškaitienei, Likanderienei.

Dėkoju fantų loterijai aukotojoms, ypatingai p.p. Tumienei ir Toliušienei. Pirmajai už puikius rankdarbius, antrajai už padovanotus gėrimus.

Dėkoju ramovėnui J. Bagdziui už loterijos pravedimą. Dėkoju visiems žinomiems ir nežinomiems loterijai fantų aukotojams, o taip pat visiems, kurie bet kokių darbu ar aukomis prisidėjo prie žurn. "Karys" kavutės sėkmingo pasisekimo. Labai atsiprašau tų, kurių per neapsižiūrėjimą nepaminėjau šiame padėkos pareiškime.

Dar kartą reiškiau gilią padėką savo ir žurn. "Karys" Štabo vardu visiems, visiems ir tariai lietuvišką ačiū, ačiū . . .

KOSTAS JUŠKAITIS
Žurn. "Karys" atstovas Čikagoje

Redaguoja —
S. Kaunelienė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREM TIES TRIMITAS

KAROLIS MILKOVAITIS

JAUSMŲ ŽAIZDRAS

*Paukščių taku žmogaus jausmai skrajoja,
Nors neturėtų jie išvis skraidyt.
Kažkur krūtinėj Dievo sargas juos daboja,
Bet prigimties — negali sulaikyt.*

*Maldingai paslėptos vaizduotės svajos.
Bet gimęs geismas uždega aistros žaizdrus.
Jau negana tada vaisiaus papajos —
Ragaut jis uždrausto vaisiaus atgrius.*

*Aistros liepsna jautrioj širdy sužvilga
Ir buities žvakės uždega abu galus.
Lyg vasarą miške išdžiūvus smilga,
Sukėlus gaisrą, jame pati žus.*

DEDIKACIJA

*Aš knyga — šviesuolių penas,
Imk mane, garbė man bus.
Juk tikriausiai šokis, menas
Taipgi lanko šiuos namus.*

*Pavartyk, skaityk, domėkis
Lapų turiniu, žiniom.
Tyrinėk, kalba grožėkis —
Gyvenu tik tau, mīniom.*

VL. PŪTVIS-PUTVINSKIS

(Jo 52 metų mirimo sukakties proga)

1919 m. rugpiūčio 20 d. Kauno šaulių būrio valdyba sušaukė steigiamąjį LŠS-gos susirinkimą. Išrinkta valdyba: Vl. Pūtvis-Putvinskis — pirmininkas, vicepirm. M. Mikelkevičius, sekretorius M. Šalčius ir nariai: T. Ivanauskas ir Stašinskas. Dar įstatų neparuošus, ką tik gimusiai šaulių organizacijai teko gauti pirmą krikštą, padedant vyriausybei ir kariuomenei skubiam ir pavojingam reikale. 1919 m. rugpiūčio 28-29 d.d., šauliai padėjo likviduoti lenkų vadinamą P.O.W. (Polska Organizacja Wojskowa) sąmokslą, kuriuo buvo užsimota perversmo keliu Lietuvą užimti. 1919 m. rugsėjo 15 d. Šaulių Sąjungos įstatus patvirtino Krašto Apsaugos ministeris Povilas Žadeikis. 1920 m. rugsėjo mėn. karui su lenkais užsiliepsnojus, dėl kovotojų trūkumo

fronte, Vl. Pūtvis-Putvinskis Centro Valdybos vardu, 1920 m. spalio 9 d. paskelbė šaulių mobilizaciją, kuri skaičių padidino iki kelių tūkstančių kovotojų. Šauliai visuose frontuose padėjo jaunutei Lietuvos kariuomenei.

Visuotiniame Sąjungos suvažiavime 1922 m. birželio 29 — liepos 3 d.d., dėl santykių su Krašto Apsaugos Ministerija, Vl. Pūtvis-Putvinskis atsisakė būti renkamas Šaulių Sąjungos Centro Valdybos pirmininku. Suvažiavimas vienbalsiai išrinko Vl. Pūtvį L.Š. Sąjungos garbės nariu ir nauju nariu į Centro Valdybą. Vl. Pūtvis, kol perdavė savo pareigas naujam C. Valdybos pirmininkui, rūpinosi, kad būtų paskirtas tinkamas asmuo Sąjungos viršininko pareigoms. Paga-

liau sužinojo, kad Š. Sąjungos viršininku yra paskirtas kapitonas Pranas Klimaitis, kuris už netinkamą pareigų ėjimą iš Sąjungos buvo išprašytas. Kapitono Klimaičio paskyrimas Vl. Pūtviui buvo labai didelis smūgis, nes iš jo nieko gero nesitikėjo. Kapitono Klimaičio elgesys, pradėdant eiti Šaulių S-gos viršininko pareigas, Pūtviį taip skaudžiai paveikė, kad jis greit gavo pirmą širdies smūgį ir, atsigavęs turėjo išvažiuoti į savo Šilo-Pavėžupio dvarą pailsėti. Praėjus maždaug šešioms savaitėms, nuo pareigų perdavimo, Pūtvis su žmona vėl atsirado Kaune. Įvyko oficialios išleistuvės, kurias suruošė naujas Sąjungos pirmininkas Vincas Krėvė-Mickevičius. Išleistuvėse dalyvavo Krašto Apsaugos Ministeris ir eilė kitų žymių asmenų, viso 70 svečių.

Keliems metams prabėgus, kapitonas Pr. Klimaitis pasitraukė iš Sąjungos viršininko pareigų. Jo pareigas perėmė plk. Kalmantas. Kaime gyvendamas Pūtvis jautė didelę tuštumą ir vėl pradėjo svajoti apie grįžimą į Šaulių Sąjungos vadovybę, nes pradėjo pūsti palankesni vėjai. Centro Valdybos pirmininkai, Pūtvio pasitraukimo metu, keitėsi daug dažniau negu viršininkai. Nuo 1922 m. vasaros vidurio iki 1928 m. birželio mėn. galo, per šešis metus, organizacija turėjo šešis pirmininkus: Vincą Krėvę-Mickevičių, Stasį Šilingą, Matą Šalčių, Teodorą Daukantą, Liudą Vilionį ir Rapolą Skipitį. Toks dažnas pirmininkų keitimasis Šaulių Sąjungai darė didelę žalą. Naujas Šaulių Sąjungos viršininkas Mykolas Kalmantas nutarė pasimatyti su Š. Sąjungos įkūrėju Vl. Pūtviu-Putvinskiu ir asmeniškai pasikalbėti. Toks vizitas buvo padarytas ir gražiai užsimezgę su Kalmantu santykiai nenutrūko. 1926 m. visuotinis Sąjungos suvažiavimas (kuomet gen. T. Daukantas tapo C. Valdybos pirmininku) Vl. Pūtviį išrinko L.Š. Sąjungos garbės pirmininku su Centro Valdybos nario teisėmis. Pūtviui sutikus, po 1928 m. birželio 17-18 d.d. visuotinio suvažiavimo, Centro Valdybos posėdyje Vl. Pūtvis-Putvinskis buvo išrinktas Centro Valdybos pirmininku. Perėmęs C. Valdybos pirmininko pareigas Vl. Pūtvis suspinduliavo nepaprastai gražiu veiklumu. Nuoširdūs santykiai su LŠS-gos viršininku plk. Mykolu Kalmantu dabar atnešė gerų vaisių. Pūtvis ir Kalmantas bendradarbiavo broliškoje dvasioje. Susidarę nesklaidumai buvo aptariamai ir likviduojami kultūringai, šauliškai. Juodu vienas kitą pradėjo vadinti ne pavardėmis, bet vardais ir praleisdavo ilgas valandas Sąjungos centre po tarnybos diskutuodami organizacinius, politinius, kultūrinius, filosofinius klausimus. Kartais jie bandydavo spręsti Dievo buvimo, amžinybės ir sielos problemas. Nepraėjus pilniems aštuoniems mėnesiams, visai netikėtai, Vl. Pūtvis-Putvinskis 1929 m. kovo 5 dieną, 3 val. po pietų, mirė, pačiame darbo įkarštyje, nesulaukęs pilnų 56 m. amžiaus. Giminių rūpesčiu buvo aprengtas šauliška uniforma ir pašarvotas viduryje kambario, kuriame jis gyveno ir mirė.

Pūtvio mirties valandoje kovo 5-tąją dieną plk. Kalmantas kažką darė savo kabinete Šaulių Sąjungoje.

Jau po 3-čios valandos, Pūtviui mirus, atsiradė durys. Įėjęs Pūtvis. Tačiau jis nebuvo permatomas, kaip Viktorijos Genytės patirtyje. Pūtvis atrodė normaliai, bet tuo metu Šaulių Sąjungoje jis nebuvo laukiamas. Nustebęs nelauktu Pūtvio atėjimu, Kalmantas jo paklausęs, ar dar tik ruošėsi paklausti, kodėl dabar sąjungos centran atėjęs. Pūtvis jam pasakęs: "Tavo tiesa. Yra Dievas, yra amžinybė, yra siela". Ir pasisukęs eiti vėl atgal pro duris. Kalmantui paklausus: "Kur eini?" Pūtvis atsakęs: "O man reikia bristi per didelę upę". Po tų žodžių išėjęs. Šios patirties metu Pūtvis buvo jau miręs, bet plk. Kalmantas to nežinojo. Sužinojęs apie mirtį ir patikrinęs laiką, sakė buvęs smarkiai sukrėstas ir nuskubėjęs bažnyčion.

Kovo 7 dieną iš pat ryto Vlodo Pūtvio kūnas buvo įdėtas į karstą ir nugabentas į Šaulių Sąjungos būstinę. Atvirame karste buvo pašarvotas didžiojoje salėje, kur su juo atsisveikino Šaulių Sąjungos vadovybė, šauliai ir visuomenė. Iš salės buvo nugabentas Įgulos bažnyčion. Tenai gedulingas pamaldas atlaikė kan. Adolfas Sabaliauskas.

Į kovo 7-tos dienos pavakarę velionis buvo nuvežtas į Klaipėdos traukinį kelionei į Šiaulius. Paskui karstą ėjo Emilija Pūtvienė su vaikais, šeimos nariai ir giminės, ministeris pirmininkas prof. Augustinas Voldemaras su Ministerių Kabineto nariais, Šaulių Sąjungos viršininkas plk. Kalmantas su Sąjungos vadovybe, Kauno Šaulių Rinktinės daliniai. Pūtvis buvo laidojamas valstybės lėšomis su kariškomis ceremonijomis kaip buv. Šaulių Sąjungos viršininkas. Tad be šaulių jį lydėjo kariuomenė — raiteliai, pėstininkai ir artilerija. Taip pat lydėjo skautai ir daug visuomenės. Visose geležinkelio stotyse, kur buvo šaulių vienetų, šauliai atsisveikino savo buvusį vadą stovėdami rikiuotėje ir gerbdami ginklu.

Toji diena buvo labai nepalanki laidotuvėms, nes siautė šiurpi sniego pūga; dangus maišėsi su žeme, negalima buvo atlikti tinkamų pagerbimo ceremonijų, traukinys vėlinosi į Šiaulius, o nuo čia į Kelmę buvo sunki kelionė rogėmis. Tik kovo 9 dienos ryte Kelmės parapijos klebonas Pūtvio palaikus nulydėjo į naujas Kelmės R. Katalikų parapijos kapines, su dūdų orkestru ir didele šaulių ir visuomenės minia. Vl. Pūtvio-Putvinskio karstą leidžiant į duobę, Kelmės šaulių būrys iššovė paskutinį saliuotą.

S. Pačėsa

Ilgų metų prieteliui

A.A.

Itn. JUOZUI TARASEVIČIUI

mirus, jo žmoną Stefutę nuoširdžiai užjaučiu

Liongina Karbūnienė

UŽ GERĄ PIKTU ATSIMOKA!

VINCAS TAMOŠIŪNAS

(Pabaiga)

1944 m. spalio 6 d. rytą pasirodė bolševikų žvalgai. Mūsų prieštankiniai pabūklai buvo išrikiuoti, prie jų dėžės šovinių. Bandant užtaisyti pabūklus, pasirodė, kad šoviniai ne to kalibro, netinka. Nusprendėm, kad tai vokiečių karių sabotaziinis darbas. Ilgas, sunkus karas palaužė kovotojus, o čia jau tėvynės pašonėje pasipylė laukais tankai. Mūsiškiai, turėję panceraustus, keletą tankų išvedė iš rikiuotės. Sedoje prie Plechavičiaus malūno užgrojo Stalino vargonai. Kilo baisus triukšmas. Šakos ir stogų čerpės pakilo į padangę. Sedoje ir apylinkėje žuvo arti šimto mūsų kovotojų . . .

Pasitraukėm į Barstyčius, kur jau buvo iškasti apkasai, tankams pinklės. Žemaičių būriai, kovingų karininkų vadovaujami, pareiškia pasitraukimą į užnugarį. Sekančią, spalio 7 d. išlindę iš apkasų, kai vėl pasirodė bolševikai su tankais, patraukėme Klaipėdos link. Pernakvojom netoli Šventosios. Ūkininkai buvo pasikrovę mantą, arkliai stovėjo paruošti.

Spalio 9 d. bolševikų lėktuvai narstė padan-

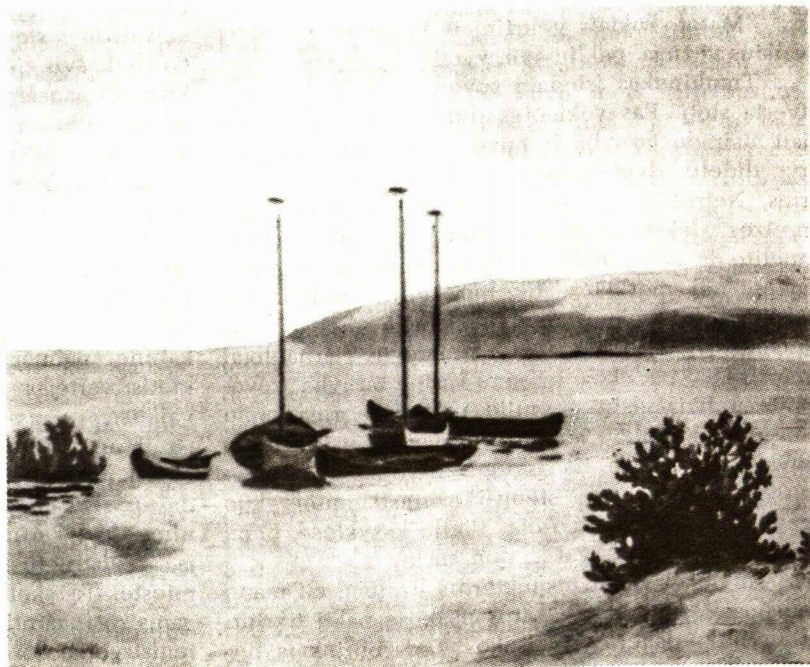
gėje, retkarčiais numesdami ant Klaipėdos bombas. Mus visus laivais perkėlė į Neringą. Karinę tarnybą Lietuvai baigėme.

Neringa — žavus Baltijos pajūrio kampelis. Išsikėlę Neringoje išgirstame, kad bolševikai jau Juodkrantėje. Nesitraukiame keliu, bet pasukame į Baltijos pakrantę. Stebėtina, smėlis kaip sucementuotas, labai lengva žygiuoti. Maisto atsargos visų labai menkos, nevalia sočiai valgyti, kiekvienas taupėm rytdienai. Aš buvau apsisprendęs, jei tik pasirodys bolševikai, tuojau į jūrą ir šūvis . . .

Pagalčiau prieiname kaimelį. Trobelės menkos, ištiesti tinklai ir ant virvutės sukabintos džiovintimui mažytės žuvytės. Gerieji prūsai nieko geresnio ir patys valgyt neturėjo, vaišino žuvytėm ir dar įdėjo kelionėn.

Atsirado žandarmerija. Nuginklavo, patikrino dokumentus ir visus nukreipė į Zonnenborną (kaip lietuviškai ta vietovė vadinosi, nežinau).

Čia radome mases surinktų lietuvių. Visus paskirsto: vienus apkasų kasti, kitus į "luftvafę" ir t.t. Galop iššaukia ir mano pavardę. Siunčia

A. Žmuidzinavičius, Lietuvos Sachara

į Dresdeną žandarmerijos žinion. Ten paskyrė geras patalpas ir pagal karo metą, labai gerai maitino. Galėjau laisvai vaikščioti, tik žandarmerijoje turėjau pranešti kada grįšiu. Zoologijos sode susirandu uteniškius: kapitoną Augutį, vyr. ltn. Repšį, vyr. ltn. Tiknį ir ltn. Sirgėdą. Vyrai suka galvas į kur bėgti, kaip įsikabinti į darbą. Sirgėdas labai nuosekliai, plano pagalba ir iš žmonių surinktų žinių sprendžia, kad mums geriausia vieta Falkenau:

“Čia Čekoslovakijos žemės kampelis, čia pat Vokietija, netoliese Šveicarija. O jau bičių, bičių, aviliais laukai ir sodai nustatyti. Medus, vaisiai, o gal ir duonos gausim”.

Ką čia daug begalvoti. Iš didmiesčio reikia bėgti. Sutarta. Paprašiau palaukti iki rytdienos.

Grįžtu į būstinę ir čia pat žandarmerijos labai simpatینگam vyrui sakau, kad susiradau darbą. Paplojo per petį. Sekantį rytą gaunu rekomendaciją, iš kurios matyti, kad triuškinau komunistus visuose frontuose. Iš kur jis tokias žinias gavo, gal pats išgalvojo; aš tik turėjau Zarasų vokiečių komendanto, kaip policijos vadas, įgaliojimą, ir ryžtingo kovotojo prieš komunistus pažymėjimą.

Zoologijos sode susirandu vyrus ir visi vykstame į Falkenau — medaus ir vaisių valgyti. Iki Egerio važiuom plačiuoju traukiniu, ten persėdom į siaurąjį. Tik pavažiavus, matau per langą aukštai kaušai, vieni vielomis nueina, kiti ateina. Pašaukiu vyrus ir sakau:

“Matot, kokiais geležiniais krepšiais medų ir vaisius vežioja, pakliuovom, vyrai!”

Traukinukas įrieda į spygliuotom vielom aptvertą stotį. Pas vokiečius didžiausia tvarka, tuojau atsirado tarnyba ir nuvedė nakvynei. Kambarys didelis, švarus, apie 10 lovų. Patalinės švarios. Netrukus vyriškis atnešė didelį puodą “gemiūzės”, lėkštes, šaukštus, samtį ir palinkėjęs gero apetito ir labos nakties, išėjo. Sriuboje nei bulvytės, nei morkytės, tik burokėlių lapeliai. Pasrėbėm. Miegojom gerai. Sekančią dieną visus nuvedė į darbo įstaigą. Mandagūs tarnautojai nuoširdžiai padėjo už gerą karinę tarnybą, kovojant su baisiausiu pasaulio priešu — rusiškuoju komunistu. Vėliau sužinojom, kad vienas jų karo invalidas ir tinka tik įstaigos darbui. Visa sužymėjęs, pasakė, kad stengsis surasti mums kuo geresnį darbą, bet kad čia, anglių kasyklose, nėra, bet girdi, ilsėkitės, gal ką nors rasiu.

Anglių kasyklų inspektorius Freitag, tai mano būsiamasis viršininkas. Kitus paskiria naktį tikrinti darbininkų lagerius ir įsako su darbininkais nekalbėti.

Mane veda į anglių kasyklas. Vadovas pasakoja, kad dirba Amerikos, Anglijos ir Rusijos karo belaisviai, prižiūri vokiečiai senukai. Jie niekur nebėgs, nes kur dėsis. Raštinėlė padavė man guminį rimbą, mušti darbo metu užmigusius belaisvius darbininkus. Supratau, kad įkliuvau. Niekad gyvenime nieko nemušęs, dabar turiu būti budeliu. Visi belaisviai malonūs. Rusai vis teiraujasi, kaip jie galėtų pakliūti į generolo Vlasovo armiją. Anglai ir amerikiečiai gaudavo siuntinius ir nebadavo, bet nedirbo, tingėjo. Rusai dirbo.

Falkenau anglių kasyklose anglis buvo 3-jų rūšių: viršutinis sluoksnius rudas kruopomis, antras rudas, kietas, skaldomas ir trečias labai juodas, net blizga, Antonio vadinamas. Sunkiai išimamas ir buvo naudojamas karinei medžiagai. Su rimbū rankoje važinėju vagonėliais. Aišku buvo, kad kasyklose jokio varovo nereikėjo. Tas rimbū ir įstrigę inspektoriaus Freitag'o žodžiai:

“Rasi užsislėpusį ir miegantį belaisvį, suraižyk jam nugarą iki mėlynių...”

Laiką praleisdavau viršuje kasyklų. Čia vežimėliais priveždavo smulkia anglį prie duobės ir išpildavo. Vienas amerikietis belaisvis su šiūpėle likučius supildavo į duobę. Antrame žemutiniame kasyklos aukšte, angoje, buvo elektriniai vagonėliai ir kai jie ateidavo, vienas belaisvis patraukdavo užsklandą ir vagonėlis pribėgdavo anglių. Paspaudus mygtuką prie angos privažiudavo kitas tuščias vagonėlis ir taip per dieną. Kartą, mano akivaizdoje stovėjęs atbulas ant kranto amerikietis belaisvis įsmuko į duobę, sujudino anglis, kurios jį apsėmė. Kiek mano jėgos leido, bėgau žemyn prie angos. Vagonėlių nėra, belaisvis kažkur nuėjęs. Nieko nelaukdamas, patraukiau užsklandą ir laimei, išnešė belaisvį, bet buvo be sąmonės. Greitoji pagalba greit pribuvo. Pasirodė gyvybės žymės. Nelaimingąjį išsinešė. Buvau laimingas, nes kitą dieną jį atvedė, bet tik prie kito darbo. Vokiečiai jam pasakė, kad aš išgelbėjau jo gyvybę. Priėjo prie manęs, stipriai apkabino, pabučiavo ir vis rodė tris pirštus. Vokietis vertėjas sakė, kad jis turįs žmoną ir du vaikus.

Man ramybės nedavė tas rimbū, todėl nuėjęs į miestelį, kur buvo mūsų kambarys, tikrindavau skelbimų lentą ir vieną dieną radau raginimą, kad karininkai, norį įstoti į vokiečių armiją, registruotųsi pas karo komendantą Egerio mieste. Tą skelbimą nuėmiau ir parnešiau draugams susipažinti. Mudu su Albinu Repšiu norėjom registruotis, kiti trys norėjo dar laukti. Sekantį rytą abu su Repšiu, pasiėmę kartu skelbimą, nu-

vykome pas inspektorių Freitagą. Buvom tikri, kad išleis, o tada jau žiūrėtume kaip išsigelbėti.

Vakare srėbdami "Gemiūzė", išdėstome planą: jau turime laidimą, vyksta pas komendantą. Visi trys ėmė šaukti, kad mes norį pabėgti ir savo pabėgimu juos pražudysim. Nuraminome, kad nesibaimintų, jų niekas neliesiųjų.

Egerio karo komendantas buvo labai simpatiškas senukas majoras. Perėjome sveikatos patikrinimą. Mane, kaip laisvai vartojantį rusų kalbą, skiria į Vlasovo armiją, Repšį į vokiečių. Gauname savaitę atostogų į Dresdeną. Grįžome įsitikinę, kad iš kasyklų pragaro išsivadavom.

Dresdene nuvykome į Zoologijos sodą, kur renkasi lietuviai. Laimė greit nusišypso. Sutinku Aleksą Gasperavičių, joniškietį, buvusį Tėvynės Apsaugos Rinktinėj. Atvirai išsišneka. Jis dirba kaime pas ūkininką, darbų esą. Mane slegia uniforma, galvoju kaip jos atsikratyti. Gasperavičius suranda sunešiotą kostiumėlį, paltelį ir kepurę. Aprūpina ir Repšį. Visus dokumentus sunaikinai ir siauruoju geležinkeliu pavažiuojame 25 km už Dresdeno, į Ulberndorfą, pas bauernfuereį Erichą Baciką. Mane paima Bacikas, o Repšį dvi moterys, kurių vyrai fronte. Pas jas vienas ukrainietis, Repšys už pagalbininką.

PIRMOJI PAREIGA

Gasperavičius turi Tėvynės Apsaugos Rinktinės štabo visą archyvą. Jei reikės trauktis toliau į Vakarus, ar pajėgsim archyvą išsaugoti? Nusprendžiam paslėpti čia, nuošalesnėj vietoj. Gasperavičius vadovauja. Kitame kaime nučiumpa du betonus pienui, suranda smalinio popierio ir jo miegamajame supakuojame. Nuo jo šeiminkės keliukas į lauką, upokšnis, tiltelis. Iškasę duobę sustatėme betonus, gražiai užmaskavom. Esu tikras, kad tas archyvas tebėra nepaliestas, nes vieta niekam nereikalinga. Šio fakto liudininkai: Repšys, Gasperavičius ir aš.

Išgyvename Dresdeno bombardavimą. Lėktuvų vilkstinės į Dresdeną ir atgal vis per mūsų Ulberndorfą. Naktį apylinkė nušvito, galima buvo laikraštį skaityti. Greit pasiekė žinios, kad gausybė žuvusių, Dresdenas sunaikintas.

Nemalonios žinios viena po kitos. Jau girdime tankų girgždėjimą. Aprūpintas puikiu žemėlapiu aš, Repšys, Gasperavičius, Giedraitytė ir Žvinys atsisveikinome su mielais, geraširdžiais šeiminkais, atsibučiavome. Jie pridėjo mums kelionei maisto. Per Tiuringiją pasiekėm Bavariją, vis pėsti, vis šunkeliais.

Ar galėjo kas tikėti, kad Vakarų sąjungininkai atiduos rusams Europos vidurį, dalį Vokie-

tijos. Šioji klaida dabar skaudžiai palietė laisvąjį pasaulį. Rusas rieškučiom griebia laisvas tautas, o Vakarams beliko tik prašyti. Kas pasaulyje sukėlė pragarą ir vaikas atsakys — rusiškasis komunizmas. Nuo revoliucijos pradžios komunizmas prarijo 60,000,000 taurių, kūrybingų žmonių gyvybių, ir štai, Vakarai net filmo nesukūrė, veikalo neparašė. Hitleris prarijo 6,000,000 gyvybių.

Vakarų Vokietija žydams materialiai atsilygino. Kodėl neatsilygina Rytų Vokietija, Maskvos sate-litas? Amerika skiria milijonus, kad būtų išaiškinti karo nusikaltėliai, žydų žudikai. O kur milijonai išaiškinimui kraugerių komunistų, kurie žiauriai išžudė milijonus nekaltų pavergtųjų? Juk dar ir šiandien Lietuvoje žmogus persekiojamas už tikėjimą, įsitikinimus, talpinamas į psichiatrines ligonines. Komunizmo religija žiauriausia pasaulyje — kas ne su manimi, tas prieš mane. Jei ne Vakarų pasaulio kapitalas, komunizmo senai nebūtų. Turtuoliai ginkluoja, maitina, na, o komunizmas bujoja. Komunistai skelbia rojų, tačiau žudynėmis rojaus nesukursi.

Žydai pasiprašę pagalbos iš komunistinės Rusijos surasti nusikaltėlius, padarė didelę klaidą. Kaip pats kaltininkas ir dar už pinigus nenorės paslėpti savo nusikalstamų darbų? Mes, girdi, nekalti, va anie žmogžudžiai. Suras liudininkus, apkaltins nekaltuosius, o tikrieji nusikaltėliai džiaugsis savo kaltę kitiems primetę.

Gerai pamenu. Bolševikams okupavus Lietuvą, likvidavus policiją, milicijos pareigūnu buvo paskirtas Agafonas Šikailovas. Kada Šikailovas pateko kpt. Kazano Laisvės Kovotojų žinion, kreipiausi į jį, prašydamas Šikailovo nebausti, nes buvo žmoniškas, todėl buvo ir iš tarnybos atleistas. Kpt. Kazanas pasiūlė eiti į jo vietą, tada Šikailovą paleisiąs. Netrukus kpt. Kazanas atnešė man pundą skundų. Pradėjau skaityti. Šiurpas nupurtė. Skundai neturintys jokio pagrindo: — organizuoja, ginkluoja vyrus padaryti Lietuvoje perversmą. Visokių nesąmonių. Dauguma skundėjų visai nepažįstami, bolševikų suimti ir kankinami prišnekėjo nesąmonių. Juos užverbavo ir paleido toliau veikti. NKVD patalpos Zarasuose buvo padegtos, bet užgesytos. Pasiliko dokumentai, agentų kartoteka ir kpt. Kazanas pagal slavyvardžius surado skundėjus.

Per savo žmones įspėjau, kad tie mano skundėjai pranyktų. Keletas išvyko į Vokietiją darbams, kiti pasitraukė į Vilniaus kraštą. Man buvo gaila jų, nes kankinami jie nesąmoningai sufabrikuotus kaltinimus pripažino už tiesą.

Zarasų apskrities mokesčių inspektorius kpt. Žvinys buvo Tautinės Sąjungos veikėjas, bolševi-

“Švyturio” stovykloje “Pilėnai” 1981 m. liepos 5 d. prie Žuvusių už Lietuvos Laisvę paminklo. Ta proga Rita Kasputienė davė skautininkės įžodį. Skautai ir šauliai saliuotuoja. Nuotr. P. Malėtos

Atidengtas ir pašventintas paminklas žuvusiems dėl Lietuvos laisvės

Paminklas atkurtas pagal stovėjusį Kaune Karo Muziejaus sodelyje, žuvusiems Nepriklausomybės kovose pagerbti. Šis atkurtas paminklas dabar jau pastatytas Manchesterio apylinkėje, Austin Rd. Nr. 15375, Michigan, “Švyturio” jūrų šaulių sklype “Pilėnai”. Paminklas šiek tiek pakeistas. Projektuotojas — agronomas Jurgis Baublys, statytojas — inž. architektas Mykolas Abarius. Statant paminklą įmūrytas atgabentas iš dabartinės pavergtos Lietuvos akmuo ir gintaro gabalėlis. Šio paminklo stambios sumos mecenatai yra Nelė ir Klemensas Urbšaičiai, be to, daug darbo įdėjo šauliai švyturiečiai. Žemės sklypo pirkimo iniciatorius, gal ir paminklo, yra buvęs pirm. Mykolas Vitkus ir jo žmona Nelė. Vitkus išsikėlė į Floridą, tada tolesnį paminklo statymo vykdymą perėmė pirm. inž. Alfa Šukys. Paminklą užbaigė dabartinis pirm. Bronius Valiukėnas. Noriu pabrėžti, kad pirmasis paminklo pamatas

buvo išlietas kitoje sklypo vietoje, prieš maždaug devynis metus. Antrasis pamatas išlietas prieš du metus ir 1981 m. liepos 4 dieną paminklas buvo užbaigtas. Šiais metais liepos 5 dieną, su iškilėmis, atidengtas ir pašventintas. Iškilnių išvakarėse, liepos 4 d. 11 val., buvo iškilmingai pakelta Lietuvos vėliava. Vakare 7 val. įvyko balius, kuriame dalyvavo apie 100 svečių iš Detroito ir apylinkių, net ir iš Čikagos “T. Daukanto” kp. šauliai su pirm. E. Vengiansku, jų tarpe P. Malėta, V. Zinkus, A. Maletienė, N. Martinkus, V. Utara, G. Kuzmienė, M. Gydienė, V. Kulbokenė, U. Zinkienė, V. Karalienė ir Z. Krasauskas. Iš Floridos — A. Grabauskas ir V. Udrikenė. Daug svečių iš Ann Arbor, Toledo, Kanados Windsor ir Detroito apylinkių. Po vaišių vyko meninė dalis — “Žvilgsnis į Pilėnus, kurią su humoru atliko Stasys Garliauskas. Egzotišną šokį pašoko Bronė Lungytė, Emilijos ir Stepo Lungių dukra. Publika meninės dalies atlikėjams šiltai paplojo.

Vakarui pritemus, ant kalnelio buvo padegtas laužas, prie laužo — dainos ir ratelių šokiai. Dainoms vadovavo muzikas Stasys Sližys, pritariant akordeonui. Po laužo, publika grįžo į salę šokiams iki vėlumos.

Sekančią dieną vyko paminklo šventinimo apeigos. Stovykloje “Pilėnai” 10 val. prie Žuvusių už Lietuvos Laisvę paminklo, ant dviejų stiebų buvo pakeltos Lietuvos ir JAV vėliavos, dalyvaujant uniformuotiems šauliams ir svečiams. Keliant vėliavas, giedojo Marija, Marija giesmę. Vėliavoms vadovavo šaulys Juozas Kinčius. Po vėliavų pakėlimo, šauliai ir svečiai rinkosi į salę pamaldoms. Šv. Mišias atlikė “Švyturio” jūrų šaulių kp. kepalionas kun. Kazimieras Simaitis. Jam talkino ir maldas skaitė kp. pirm. Bronius Valiukėnas. Pamaldų metu giesmes giedojo Šv. Antano parapijos moterų choras, vadovavo muzikas Stasys Sližys. Po pamaldų visi rinkosi prie paminklo. Šauliai dalyvavo uniformuoti ir su padalinių vėliavomis. Dalyvavo:

kams labai naudingas. Iškankintas, užverbuotas, paleistas eiti šnipo pareigas. Prieš paleidžiant buvo perspėtas, nes caro laikais pasiekęs kapitono laipsnį, baigęs šnipų mokyklą. Pasakė darą jam malonę, kad paleidžia. Direktyvas gausias vėliau. Išsigelbėjęs Žvinys, pasišalino iš Zarasų, slapstėsi ir laukė karo, kaip vienintelio išsigelbėjimo.

Buvau nuovadijoj. Įstaigon užėjo Žvinys ir be įžangų pasisakė, kad esąs bolševikų šnipas, buvo pasirašęs. Tada jis pasitraukė į mišką, iš ten pas gerus mano pažįstamus. Taip jis apgavo bolševikus.

Šis žiupsnelis žinių, labai suglaustas, tikiu atidarys akis tiems, kurie šiandien bendradarbiauja su komunistiniais agentais. □

Kūrėjai-Savanoriai, Ramovėnai, "Švyturio" jūrų šauliai, "St. Butkaus" šauliai iš Detroito, Cicero "T. Daukanto" jūrų šauliai iš Čikagos, iš Detroito "Baltijos ir "Gabijos" tuntai. Paminklo atidarymui ir šventinimui vadovavo švyturiečių kp. pirm. B. Valiukėnas. Paminklą atidengti pakvietė mecenatus — Nelę ir Klemensą Urbšaičius. Paminklą pašventino kapelionas kun. K. Simaitis ir pasakė tam momentui pritaikytą trumpą kalbą. Prie paminklo padėjo gyvų gėlių vainiką kūrėjai-savanoriai Kazimieras Daugvydas ir Stasys Šimoliūnas, persirišę per pečius tautinėmis juostomis; palydovės: Angelė Bukšnienė ir Angelė Šukienė.

Ta pačia proga, prie paminklo Rita Kasputienė davė skautininkės įžodį. Prie tautinės vėliavos budėjo skautas Ramutis Bulota. Įžodžio apeigas atliko vyr. skautininkė Jūratė Pečiūrienė iš Ann Arbor. Skautininkei R. Kasputienei, ta proga, padovanojo kaklaraiščio žiedą su gintarėliais ir skautų vaizdų albumą. Žodį tarė skautininkas, dabartinis skautų mokytojas Jonas Asminas ir skautų Ramovės pirm. Leopoldas Heiningas.

Po visų iškilmių užbaigai sugiedojo Lietuvos himną. Po paminklo pašventinimo publika rinkosi į salę akademijai. Kuopos pirm. B. Valiukėnas tarė apžvalginį žodį ir pakvietė kuopos vicepirm. Alfą Šukį praveisti programą. Jis perskaitė pasidarbavusių kuopos šaulių ir stambesnių aukotojų sąrašą, pristatė

mecenatus Nelę ir Klemensą Urbšaičius, paminėjo paminklo projektuotoją (jau mirusį) Jurgį Baublį ir pristatė paminklą pastačiusį architektą Mykolą Abarių. Išvardino ir kitus, talka ir stambesnėmis aukomis prisidėjusius: Vincą Rinkevičių, Petrą Jocių, Juozą Kinčių, Antaną Vaitėną, Ant. Šiurkų, Petrą Bukšnį, Balį Teličėną ir kitus, stovyklos pradininką Mykolą Vitkų ir vėliau perėmusį kuopą vadovauti Alfą Šukį. Pastarojo iniciatyva buvo pastatyti saviems mažesniems reikalams salė, kurią dabar planuojama padidinti.

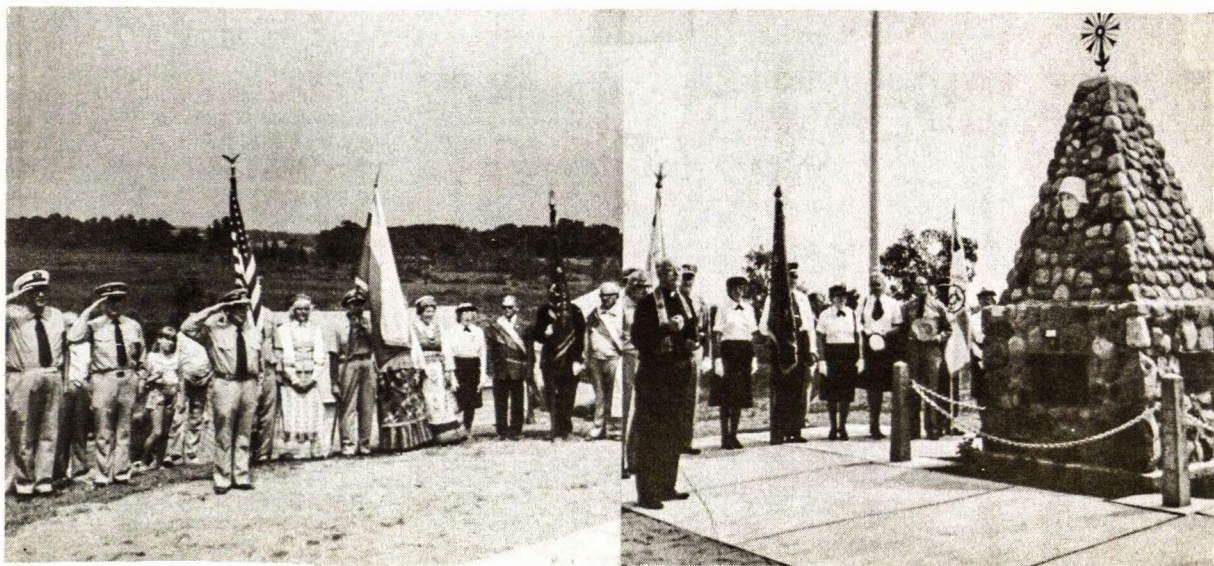
Akademijos metu, projektuotojo velionio J. Baublio žmonai Elenai, jos dukrai ir mecenatams Nelei ir Klemensui Urbšaičiams, prisegė po gėlę. Kuopos vicepirm. Alfą Šukį, už nuopelnus šauliškoje veikloje, apdovanojo Šaulių Žvaigždės ordinu, ir kp. parengimų vadovą Petrą Bukšnį — Šaulių Žvaigždės medaliu. Žyminius prisegė centro valdybos narys, jūrų šaulių vadovas Edmundas Vengianskas, asistuojant buv. Šaulių Sąjungos pirm. Vincui Tamošiūnui. Pažymėjimus įteikė kuopos pirm. B. Valiukėnas. Žodį tarė mecenatas K. Urbšaitis, kuris priminė žuvusius šaulius dėl Lietuvos laisvės. Žodį tarė Kūrėjų-Savanorių ir Ramovėnų vardu teis. savanoris-kūrėjas Stasys Šimoliūnas, LSŠT centro valdybos vardu — E. Vengianskas, buvęs centr. valdybos pirm. Vincas Tamošiūnas, Floridos "Palangos" kp.

atstovė Vera Udrikenė, Floridos "Romo Kalantos" kp. vardu — Antanas Grabauskas, LB krašto valdybos pirm. V. Kutkus, Amerikos Lietuvių Tarybos ir Detroito Lietuvių Organizacijų Centro v-bos vardu — Antanas Sukauskas. Raštu sveikino: LŠST Centro garbės narys prof. dr. V. Mantautas, "Vytauto Didžiojo" rinktinės vadas Vl. Išganaitis, "Vilniaus" šaulių rinktinės Kanadoje pirm. Šiaučiulis, Miami "Aušros" šaulių kp. pirm. Mykolas Vitkus, DLOC pirm. adv. Raymondas S. Sakis, jūrų šaulių "Klaipėda" Cicero pirm. J. Mikulis, "Romo Kalantos" kp. St. Petersburg pirm. A. Gudonis, "Maironio" šaulių kp. Sudbury, Kanadoj pirm. Antanas Juozapavičius, "Dariaus ir Girėno" šaulių kp. Sidnėjū, Australijoje pirm. S. Pačėsa.

Akademija užsibaigė vėliavų išnešimu. Paminklo šventinimo apeigos praėjo pakilioje nuotaikoje. Šaulių ir svečių, vietinių ir iš kitų miestų, atsilankė apie keturis šimtus. Tokio gausaus atsilankiusių skaičiaus senai nebuvo, šeiminingės net maisto pritrūko. Tenka pabrėžti, kad Amerikoje toks paminklas Žuvusiems Kariams bene pirmas atkurtas. Paminklo apeigos pavyko labai gerai, be to ir oras pasitaikė labai geras. Pagarba "Švyturio" jūrų šauliams ir sesėms šaulėms, kurios savo darbu ruošiant vaišes daug prisidėjo prie pasisekimo.

Ant. Sukauskas

"Pilnuose" 1981 m. liepos 5 d. atidengtas ir pašventintas Žuvusiems už Lietuvos Laisvę paminklas. Šventinimo apeigas atliko kuopos kapelionas kun. Kazimieras Simaitis. Paminklas stovi ant šaulių žemės sklypo Manchester apylinkėje, 15375 Austin Rd., Michigan. Nuotr. P. Malėtos

Kanados šaulių kultūrinė stovykla

Pirmoji "Vilniaus" Rinktinės Kanadoje trijų dienų Kultūrinė stovykla įvyko Tėvų Pranciškonų stovyklavietėje New Wasaga, Ontario, birželio 26, 27 ir 28 dienomis. Stovyklą globojo ir paruošiamuosius darbus atliko "V. Pūtvio" šaulių kuopa Toronte, vadovaujant kp. garbės šauliui, Rinktinės vicepirm. St. Jokubaičiui.

Stovyklos komandanto pareigas ėjo P. Gulbinskas iš Toronto. Šaulius ir svečius maistu aprūpino "Vilniaus" šaulių Rinktinės Moterų vadovė S. Petkevičienė iš Hamiltono, padedant šaulėms iš Hamiltono, Toronto ir Sudburio. Birželio 26 d. 12 val. prasidėjo registracija. Pirmą dieną užsiregistravo 60 šaulių, daugiausia iš JAV. Šioje Kanados šaulių Kultūrinėje stovykloje buvo atstovaujamos sekan-

čios šaulių kuopos:

Kanados "Vilniaus" šaulių rinktinės:
 "Vl. Pūtvio" šaulių kuopa iš Toronto,
 "LK Mindaugo" š. kp. iš Montrealio,
 "DLK Algirdo" š. kp. iš Hamiltono,
 "DLK Gedimino" š. kp. iš Delhi, "Maironio" š. kp. iš Sudburio ir "Povilo Lukšio" š. kp. iš St. Catharines.

Iš J.A.V.:

"Naujosios Anglijos" šaulių Rinktinė ir pirm. J. Stašaitis, "J. Vanagaičio" š. kp. iš Bostono, "M. Jankaus" š. kp. iš Brocktono, "Vincio Kudirkos" š. kp. iš Worcester, "Žalgirio" š. kp. iš Klevelando, "Romo Kalantos" š. kp. iš St. Petersburg, Floridos ir "St. Butkaus" š. kp. iš Detroito. Be to, dalyvavo ir pavieniai šauliai, šaulės. Iš Čikagos — M. Maksvytis su ponia ir kt. M. Maksvytis at-

"Vilniaus" Šaulių Rinktinės Kanadoje Kultūrinės stovyklos vadovas St. Jokubaitis sako įvadinę kalbą birželinų trėmimų paminėjime. Nuotr. St. Dapkaus

vezė dėžę knygų platinti ir iš gauto už parduotas knygas komiso, paaukojo šaulių veiklai. Iš viso stovykloje dalyvavo užsiregistravę 94 šauliai ir šaulės. Jų tarpe LŠST Garbės p-kas prof. V. Mantautas, LŠST Garbės Teismo p-kas M. Šnapštys, "Vilniaus" šaulių rinktinės Moterų vadovė S. Petkevičienė ir "Vilniaus" šaulių rinktinės p-kas J. Šiaučiulis.

Birželio 26 d. 9 v.v. buvo užkurtas laužas ir atlikta įvairi programa. Programai vadovavo S. Jokubaitis, talkininkaujant P. Gulbinskui. Laužo vadovas laužui liepsnojant pasakė kalbą ir paprašė visus įsijungti į laužo programą. Programą pradėjo daina "Lietuva brangi". Sekė dainos "Vėliavos iškeltos", "Ar aš tau sese, nesakiau", "Leiskit į tėvynę", "Šėriau žirgelį", "Gražių dainelių", "Kai aš turėjau kaime mergelę". Tarp dainų jaunuolės Rūta ir Vyte Šnapštytės iš Detroito padeklamavo gražia lietuvių kalba keletą eilėraščių. St. Jokubaitis įterpdavo jumoristinių gabalėlių. A. Borkertas saugojo, kad laužas neužgestų, vis dėdamas ant jo kvepiančių eglėių ir pušų šakų.

Nor oficialioji programa tęsėsi pusantros valandos, tačiau kadangi buvo labai įdomi, atrodė, kad vos pusvalandis prabėgo. Pastebėjęs žiūrovų gerą nuotaiką St. Jokubaitis pakvietė savanorių papildyti programą. Atsirado savanorių: Ign. Petrauskas iš Montrealio, O. ir V. Jokubaičiai iš Klevelando, A. Borkertas iš Toronto. Po programos dalyviai skirstėsi poilsio, kupini gražiausių įspūdžių.

Birželio 27 d. 9:30 val. buvo oficialus stovyklos atidarymas — vėliavų pakėlimas. Šaulių daliniams su vėliavomis atžygiavus prie vėliavų stiebu, atvyko "Vilniaus" šaulių rinktinės p-kas J. Šiaučiulis, LŠST Garbės p-kas prof. V. Mantautas, Garbės Teismo p-kas Mar. Šnapštys, "Naujosios Anglijos" šaulių rinktinės p-kas J. Stašaitis, stovyklos vadovas St. Jokubaitis ir kiti žymieji šaulių organi-

Nešamas Žuvusiems už Lietuvą vainikas. Priekyje stovyklos vadovas St. Jokubaitis. Vainiką neša: G. Šarkauskienė ir T. Benotienė. Eisenoje: Šaulių S-gos garbės pirm. prof. V. Mantautas, J. Labuckienė ir Rinktinės pirm. J. Šiaučiulis. Nuotr. St. Dapkaus

zacijos atstovai. Rinktinės p-kas J. Šiaučiulis pasveikino išsirikavusius šaulių dalinius ir pasakė patriotinę, šaulių liečiančią kalbą. Jam kalbant buvo iškeltos Lietuvos, Kanados ir "Vilniaus" rinktinės vėliavos. Kiti kalbėtojai taip pat priminė šios stovyklos reikšmę bei šaulių pareigas.

Po vėliavų pakėlimo buvo prof. V. Mantauto paskaita. Pradėjęs nuo gyvenimo carų okupuotoj Lietuvoj, palietęs tautinio atgimimo laikotarpį ir kovas už nepriklausomą Lietuvą, iškėlė Emiliją Platerytę, sukilimo prieš caristinę Rusiją dalyvę. Iškėlė sukilimo organizatorius Kalinauską ir kitus. Kalbėjo apie dr. J. Basanavičių, laikraščius Aušrą ir Varpą, Vilniaus Seimą ir Lietuvos nepriklausomybės Aktą. Siūlė palaikyti ryšius su pavergta Lietuva, stiprinti jų viltį, kad Lietuva vėl atgaus nepriklausomybę. Šaulius įrikiavo į garbingų asmenų eiles, nes jie padėjo Lietuvai atgauti nepriklausomybę. Šiandien šaulys neturi į ką šaudyti, nes priešas toli, tačiau šaulys,

šaulė, užsivilkęs šaulišką uniformą, įsipareigoja būti ištikimu šauliškiems idealams, būti patriotais ir prisidėti prie broliškos meilės sustiprinimo šaulių tarpe.

Po paskaitos prof. V. Mantautas atskatinėjo į paklausimus, tačiau dėl laiko stokos negalėjo į visus atsakyti. Po paskaitos rinktinės p-kas J. Šiaučiulis įteikė prelegentui žymenį.

Atvykus "Povilo Lukšio" kp. valdybai, įvyko kuopų p-kų bei valdybų ir rinktinės vadovybės posėdis, kuriam pirmininkavo rinktinės p-kas J. Šiaučiulis. 1:30 įvyko Kanados šaulių moterų posėdis, kuriam pirmininkavo Kanados moterų vadovė S. Petkevičienė. 6 v.v. vėliavų nuleidimas, o 8 v.v. — Joninių pobūvis su menine programa ir šokiais, grojant J. Adomaičio muzikai. Veikė valgių ir įvairių gėrimų bufetas.

Meninę dalį atliko Montrealio šauliai: A. Mylė, A. Račinskas ir A. Ziukas. Programoje J. Šiaučiulio iš Montrealio montažas "Lietuvos karys". Pobūvyje pa-

gerbti Jonai, Petrai ir Povilai. Jiems šaulės prisegė po gėlę. Joninių pobūvį sumaniai pravedė St. Jokubaitis.

Sekmadienį, birželio 28 d. 7:30 v.r., pakeltos vėliavos. 9:30 val. trėmimų į Sibirą ir 1941 m. sukilimo minėjimas. Paskaitą skaitė KLB krašto valdybos vicepirm. inž. J.V. Danys iš Ottavos. Jis KLB vardu pasveikino šaules, šaulius ir pasidžiaugė, kad jie savo veiklą pradėję nepriklausomoje Lietuvoje, ją tęsia išeivijoje. Apibūdinęs sovietinę Lietuvos okupaciją ir 1941 m. sukilimą, paskaitininkas apgailestavo, kad trėmimai į Sibirą ir 1941 m. lietuvių sukilimas prieš sovietus neturi didesnio atgarsio laisvajame pasaulyje. Esą mes nesugebame parūpinti pakankamai leidinių svetimomis kalbomis. Be to, kur galima, reikia steigti bendrus pavergtų tautų komitetus bendrai veiklai. Tada mūsų balsas bus svaresnis ir greičiau atkreips kitaučių dėmesį į sovietų vykdomą tautžudystę pavergtuose kraštuose. Kaip tokios veiklos pavyzdį, prelegentas nurodė

"Vilniaus" Šaulių Rinktinės Kanadoje, Kultūrinės stovyklos dalyviai ir svečiai. Stovi iš d. į k.: S. Jakubickas, Rinktinės pirm. J. Šiaučiulis, stovyklos vadovas St. Jokubaitis, S-gos garbės pirm. prof. V. Mantautas ir sesės šaulės iš JAV ir Kanados. Nuotr. St. Dapkaus

sovietų pavergtų tautų komitetą St. Catharines, Ont. Jis turi daug įtakos šio krašto valdžios ir visuomenės sluoksniuose, nes demonstracijos ruošia visų pavergtų tautų vardu.

Pradedant trėmimų į Sibirą minėjimą, žuvusieji buvo pagerbti susikauptimo minute, o Lietuvos vėliava buvo nuleista iki pusiau stiebo. Po paskaitos Rūta Šnapštytė padeklamavo eilėrašį "Mano protėvių žemė", o Vytė Šnapštytė "Šiaurės pašvaistė".

Stovyklos vadovas St. Jokubaitis pasidžiaugė jaunuolėmis Rūta ir Vyte Šnapštytėmis iš Detroito, kad taip gražiai įsijungė į programą ir išreiškė viltį, kad už kelerių metų jos taps veikliomis šaulėmis.

Šv. mišias 11 val. atnašavo ir pamokslą apie šaulio pareigas pasakė kun. A. Simanavičius, OFM. Pamaldose šaulės ir šauliai dalyvavo uniformuoti su savo dalinių vėliavomis ir vainiku žuvusiems už Lietuvos laisvę. Po pamaldų vainikas buvo padėtas stovyklos aikštėje prie iškeltų vėliavų ir ten esančio kryžiaus. Stovyklos vadovas St. Jokubaitis pasakė patriotinę kalbą apie šaulių pareigas tremtyje. "Vilniaus" šaulių Rinktinės p-kas J. Šiaučiulis iš Montrealio dėkojo "VI. Pūtvio" kuopos šauliams už darbą, rengiant šią stovyklą. Po kalbų, stovyklos komendantui P. Gulbinskui komanduojančiam, nuleistos Lietuvos, Kanados ir "Vilniaus" rinktinės vėliavos. Rinktinės vėliavą komendantas perdavė stovyklos vadovui St. Jokubaičiui, o pastarasis "Vilniaus" šaulių rinktinės Kanadoj pirm. J. Šiaučiuliui, kad saugotų iki sekantios stovyklos.

Sogiedojus Tautos himną, St. Jokubaitis pranešęs, kad oficialioji stovyklos programa baigta, palinkėjo susitikti sekantioje stovykloje.

Pasikeitę uniformas šaulės ir šauliai 12:30 p.p. susirinko atsiveikinimo pietų. Po pietų stovyklos vadovas St. Jokubaitis pranešė, kad praėjusią naktį kažkas jį pažadino ir patarė parašyti atsiveikinimo kalbą, kurią jis paskaitė susirinkusiems.

Šauliai ir svečiai už šią atsiveikinimo kalbą stovyklos vadovui St. Jokubaičiui austringai paplojo. Sekė rinktinės p-ko J. Šiaučiulio atsiveikinimo kalba. Jis įteikė stovyklos vadovui ir "VI. Pūtvio" kuopai raštišką padėką už šios stovyklos suorganizavimą Asmenišką dovaną — knygą, stovyklos vadovui įteikė "Zalgirio" kuopos iš Klevelando šauliai, kurių buvo net 11.

Reikšmingą atsiveikinimo kalbą pasakė ir LŠST Garbės p-kas prof. V. Mantautas. Jis Kanados šaulius statė pavyz-

Stovyklą uždarant

"Iš Amerikos ir Kanados susirinko štai šauliai

Į kultūrinę stovyklą, pabendrauti maloniai.

Šauliai, šaulės: iš Floridos, Bostono, Klevelando, Detroito,

Čikagos, Sudburio, Toronto, Hamiltono ir Montrealio,

Nebodami net ilgo kelio, atvažiavo šioj stovykloj dalyvauti

Ir kartu broliškai pabendrauti.

Šaulių Sąjungos ir stovyklos garbės pirmininkas,

Mūs visų jis viršininkas, sako:

"Kad juos šimtas, kaip gražiai tvarkosi tie Kanados šauliai".

O Šiaučiulis, "Vilniaus" rinktinės vadovas,

Vyriausias Kanados šaulių atstovas, išsitarė:

"Prieš užmigdamas galvoju, kaip čia miela, kaip ir Lietuvoje".

Stasė Petkevičienė, Rinktinės moterų vadovė, stovyklos seimininkė,

Šauliškų darbų nepamainoma talkininkė, sako:

"Aš nepaprastai džiaugiuosi šia stovykla, tai lyg suaugusių mokykla".

Ši stovykla kultūringa, įdomių paskaitų irgi nestinga.

Tiems, kurie skaitė mes dėkojam, ir dar kartą jiems paplojam.

Kam stovyklas reikia rengti? Kai kas nori net jų vengti.

Ir kiekvienas brolis, sesė, gali tarti šiandien drąsiai,

Šioj stovykloj išsivystė šaulių broliška draugystė.

Čia lietuviškas žodis, bendra daina ir malda,

Čia ir vėl atgyja Laisva Lietuva!

Čia sieloj pajunti daug patriotinių jausmų,

Širdys lieka tvirtos dvasios, tai yra pagrindas šaulių!

Kai Lietuva kenčia okupanto našta ir kovoja dėl savo ateities,

Tu paklauski savęs, mielas broli, sese, o kas gi ranką jai išties?

Tad apleisdami mes šią stovyklą, visi pasižadėkim tvirtai,

Kad už pavergtos tėvynės laisvę — mes kovosim amžinai!"

džiu visiems už taip gražiai suorganizuotą ir kultūringai pravestą stovyklą, kuri pasižymėjo draugiškumu, drausmingumu ir susiklausymu. Kurioj vyravo demokratiškumas, kuris yra organizacijos stiprybės pažymys. Baigdamas, profesorius palinkėjo susitikti vėl. Kiti kalbėtojai išreiškė padėką už parodytą brolišką globą ir didelį nuoširdumą.

"LK Mindaugo" šaulių kp. p-kas A. Mylė iš Montrealio užkvietė visus šaulių dalinius atvykti į spalio mėn. ruošiamą jų kuopos 25-mečio šventę.

Ruošiant šią stovyklą darbu prisidėję buvo apdovanoti padėkos lapais:

Šaulių Sąjungos Garbės p-kas prof. V. Mantautas.

KLB Krašto valdybos vicepirm. inž. J. Danyas.

Šaulės: St. Petkevičienė, M. Jokubaitienė, A. Stočkienė, G. Agurkienė, A. Pranckūnienė, M. Kasperavičienė, J. Labuckienė, D. Jokubaitytė, T. Benotienė, T. Gražulienė, Z. Jonikienė.

Šauliai: B. Savickas — stovyklos mecenatas, P. Gulbinskas, St. Banelis, J. Jankaitis, V. Stočkus, A. Borkertas, V. Gražulis, A. Petkevičius, P. Jonikas, V. Bačėnas, M. Petronis, B. Urbanavičius, B. Kasperavičius, J. Šarapnickas.

Padėkos lapus įteikė stovyklos vadovas St. Jokubaitis ir "Vilniaus" šaulių rinktinės Kanadoje p-kas J. Šiaučiulis.

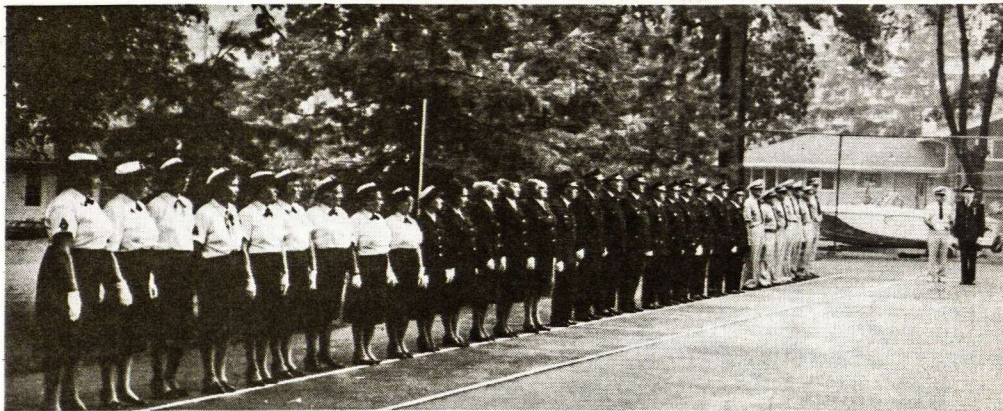
"Vilniaus" šaulių rinktinės Kanadoje trijų dienų stovykla praėjo broliškoje nuotaikoje ir demokratinėje dvasioje.

Mūsų kaimynai, JAV broliai ir sesės šauliai, buvo kviečiami ir nuoširdžiai laukiami, atvykę broliškai sutikti ir globjami. Praktika rodo, kad tik nuoširdžiai dirbdami ir vieni kitus gerbdami, sustiprinsime šaulių gretas ir veiklą tremtyje.

Jei stovykla taip puikiai pavyko, jei gauta tiek daug gražių atsiliepimų ir nuoširdžių žodžių pasakyta, padėka stovyklos vadovui St. Jokubaičiui, kuris šimtus darbo valandų paskyrė stovyklos suorganizavimui, išsiuntinėjo 400 laiškų, viską iš anksto pramatė, viskuo pasirūpino. Kol turime tokių vadovų, Šaulių Sąjunga augs ir gyvuos.

J. Šarapnickas

Darnios šaulių gretos š.m. liepos 26 d. Union Pier, Mich. Čikagos - Detroito - Cicero šaulių dalinių Kultūrinio savaitgalio vėliavų pakėlimo metu Gintaro vasarvietės rajone. Nuotr. P. Malėtos

Kultūrinis savaitgalis Union Pier

Š.m. liepos 25-26 d., Union Pier, Mich. buvo suvažiavę jūrų šaulės ir šauliai į kasmet rengiamą Jūros Dieną ir Čikagos - Detroito - Cicero šaulių dalinių Kultūrinį savaitgalį, kurį surengė ir pravedė Čikagos "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopa.

Šių šaulišku vasaros renginių programa buvo pradėta liepos 25 d., 11 val. ryto, prie lietuvių salės, vėliavų pakėlimu. Išsirikiavus jūrų šauliams, Lietuvos himno garsams aidint, suplevėsavę į stie-

bus iškeltos Lietuvos ir JAV vėliavos, skelbdamos Vidurio Vakarų šaulių dalinių Kultūrinio savaitgalio ir Jūros Dienos atidarymą.

2 val. p.p., jūrų šaulių šakos organizaciniais ir kitiems veiklos reikalams aptarti, įvyko jūrų šaulių bendras susirinkimas, kuriame buvo atstovaujamos Čikagos — "Gen. T. Daukanto", Detroito — "Švyturio" ir Cicero — "Klaipėdos" jūrų šaulių kuopos. Susirinkimą, pasveikinęs jame dalyvavusius seses ir brolius jūrų šaulius, atidarė ir pravedė

LŠST jūrų šaulių šakos vadovas ir "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos pirmininkas Ed. Vengianskas. Į prezidiumą buvo pakviesti LŠST pirmininkas K. Milkovaitis, S-gos vyr. kapelionas Tėv. J. Borevičius ir kultūrinių reikalų vadovas raš. A. Kairys. Sekė LŠST pirmininko ir vyr. kapeliono žodis, po kurių pirmininkaujant padarė kiek platesnį pranešimą apie visos jūrų šaulių šakos stovį, padėtį ir veiklos pasireiškimus LŠT Sąjungoje. Atsistojimu ir minutės susikaupimu buvo prisimintas ir pagerbtas

Sesės ir broliai šauliai bei vadovai, pasirošę eisenai į paežerę, žuvusių laisvės kovose karių ir šaulių pagerbimui: S-gos jūrų šaulių vad. E. Vengianskas, LŠST pirm. K. Milkovaitis, sesės Mikulienė, Bukšnienė, Kulbokienė ir "Vytauto Didžiojo" rinkt. pirm. V. Išganaitis. Nuotr. P. Malėtos

Sesės Bukšnienė ir Gudaitienė š.m. liepos 26 d. padeda gėlių puokštes International Friendship Gardens, prie Lietuvos Respublikos Prezidentų paminkliukų ramovėnų išvykos metu. Nuotr. P. Malėtos

š.m. kovo 18 d. staiga ir netikėtai Čikagoje miręs, vienas jūrų šaulių šakos steigėjų, S. Gasneris. Toliau buvo išklaustyti jūrų šaulių kuopų pirmininkų J. Minkulio, B. Valiukėno ir E. Venigiansko pranešimai, po kurių sekė trumpos diskusijos. Kalbėta jūrų šaulių - vyrų vasarinės uniformos, jūrinės programos vykdymo priemonių ir kitais jūriniais šauliškais reikalais.

Iš visų pranešimų išryškėjo, kad LŠST jūrų šaulių šakos veiklos pagrindą šiuo metu sudaro, turintieji apie 400 narių ir finansiniai gerai susitvarkę, Čikagos, Detroito ir Cicero labai aktyviai veikią jūrų šaulių daliniai. Čia, nekaltant jau apie bendrus šių daliųjų šaulišką veiklos pasireiškimus, tenka paminėti Detroito "Švyturio" kuopos savosios stovyklavietės įsigijimą, kurioje š.m. liepos 4 d. buvo pašventintas Lietuvos Nepriklausomybės kovų paminklas, Cicero "Klaipėdos" kuopos kelių knygų išleidimą ir Čikagos "Gen. T. Daukanto" kuopos kultūrinės veiklos apraiškas bei talką kuopos nario jūr. kpt. B. Krištopaičio knygą "Jūrų keliais" išleidžiant. Kitose vietovėse, JAV ir Kanadoje veikiantieji jūrų šaulių daliniai, kiek vietos sąlygos leidžia, irgi rodo pastangas savo veiklą gyvinti ir plėsti. Taip, kad LŠST jūrų šaulių šaka ir jos daliųjų veikla yra gyva ir tvirtai besireišianti greta pėstininkų sesių ir brolių šaulių.

Pasikeitus mintimis jūrų šaulių gyvybiniais veiklos klausimais, buvo išklaudyta S-gos kultūrinių reikalų vadovo raš. A. Kairio, savo turiniu prasminga ir giliai išmąstyta paskaita, tema "Šauliškuoju keliu". Prelegentas, aptaręs šaulišką veiklos sąlygas ir jos apraiškas, pastebėjo, kad šauliai savo veikloje turi vadovautis broliška seserišku sugyvenimu, darniu susiklausymu ir kreipti ypatingą dėmesį kultūriniais darbams, k.a. lietuviškosios knygos leidimą, meno būrelių steigimą, chorų organizavimą, lietuvių kalbos išlaikymą, lituanistinių mokyklų paramą, lietuviškosios spaudos bei knygų platinimą ir kitas kultūrinės veiklos apraiškas. Tas viskas yra būtina Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje tęstinumui užtikrinti ir yra pagrindiniu ginklu, kultūrinėje kovoje prieš okupantą, siekiant Lietuvai laisvės ir nepriklausomybės. Po paskaitos, prelegentas savo mintis dar paryškino diskusijose, atsakydamas į jam patiektus klausimus.

Dalyvių skaičiumi skaitlingas, gyvas ir darbingas Čikagos, Detroito ir Cicero jūrų šaulių susirinkimas buvo užbaigtas visų sugiedota giesme "Lietuva Brangi"...

Vakare, pirmiesiems lietaus lašams krintant, Lietuvių salėje vyko bendras visų dalyvių ir svečių pasilinksminimas. Nežiūrint lietingo ir audringo tą vakarą oro, į pasilinksminimą sugūžėjo apie 200 norinčių pasižokti bei linksmai va-

karą praleisti šaulių ir Union Pier vasarajančių svečių.

Šokiams grojo smagus p. Ruikio vedamas orkestras. Veikė gausūs įvairiais gėrimais baras, J. Utaros, V. Karalienės, J. Mario, A. Abaravičiaus ir V. Utaros vikriai aptarnaujamas. Buvo pravestas, G. Kuzmienei ir V. Utarai talkininkaujant, A. Malėtienės suorganizuotas laimėjimais dovanų paskirstymas. Su šypseną, svečius skaniu maistu ir kavute vaišino V. Kulbokienė, A. Malėtienė, G. Kuzmienė ir M. Dailydienė. Prie durų atvykstančius pasitiko ir priėmė V. Zinkus, N. Martinkus ir A. Martinus. Visa šio smagaus jūrų šaulių rengimo organizacinė našta krito ant "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos moterų vadovės A. Janušauskienės, kuopos parengimų vadovo V. Utaros, ir čia aukščiau paminėtų sesių bei brolių daukantėnų pareigingų pečių. Ačiū jiems, sėkmingai pravedusiems šį parengimą.

Šiuo bendru pasilinksminimu, užsitęsusi iki 1 val. ryto, buvo baigta šeštadienio, liepos 25 d. Kultūrinio Savaitgalio programa.

Sekmadienį, liepos 26 d. rytą, atvykus Čikagos "Vytauto Didžiojo" rinktinės būriui šaulių, su rinktinės pirm. V. Išganaičiu ir vicepirm. J. Mackoniu priešakyje, Kultūrinio Savaitgalio ir Jūros Dienos dalyvių gretos padidėjo. Šios dienos programa buvo vykdoma p.p. Ka-

raičių "Gintaro" vasarvietės rajone.

9:30 val. ryto vėliavų aikštėje darniams uniformuotų šaulių gretoms išsiričius, iškilmingai buvo pakeltos JAV ir Lietuvos vėliavos. LŠST pirmininkas K. Milkovaitis, atlydėtas vicepirm. V. Išganaičio, priėmė "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos pirmininko raportą, buvo įneštos JAV, Lietuvos "Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinės, "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių, Detroito "Švyturio" jūrų šaulių ir Cicero "Klaipėdos" jūrų šaulių kuopų vėliavos. Giedant Lietuvos himną, JAV ir Lietuvos vėliavos pakilo į stiebus.

Pakėlus vėliavas, drausminga šaulių rikiuotė su dalinių vėliavomis žygiavo į pamaldą, kurias po atviru dangum, eglų pavėsyje, atnašavo Tėv. J. Vaišnys. Pamaldose dalyvavo ir daug vietos gyventojų — vasarotojų. Prie altoriaus buvo padėtas vainikas, skirtas nuleisti į ežero bangas, kritusiems Lietuvos laisvės kovose kariams ir mirusiems šauliams pagerbti. Pamaldų metu "Gintaro" vasarvietės rajone skambėjo giesmių Pulkim ant kelių..., Marija, Marija..., ir prieš Tavo altorių... maldingi garsai. Tėv. Vaišnys tarė tai dienai skirtą ir šauliams pritaikytą turiningą pamokslą.

Pamaldoms pasibaigus, LŠST pirm. K. Milkovaičiui, Tėv. J. Vaiškiui ir vicepirm. V. Išganaičiui vedant, visa šaulių rikiuotė su vainiku, kurį nešė sesės Kulbokienė, Bukšniienė ir Mikulienė, nužygiavo į paežerę, žuvusius Lietuvos laisvės kovose karius ir šaulius pagerbti. Paežerėje išsiričius, giedant Marija, Marija... "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos šauliai N. Martinkus ir V. Zinkus, kovodami su didelėmis Michigano ežero bangomis, žuvusių ir mirusių karių bei šaulių garbei ir prisiminimui, įspūdingai paskandino vainiką bangose. Tuo Jūros Dienos apeigų ir programa "Gintaro" vasarvietės rajone buvo baigta.

Prieš išsiskirstant į namus, 12 val. Kultūrinio Savaitgalio ir Jūros Dienos dalyviai šauliai, organizuotai, 16-kos mašinų vorele, nuvyko į International Friendship Gardens, Mich., kartu su ramovėnais ir birutininkėmis, kaip ir kasmet, pagerbti mirusius Lietuvos Respublikos Prezidentus. Šiose apeigose dalyvavo LŠST vadovybės pareigūnai bei 33 uniformuoti šauliai ir 40 ramovėnų, birutininkių ir kt., atvykusių iš Čikagos, Union Pier ir kt. vietovių. Viso 73 asmenys. Lietuvos Prezidentų pagerbimo iškilmes pravedė LKVS "Ramovė" Čikagos skyriaus valdybos vicepirmininkas ir jūrų šaulių vadovas E. Vengianskas.

Pradedant iškilmes, pakviestas, žodį

tarė vienas šios gražios ramovėnų tradicijos iniciatorius gen. št. plk. K. Dabulevičius, kuris aptarė Prezidentų pagerbimo tradicijos paskirtį, jos atsiradimo pradžią ir prasmę. Lietuvos Himną giedant, buvo pakelta lietuviškoji Trišpalvė, kurią į stiebą iškėlė ramov. A. Repšys. Po to prasmingą kalbą pasakė LŠST pirmininkas K. Milkovaitis. Visiems giedant Marija, Marija..., birutininkė Juškaitienė, šaulės Bukšniienė ir Gudaitienė, padėjo po gėlių puokštę prie Lietuvos Respublikos Prezidentų A. Smetonos, A. Stulginskio ir K. Griniaus paminklukų. Vėliavą nuleidus, iškilmės International Friendship Gardens buvo baigtos, visi, kas sau skirstėsi į namus, o "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos nariai grįžo į Union Pier Lietuvių Namus, Detroito jūrų šaulių kuopos seses ir brolius ilgesnėn kelionėn išleisti.

Grįžusių į Lietuvių namus jau laukė sesių skaniai pagaminti užkandžiai — atsisveikinimo pietūs, kuriuose dalyvavo 20 detroitiešių jūrų šaulių ir Čikagos "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos valdybos bei šių metų Jūros Dienos renginio pareigūnai. Malonų atsisveikinimo žodį tarė Detroito "Švyturio" jūrų šaulių kuopos pirmininkas B. Valiukėnas. Geros kelionės palinkėjo išvykstantiems ir "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos pirmininkas, tardamas iki malonaus pasimatymo, 1982-aisiais metais "Pilėnuose" ar Union Pier, detroitiešių renginio pareigūnai. Malonų atsisveikinimo žodį tarė Detroito "Švyturio" jūrų šaulių kuopos pirmininkas B. Valiukėnas. Geros kelionės palinkėjo išvykstantiems ir "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos pirmininkas, tardamas iki malonaus pasimatymo, 1982-aisiais metais "Pilėnuose" ar Union Pier, detroitiešių renginio pareigūnai. Malonų atsisveikinimo žodį tarė Detroito "Švyturio" jūrų šaulių kuopos pirmininkas B. Valiukėnas. Geros kelionės palinkėjo išvykstantiems ir "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos pirmininkas, tardamas iki malonaus pasimatymo, 1982-aisiais metais "Pilėnuose" ar Union Pier, detroitiešių renginio pareigūnai.

Bendrai kalbant apie 1981 metų Čikagos - Detroito - Cicero šaulių dalinių Kultūrinį Savaitgalį ir Jūros Dieną, įvykusią liepos 25-26 d.d. Union Pier, Mich., kuriuos organizavo ir pravedė Čikagos "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopa, tenka pasakyti, kad šis šaulių renginys buvo sėkmingas, dalyvių skaičiumi skaitlingas ir savo apraiškomis, dvasia bei programa, pilna to žodžio prasme, šauliškas.

Vg.

Dariaus ir Girėno minėjimas Australijoje, Sydnejuje

Sydnejaus šaulių kuopos valdybos iniciatyva buvo pagerbti tragiškai žuvusieji Atlanto nugalėtojai lakūnai Darius ir Girėnas.

Liepos 13 d. Sydnejaus radijo valandėlės bangomis perduota gerai paruošta minėjimo programa.

Liepos 19 d. organizuoti šauliai su dalinio vėliava dalyvavo pamaldose už žuvusius didvyrius Darius ir Girėną. Pamaldų metu giedojo bažnytinis choras. Šaulių kapelionas kun. P. Butkus savo

pamoksle išryškino žuvusiųjų ryžtą ir drąsą, parodytą organizuojant ir vykdant tą skridimą, kurį jie dedikavo Jaunajai Lietuvai. Jų pavyzdys teuzdega kitus jaunuolius aukotis Lietuvai taip, kaip šie didvyriai pasiaukėjo.

S. P.

"Žalgirio" šaulių kuopa Klevelande ir jos darbai

Atsikūrus Lietuvos Šaulių Sąjungai Tremyte, susidarius 15 asmenų grupei, 1970 m. gruodžio mėn. Klevelande buvo įsteigta "Kar. A. Juozapavičiaus" šaulių kuopa. Jos pirmininku išrinktas dr. Kazys Pautienius. Po keturių metų, po kuopos valdybos rinkimų, didelė kuopos narių dalis, su tuo metu išrinktu pirm. Alf. Mikulskiu, atsiskyrė ir įsteigė antrą šaulių kuopą, kurią pavadino "Žalgirio" vardu. "Žalgirio" šaulių kuopai pirmus dvejus metus vadovavo kp. garbės šaulys Alf. Mikulskis, o dabar jau penkti metai vadovauja Br. Nainys, moterų sekcijai — sesė Ona Mikulskienė.

"Žalgirio" kuopa dirba Lietuvos išlaisvinimo darbą, remia kultūrinius ir visuomeninius lietuviškus užmojus. Prisideda darbu ir aukomis ruošiant pasirodymus amerikiečiams. Palaiko lietuvišką spaudą radijo valandėles, jaunimo organizacijas, lietuviškas šventoves ir kitas organizacijas.

Prieš trejetą metų LŠST CV pasiryžus pastatyti šių dienų tautos didvyriams Romui Kalantai ir kitiems paminklą Čikagoje, "Žalgirio" kuopa su virš 1,500 dol. prisidėjo prie paminklo statybos. Praeityje stambesnėmis aukomis parėmė ir kitą lietuvišką veiklą: tėvui ir sūniui Brazinskams įteikė 400 dol., Lietuvių Jaunimui pasiuntė 150 dol., Lituanistinei mokyklai kasmet skiria stambesnes sumas. Kuopa nupirko ir nusiuntė su specialiais įrašais 60 egzempliorių Balio Gaidžiūno poezijos rinkinio "Mano kartos likiminiai metai". Kiekvienas mokinytis gauna po knygą. Prie knygos nupirkimo savo aukomis prisidėjo sekančios kuopos nariai: Povilas Banionis, Alb. Karsokas, Stp. Butrimas, Ed. Pranckus, Ig. Muliolis, Morta Tijūnelienė, O. Vaičiūnas, Ant. Glodenis, Jonas Raškauskas, Br. Nainys, Alf. Mikulskis, K. Žiedonis, U. Grincienė, O. Čiuprinienė, A. Čepukaitienė ir St. Sankalaitė.

Ypatingai gražų Lietuvos garsinimo darbą atlieka sesės šaulės, vadovaujamos Onos Mikulskienės, kasmet papuošdamos Klevelande esančiose valdžios įstaigose po keletą lietuviškų eglučių. 1980 metų eglutė iš penkiasdešimties įvairių tautybių eglučių buvo išrinkta kaip gražiausia, laimėjo pirmą vietą ir buvo perkelta į Hopkins tarptautinį aerodromą ir pastatyta aiškioje vietoje. Kasdien pro

Dalis "Žalgirio" šaulių kuopos steigėjų. Iš k. į d.: Alb. Karsokas, J. Šarkauskas, El. Šarkauskienė, Br. Nainys (kuopos p-kas), Vytautas Jokubaitis, U. Grincienė ir Ign. Muliolis. (Trūksta Pr. Mainelio). Nuotr. J. Carlos

ją praeidavo tūkstančiai keliautojų ir pamatę eglutę atkreipdavo dėmesį ir į užrašą, tuo būdu susidomėdavo ir Lietuva.

Kuopa skaitlingai dalyvauja ir prisideda darbais Vasario 16-tosios šventėse, Lietuvos savanorių-kūrėjų ir Klaipėdos Krašto vaduotojų pagerbimuose ir kitose šventėse. Glaudžiai bendradarbiauja su

kitomis organizacijomis ir remia jų veiklą. Sesės šaulės šv. Velykų proga suruošia margučių dažymo ir verbų darymo pamokas. Kuopos gegužinių ir kitų parengimų progomis rūpinasi maisto paruošimu, loterijos pravedimu ir t.t.

Kuopa remia ir rūpinasi savo kuopos nariais ir globoja nenarius lietuvius se-

nelius, ligonius, nelaimių paliestuosius.

Turi gerai įrūšėtą šaudyklą, kur vasaros metu vyksta šaudymo sporto varžybos. Kuopa 1979 m. Klevelande suruošė ir pravedė tarpkuopines varžybas, o 1980 metais kartu su "Kar Juozapavičiaus" šaulių kuopa — LŠST Kultūrinį suvažiavimą. Kuopa dalyvauja kitų kuopų renginiuose, iškilmingų švenčių minėji-

"Žalgirio" kp. šauliai, iš k. į d.: šaudymo trofėją laimėjęs Alb. Karsokas, p.p. Valaičiai (šaudyklos savininkai), sporto vadovas Jonas Raškauskas, kp. p-kas Br. Nainys ir šaudymo trofėją laimėjęs Alg. Karsokas. Nuotr. J. Carlos

“Žalgirio” kp. Klevelande sesės šaulės, pagerbiant į pensiją išėjusią sesę Jadvygą Budrienę. Iš k. į d.: Lilė Čeplinskienė, Morta Tījūnėlienė, moterų sekcijos vadovė Ona Mikulskienė, jubiliatė Jadvyga Budrienė, El. Šarkauskienė ir U. Grincienė. Nuotr. J. Carlos

muose, kultūriniuose suvažiavimuose ir t.t.

Linkėtina “Žalgirio” kuopai, kad gerų vadovų vedama, kuopa ir toliau dirbtų gražų ir kilnų lietuvišką darbą.

Ed. Pranckus

“Naujosios Anglijos” šaulių rinktinė

Šių metų birželio mėn. 14 d. įvyko metinė “Naujosios Anglijos” šaulių rinktinės narių ir svečių gegužinė-išvažiavimas. Į gražių šaulių Br. ir E. Martišių sodybą suvažiavo Bostono, Brocktono bei Worcesterio kuopų nariai. Šioj vietoj renkamsi jau kelinti metai, nes vieta tinkama ne tik gegužinei, bet ir šaudymui ir yra graži pamiškė. Pasivaišinę sesių paruoštais pietumis, vieni susimetę į būrelius dalinosi įspūdziais, kiti skubėjo į šaudymo vietą.

Šaudymo varžybas pravedė vadovas V. Grybauskas. Kuopų nariai varžėsi savo tarpe. Kiekvienai kuopai buvo skirta po dvi trofėjas ir pažymėjimą III vietai.

Baigus šaudymą, rinktinės pirm. J. Stašaitis trumpu žodžiu paminėjo, kad šiandien yra 40 metų sukaktis nuo pirmųjų trėmimų į Sibirą. Susikaupimo minute kvietė visus prisiminti mirusius kankinius. Tada pakvietė kuopų pirmininkus — “Jono Vanagaičio” kuopos P. Tylą, Brocktono — vicepirm. P. Pulminską ir “Dr. Vinco Kudirkos” — A. Zenkų, įteikti laimėtojams trofėjas. Bostono I vietą laimėjo J. Bajerčienė, II — P. Tyla ir III — Vl. Bajerčius. Brocktono “Martyno Jankaus” kuopos I vieta teko J. Šeduikiui, II — E. Martišiui ir III — Br. Martišienei. Worcesterio I vieta — J. Slušnieniui, II — A. Zenkui ir III — H. Enrikaičiui. Rinktinės pirm. sveikino laimėtojus ir kvietė neapleisti ir tobulintis šaudymo sporte. Tada priminė, kad rugsėjo 5-6-7, Darbo Dienos savaitgalį ruošiamą rinktinės kultūrinis savaitgalis Kennebunkport, Maine, gražioje Tėvų Pranciškonų vasarvietėje.

(e. g.)

“Vytauto Didžiojo” šaulių rinktinėje

Joninės

Birželio 20 dieną 6 v.v., “Vytauto Didžiojo” šaulių rinktinės namuose buvo surengtas Joninių vakaras. Tai vasaros vidurio šventė, prisimenant dar Lietuvoje švęstas Jonines, su savomis tradicinėmis pramogomis. Dalyvavo apie 250 svečių.

Rinktinės pirmininkas Vl. Išganaitis visus pasveikino ir į priekį pakvietė Jonus ir Janinas. Jų išėjo apie tuzinas. Sugiedota Ilgiausių Metų, o moterų vadovė Dapkienė visiems varduvininkams prisegė po baltą gvazdiką. Visi buvo vaišinami skania vakariene ir kava su dar šiltomis spurgomis. Svečius aptarnavo šaulės moterys. Savam orkestrui grojant, mėgėjai turėjo progos pasižokti. Veikė ir baras su tauriais ir ne taip tauriais gėrimais. Buvo ir gausi loterija su vertingomis dovanomis.

Nors sąlygos neleido, kaip Lietuvoje, Jonines atšvęsti prie degančio laužo,

“Vytauto Didžiojo” šaulių rinktinės namuose, pristatant A. Kairio knygą “Po Damoklo kardų” II dalį, kurią išleido Šaulių Sąjunga. Iš k. į d.: dr. kun. J. Prunskis, A. Kučys, K. Milkovaitis, Milkovaitienė, P. Venclova, V. Išganaitis ir A. Budreckas. Nuotr. C. Genučio

dami rengėjams už malonią pramogą.

Jau nuo seno susidarė tradicija, kad “V.D.” šaulių rinktinė su Rockfordo šauliais palaiko glaudžius broliškus santykius. Šių metų birželio 28 d. pilnas autobusas rinktinės šaulių taip pat nuvyko į Rockfordą, kartu su rockfordiečiais atšvęsti Joninių. Išvykai vadovavo Paukštė. Išvyka buvo linksma. Pobūvis vyko už miesto puikiame miškelyje. Čia nuotaika buvo daugiau primenanti Tėvynę.

Svečius iš Čikagos pasitiko Šernas, Rutkauskas, Pocius ir kiti. Ten visi vaišinosi, linksminosi ir šoko. Prie laužo prisiminti Jonai, Petrai ir Povilai. Laužą uždegė rinktinės vadovas Vl. Išganaitis ir moterų vadovė M. Dapkienė. Prie laužo programą atliko J. Petrauskas, o vadovavo Rutkauskas. Jis pasakė ir momentui atitinkamą kalbą. Po to visi sugrįžo į paviljoną ir dar pabendraudami gražiai praleido porą valandų. Na, ir namo sveteliai, namo . . .

P. Venclova

Mirties lageriuose ir tremtyje

Iki šiol mes turėjome 7 vertingas knygas, kurių autoriai pavardėmis, vietovėmis ir tikrais faktais aprašė, kaip Sovietų Rusija naikina mūsų tautą.

Pirmiausiai, plk. Petraitis 224 psl. knygoje, išleistoje 1952 m. Vokietijos krašto valdybos, “Kaip jie mus sušaudė”, aprašė savo išgyvenimus kalėjime, pakeliui į mirtį ir pabėgimą iš Červenės mirties slėnio.

Antra — Tautvaišienė “Tautų kapynas Sibiro tundroje”, 136 psl., išleista 1962 m. Socialdemokratų sąjungos.

Toliau Kipras Bielinis “Teroro ir vergijos imperija Sovietų Rusija”, 312 psl., išleista 1963 m. Socialdemokratų sąjungos.

Dvi stambias knygas parašė mokytoja Stefanija Rūkienė “Vergijos kryžkeliuose”, 448 psl., išleista 1968 m. Vilties draugijos ir “Grįžimas į laisvę”, 528 psl., išleista 1970 m. taip pat Vilties draugijos.

Šaulė Elena Juciūtė, “Pėdos mirties zonoje”, 544 psl., išleista 1974 m. “Simo Kudirkos” šaulių kuopos.

Armonienė parašė “Palik ašaras Maskvoje”.

Šiomet, 40 metų sukakčiai nuo didžiųjų lietuvių trėmimų į Sibirą, literatūrą, kaip Sovietų Rusija naikina mūsų tautą, praturtino Sibiro kankinys Jonas Kreivėnas knyga “Mirties lageriuose ir tremtyje”, 306 psl. Išleido privatus komite-

tas. Redagavo E. Jasiūnas. Meniškas dailininko J. Tričio viršelis.

Jonas Kreivėnas šaulys nuo 1925 m. Buvo paskirtas ir kelis metus ėjo Antrųjų Gudelių šaulių būrio vado pareigas, vėliau, persikėlęs į Alvitą, buvo išrinktas valdybos pirmininku ir šioms pareigoms vis būdavo perrenkamas. Dabar priklauso “Vytauto D.” šaulių rinktinei.

Jonas Kreivėnas aprašo Lietuvos okupaciją 1940 m., areštą ir kankinimus Mariampolės kalėjime, kelionę iš tėvynės į nežinią, gyvenimą mirties lageriuose, ligas, gyvenimą tremtyje, sunkų kelią į laisvę, pastangas emigruoti į JAV ir įsikūrimą čia.

Knygos pabaigoje duota 26 puslapiai anglų kalba — knygos santrauka. Garbės leidėjų, rėmėjų ir prenumeratorių sąrašas, be kurių paramos ši knyga nebūtų pasirodžiusi. Prašęs paramos ir iš Lietuvių Fondo, bet atsakymas gautas angliškai, kad galįs palaukti.

Knyga kietais viršeliais, gaunama pas autorių 6824 So. Talman Ave., Chicago, IL 60629. Kaina 12 dol. Paštu 13 dol. Ciceroje knyga gaunama pas šaulį Antaną Dumčių, 1507 So. 49 Court, Cicero, IL

S. Paulauskas

SAVANORIO UŽRAŠAI

II DALIS

(*Netolimos praeities atsiminimai*)

(*Pradžia KARIO Nr. 1*)

Majoras KAZIMIERAS DAUGVYDAS

Gen. K. Kleščinskis prašymą prezidentui padavė, bet prašyme įrašė tik trijų žodžių sakinį: "Prašau manęs pasigailėti". Prašymas buvo atmestas ir baumės nuteistajam įvykdyta.

1923 m. gen. K. Kleščinskis buvo paleistas iš kariuomenės, įtartas šnipinėjant. Atsargoje, kaip veteranas buvo gavęs žemės sklypą ir sodybą prie Raudondvario, netoli Kauno. Dažnai lankydavosi Kaune, kur tekdavo kartais susitikti ir pasikalbėti. Po nuteisimo buvo uždarytas šeštame forte. Ten jį aplankiau. Kai įleido į kamerą, buvo baisiai nejauku. Iš pradžių neturėjau ką sakyti. Apsipratęs pasakiau, kad atvykau atsisveikinti su buvusiu savo divizijos vadu. Jis liūdnai pažiūrėjo ir ištarė: "Kuriem vadovavau, dabar tie mane sušaudys". Ant jo kaklo, ant grandinėlės kabėjo medalionas. Pakėlė jį, pabučiavo ir sušnabždėjo: "Su juo užbaigsiu gyvenimą". Lukterėjęs paaiškino, kad medalionas yra carienės Marijos Fedorovnos dovana. Kai pasibaigė laikas, jis pirmas padavė ranką ir stipriau paspaudė manąją, neprataręs nė žodžio. Jo akys buvo užtvindytos ašarų. Nelengva pamiršti tą liūdną atsisveikinimą.

Dirbdamas Šančiuose, bet gyvendamas Kaune, nemažai sugaišdavau laiko važinėdamas traukinėliu į tarnybą ir atgal. Užtai persikėliau gyventi į Šančius. Kambarį gavau gero draugo iš 1-mo p. pulko tarnybos kpt. P. Ličkaus šeimoje. Darbas intendantūros įstaigoj — nuo 8 iki 14 val. kasdien, išskyrus sekmadienius ir šventadienius. Dabar turėjau daugiau laisvo laiko ir nutariau lankyti vakarinius kursus A. Panemunėje.

Vakariniai brandos atestatui įsigyti kursai veikė DLK Vytauto Karininkų kursų patalpose. Kursuose dėstė Aušros gimnazijos ir kitų mokyklų mokytojai. Kai kuriuos dar atsimenu: M. Durį-Durickį, Z. Kuzmickį, inž. M. Reingardą ir plk. J. Vyšniauską. Istoriją dėstė Švietimo ministerijos direktorius A. Daniliauskas. Mokslas man sekėsi pusėtinai gerai. Stengiaus nepraleisti pamokų. 1927 m. gale buvau perkeltas į 8-tą klasę, kurią, įpusėjęs mokslą, turėjau nutraukti dėl iškomandiravimo į Šiaulius.

Čia noriu paminėti iškilusias nepalankias man aplinkybes, dėl kurių netekau savo viršininko plk. Sutkaus pasitikėjimo. Toks smūgis ištiko mane pirmą kartą, nes per 8 metus tarnyboje, nebuvau baustas už nusižengimus drausmės statutui ir dėl tarnybos pareigų.

Viename Intendantūros padalinyje tarnavo toks pagyvenęs karininkas, vyr. ltn. P. Šulševskis. Man jisai buvo mažai pažįstamas, bet mėgo kalbėti apie save. Pasakoja apie rusų caro kariuomenę, kur jis tarnavo viršilos pareigose. Buvo mobilizuotas į mūsų kariuomenę ir paskirtas kuopos viršila. Kariuomenės kūrimosi pradžioje, esant karininkų trūkimui, jį pakėlė į leitenanto laipsnį, nors buvo net nepilnai raštingas. Kartą aplankė mane darbo kambaryje. Pasisakė apsilankęs, norėdamas "pasibėdavoti". Skundėsi, kad aplenkiamas tarnyboje viršininkų. Jau senai išstarnavęs vyresniškumą į kapitonus, bet negaunąs atitinkamos vietos. Teiravosi kas jam šiuo reikalu reikėtų daryti. Kaip su mažai pažįstamu, kalboje buvau atsargus ir pasakiau savo nuomonę: jeigu būčiau jūsų padėtyje, aš kreipčiausi pas savo tiesioginį viršininką, kurio pareiga ištirti reikalą ir pranešti rezultatus. Vyr. ltn. Šulševskiui dar priminiau drausmės statutą, kuris kiekvienam leidžia skųstis dėl patirtų skriaudų. Jis padėkojo už patarimą, bet atsisveikindamas neužsiminė, ką mano daryti. Atrodė, kad mano patarimu pasinaudojo ir skundą padavė, tik ne tokia tvarka kaip nurodžiau, o prikambėjo savo žmoną parašyti skundą tiesiog Krašto Apsaugos ministeriui.

Praėjo keletas dienų po minėto pasimatymo. Į mano darbo kambarį atėjo Kar. intendantas plk. Sutkus, drauge su adm. dalies vedėju kpt. Krukausku. Plk. Sutkus atrodė susinervinęs, nepasisveikino, kaip kasdieną, rankos padavimu ir be įžangos tarė: "Kapitone, mob. bylas ir dokumentus perduosi kpt. Krukauskui, o pats vyksi Šiaulių Intendantūros sandėlio viršininko žinion, užtęstus darbus užbaigti". Tokios netikėtos paimos užkluptas, nežinojau ką kito pasakyti, tad paklausiau, kaip ilgai komandiruotė į Šiaulius užtruks, nes lankiau vakarinius kursus. Buvo atsakyta, kad komandiruotė į Šiaulius užtruks ilgesnį laiką. Tada paprašiau plk. Sutkų į Šiaulių sandėlį siųsti ką kitą, o man leisti užbaigti 8-tą klasę brandos kursuose, betruksiančiuose iki šių metų galo. Dar priminiau, jog jis buvo žadėjęs pasiūlyti mano kandidatūrą stipendijai į Intendantų akademiją ateinančiais metais, jeigu įsigysiu brandos atstatą. "Tas viskas labai gražu", atsakė plk. Sutkus, "bet šita komandiruotė yra baumė už Šulševskienės skundo suredagavi-

mą Krašto Apsaugos ministeriui". Tokios nepadarytos kaltės primetimas išvedė mane iš pusiausvyros, todėl pakeltu balsu pasakiau plk. Sutkui, kad bijoti ir teisintis yra priešinga mano prigimčiai. Jokios Šulševskienės nepažįstu ir jokių skundų neredagavau. Tai mano, kaip karininko, garbės žodis. Jeigu mano garbės žodžiu netikit, prašau šių bylų perduoti karininkų garbės teismui spręsti. Po tokio mano pareiškimo, plk. Sutkus pažadėjo bylą patyrinti, bet pakartojo, kad jo įsakymą reikės vykdyti, t.y. vykti į Šiaulių Int. sandėlį.

Kai kambaryje likom dviese su kpt. Krukausku, užklausiu jo apie skundus. Jis pareiškė, kad nieko nežinaš apie jokių skundus, tik žinaš, kad vakar Kar. intendantas atstatė iš pareigų vyr. ltn. Šulševskį ir tą pačią dieną paleido jį iš kariuomenės. Kad Šulševskį šitaip nubaudė, tai man buvo suprantama, jeigu žmona rašė skundą su jo žinia. Bet man nesuprantama buvo, kodėl mane kaltina skundo redagavimu, jeigu aš jo žmonos nei nepažįstu? Šitas pakaltinimas man nedavė ramybės, todėl nutariau nuvykti aviacijon, pas savo gerąjį draugą kpt. Juozą Rapšį, SKS-os trejukės narį, papasakoti kas širdį spaudžia. Jis, išklausęs mano reikalą, pasiūlė pasimatyti su kpt. A. Mačiuika. Šiam taip pat išpasakojau visą istoriją. Kpt. Mačiuika kantriai išklaušė ir pažadėjo pagalbą, kiek ji bus įmanoma.

Ličkams, buto šeimininkams pasakiau, kad išvykstu į Šiaulius. Jie buvo nepatenkinti, kad nepranešiau anksčiau apie išsikraustymą. Paaiškinau, kad ir man išvykimas yra staigmena.

Rytojaus dieną nuvykau Intendantūron pasiimti komandiruotės ir kelionės į Šiaulius dokumentus. Adm. dalies vedėjas kpt. Krukauskas viską buvo paruošęs. Jis parodė plk. Sutkaus pasirašytą Kar. Intendantūrai įsakymą apie mane, kad esu komandiruojamas tarnybos labui į intendantūros sandėlį Šiauliuose, skubiems darbams atlikti. Įsakyme nebuvo pasakyta, kad komandiruojamas dėl baumės, kaip man buvo žodžiu pasakyta. Dabar mano slėgimas sumažėjo. Paminėjau kpt. Krukauskui, kad norėčiau prieš išvykdamas atsisveikinti su plk. Sutkum. Jis priminė, kad šiandien mėnesio 13-toji diena, tai tarnybon pulkininkas vargu ar atvyksiąs. Aš irgi iš patirties žinojau, kad plk. Sutkus tiki į prietarus: 13-tą dieną nepasirašydavo jokių raštų, nepriimdavo raportų ir kartais neatvykdavo tarnybon. Man dar neišvykus, kpt. Krukauskui paskambino Krašto Apsaugos ministerio adjutantas ir pranešė, kad mane ministeris kviečia 2 val. atvykti į jo butą. Spėjau, kad tai buvo kpt. Mačiuikos intervencija.

Punktualiai prisistačiau ministeriui gen. T. Daukantui. Deja, jis man atvirai pasakė, kad negalys pakeisti plk. Sutkaus įsakymo. Jeigu aš norėčiau pasilikti Kaune brandos kursų studijoms, galėčiau persikelti į vyr. štabą. Plk. Jakutis savo skyriuje turįs vietą, kurią galėčiau užimti. Aš atsisakiau keltis į kitą dalį, nes tai darydamas prisiimčiau primestą kaltę. Atsiprašęs, gen. Daukantas nuėjo prie telefono. Atrodė, kad kalbėjo su plk. Sutkum. Atsisveikinant pabrėžė, kad reikėsia vykti į Šiaulius laikinai. Vėliau atsirasianti tinkama proga sugrįžti.

Atvykęs į Šiaulius, susiradau Int. sandėlį, prisistačiau sandėlio viršininkui mjr. Radzevičiui ir atraportavau, kad esu prikomandiruotas prie sandėlio darbams. Mjr. Radzevičius patikslino, kad ne darbams, bet turėsiu perimti sandėlio viršininko pareigas ir sandėlį. Šitą įsakymą telefonu perdavęs pats intendantas plk. Sutkus, kuris davęs jam mėnesį apmokamų atostogų. Po atostogų į tarnybą jis nebegrįšiąs, o pasitraukiąs į pensiją.

Perėmęs sandėlio viršininko pareigas, pradėjau susipažinti su jomis praktiškai. Sandėlio sekretorė p-lė Bajorskaitė paaiškino, jog į Gubernijos elevatorių yra pristatyta javų siunta. Priimant javus, reikėsia padaryti nustatytą analizę. Kitą dieną paskambino Valentinavičius, int. civ. tarnautojas prie Frenkelio odų fabriko, ir pranešė, kad rytojaus dieną reikės priimti minėtą odą ir kuponus (kietą odą). Po priėmimo Frenkelis komisią pakvietė į valgyklą užkandžiams.

Gubernija, kur randasi elevatorius, yra atstu nuo miesto, o susisiekimo tuo metu nebuvo. 8-tam pėstininkų pulke, kuris stovėjo Šiauliuose, pulko adjutantu buvo kpt. P. Kamaruskas, mano kolega iš Karo mokyklos ir iš Ukmergės miesto mokyklos. Jis leisdavo pasinaudoti jo etatiniu arkliau nujoti į Guberniją tarnybos reikalais. Kaip geras draugas, padėjo man susitvarkyti ir kitur. Pirmiausia rekomendavo į pulko karininkų Ramovę, kur galėjau naudotis valgykla ir skaitykla. Nurodė lietuvių Valentinavičių šeimą, kuri turėjo nuosavus namus Kuršenkelio gatvėje ir čia gavau išsinuomoti gerą kambarį. Kpt. Petras Kamaruskas turėjo pažinčių su Šiaulių miesto inteligentija. Kai pasisakiau, kad turėjau nutraukti brandos kursus, jis sipažindino mane su vietos mokytojų seminarijos mokytoju, kuris man padėjo tęsti pasirošimą, nes vis nenustojau vilties grįžti į Kauną, nors įsikūręs čia ir būdamas užimtas, apsi-pratau su savo padėtimi ir su intendantūros pareigomis.

(Bus daugiau)

— Švedų krašto ginkluota jėgas sudaro būtinos karinės prievolės vyrai, pradedant 18 metų amžiaus. Po 10 mėnesių pradinio apmokymo, jie pervedami į penkių metų taktinio parengimo laikotarpį, kuriame vieną kartą į metus surenkami mėnesiniam apmokymui. Po to, iki 47 metų amžiaus, jie pervedami į atsargą. Švedų kariuomenės nuolatinį kadrą sudaro apie 20.000 karininkų ir puskarininkų, su 25.000 civilinių ir 1250 atsargos karininkų, kurie ateina pakartojimams ir stažui.

1980 m. pradžioje susiorganizavo naujokų parlamentas, kuris bando įvesti kariuomenėje unijas. Tam ypatingai priešinasi švedų gynybos ministeris.

Švedų žemės ginkluotas jėgas sudaro apie 50.000 vyrų; jūrų — apie 12.000 IR ORO — apie 13.000. 1980 m. krašto gynybos biudžetas sudarė 4,5%. Greta krašto gynybos ministerio yra ir nusiginklavimo ministeris(ė) su štabu. Karalius yra visų ginkluotų jėgų viršininkas. Ginkluotų jėgų vyriausias štabas yra atsakingas už krašto gynybos planą ir karinių jėgų parengimą. Švedai turi stiprią ir lanksčią gynybos sistemą, gerai paruoštą prieš terorizmą krašte ir galimą išorės invaziją. Švedų aprūpinimą, ginklavimą ir tiekimą sudaro 85% sava gamyba ir 100% aprūpinimo maistu. Gerai organizuota prieškritulinė apsauga — gilios, stiprios struktūros su sanitarinėmis ir aprūpinimo priemonėmis (dviejų savaitių laikotarpiui) slėptuvės, gali sutalpinti apie 4 milijonus gyventojų, branduolinių ginklų panaudojimo atvejų. Daug švedų įmonių yra taip pat giliuose požemiuose su maisto ir reikmenų atsargom. Aviacija turi kalnuose įrengtus, branduolinių bombų atsparius angarus, su kuro ir išteklių atsargom. Panašios slėptuvės yra ir povandeniniams laivams, giliai uostuose; prieplaukos įrengtos Musko saloje.

Taikos meto ginkluotos jėgos suskirstytos į šešias apygardas — pietinę, vakarinę, rytinę, Bergslagen, žemutinį Norrland ir aukštutinį Norrland; kiekvienoje apygardoje yra vadas su štabu į kurį įeina visos trys ginklo rūšys — pėstininkai, aviacija ir laivynas. Dar yra teritorinės gynybos (civilinės apsaugos) jėgos (Hemvaarten) 100.000 vyrų sudėtyje, švedų raudonasis kryžius — 550.000 asmenų, švedų moterų pagalbinis korpus (Lotta-Korps) su 100.000 narių. Stokholme laikomas raitininkų "Leibgard" dalinys. Karo meto pradinės ginkluotos jėgos sudarytų apie pusę milijono kovotojų iš dvylikos pėstininkų divizijų, šešių tankų brigadų, 21 pėstininkų pagalbinės brigados ir trijų specialios paskirties brigadų. Divizijos susideda iš trijų pėstininkų brigadų ir pa-

galbinių dalinių (ryšių ir sekimo, žvalgymo, artilerijos, inžinerijos, aprūpinimo, sanitarijos, transporto batalionai).

Pėstininkai ginkluoti 9 mm pistoletais ir "Carl Gustav" automatais su 36 šovinių apkabom, lengvi 6,5 mm "Ljungman" pusiau automatiniai šautuvai — tikroji ugnis 300 metrų. Lengvas kulkosvaidis M-58, 7,62 mm šovinių tiekimas kaspinu, šaudoma nuo trikojo, 1000 šūvių per minutę greitošauda, tikroji ugnis 1200 metrų. Švedų gamybos 81 ir 120 mm minosvaidžiai. 75 mm, 84 mm ir 90 mm "Carl Gustav" prieštankiniai raketsvaidžiai, 900 metrų atstume pramuša 320 mm storio šarvą. 110 mm "Bofors" prieštankiniai raketsvaidžiai dviejų kilometrų atstume pramuša 500 mm šarvą. Visų kalibrų raketsvaidžiai aptarnaujami dviejų kovotojų.

Lauko artilerija — 105 mm tolišauda 15 km, 150 mm gaubicos — tolišauda 13 km, 155 mm — tolišauda 18 km, dalis jų motorizuoti ir šarvuoti, pritaikyti kovai prieš tankus (automatiniai užtaisomi iš apkabų po 14 šovinių kiekvienoje), sviedinių pradžios greitis 860 m/sek., toliąša — 25 km. "Bofors" 20 mm, 40 ir 57 mm, yra įvairių paskirčių pabūklai, pritaikyti priešlėktuvinei ir prieštankinei apsaugai, su elektroniniais sekimo ir valdymo įrengimais.

Iš tankų pažymėtinas naujos gamybos STRV 103, vadinamas tanku "S", ypatingai žemo profilio, ginkluotas 105 mm automatinio pabūklų ir dviem 7,62 mm kulkosvaidžiais, neturi bokštelio, aprūpinamas pagerintais elektroniniais įrengimais. Kiti — STRV 74 su 75 mm pabūklų, STRV 101 "Centurion" su 105 mm pabūklų (abu turi 7,62 mm kulkosvaidžius). Tankų naikintojai IKV 91, IKV 103, PKV 71, BPV 302 ginkluoti 75, 90 mm didelio galingumo pabūklais ir 20 mm automatinėmis patrankėlėmis su lengvais kulkosvaidžiais. Dalis PBV 302 yra šarvuotos amfibijos ir pėstininkų šarvuoti vežimai. Visi šarvuočiai turi elektroninius įrengimus. Autovežimiai — sunkve-

žimiai ir sniego valytojai yra "Volvo" gamybos.

Aviacija susideda iš 10 eskadronų taktinių naikintuvų, 21 eskadrilės 735 "Darken" naikintuvų, transporto lėktuvų grupės, ryšio, pakrančių apsaugos ir žvalgymo grupių; malūnsparnių — naikintuvų, žvalgymo ir transporto junginių.

Laivyną sudaro 22 povandeniniai, 8 naikintojai, 5 povandeninių laivų naikintojai, 37 minų gaudytojai, 2 minininkai, 33 torpediniai patrulių greitlaiviai; 65 pakrančių apsaugos baterijos (75 iki 210 mm pabūklai), laivyno malūnsparniai.

8,5 milijono švedų tautai, ginklavimas atrodo patenkinamas, bet ką darys karalius, kai teroristai įsiverš į jo rūmus, o kariuomenės unija tuo metu nutars streikuoti; vargu ar patys vieni ginklai galės ką padėti.

MOKSLAS IR TECHNIKA

Saulės energijos jėgainė

Messerschmidt firma iš Muencheno, Vokietijoje, Sicilijos saloje prie Adriano, pastatė pirmą pasaulyje milijono wattų galingumo elektros stotį, panaudojant saulės energiją. Aikštėje išdėstyta 182 heliostatiniai (gaubti) reflektorai nukreipti į bokštą, kuriame įrengti vandens kondensatoriai, kuriuose nuo reflektorių sutelkti saulės spinduliai įkaitina kondensatoriuose esantį vandenį, paverčia jį garais, kurie suka turbinas, sujungtas su elektros generatoriais. Kiekvienas reflektorius, kompiuterių pagalba, sukamas palaikant link saulės kryptį; vakare nusukamas link rytų ir nulenkiamas žemyn, kad per naktį neapdulkėtų. Šilimos perteklius gautas saulėtomis dienomis, laikomas tankuose su druska prisotintame vandenyje.

Erdvėlaviais "Pioneer" 10

Tolimų planetų ir erdvių tyrinėjimų pradininkas, erdvėlaviais "Pioneer" 10, palikęs Žemę 1972 m. kovo 2 d. (smulčiau žr. 1978 m. "Karys" Nr. 2, psl.

271) po 21 mėnesio kelionės praskrido Jupiterį, iš ten pasuko iš saulės sistemos į erdves ir 1981 m. liepos 21 d. nuskrudęs "sidabrinį" 25 AU atstumą (AU — Astronomical Unit, t.y. atstumas tarp Žemės ir saulės, apie 149,6 milijono km), iš viso apie 3,75 bilijonus kilometrų; šiuo atveju atstumas skaitomas nuo saulės, nes pasiektas heliosferos (saulės elektromagnetinių bangų ir kosminės radiacijos įtakos riba) kraštas, kurio joks kitas žmogaus gamybos erdvėlaivis dar nėra pasiekęs. Jo pasekėjai — "Pioneer" 11, palikęs Žemę 1973 m. balandžio 5 d., šiuo metu yra "vos" 10,5 AU; "Voyager" I — pakilęs 1977 m. rugsėjo 5 d. nukeliavo 10,2 AU; "Voyager" II, iškeliavęs 1977 m. rugpjūčio 22 d., skrenda 9,4 AU atstu nuo saulės.

"Pioneer" 10 buvo paruoštas daugiau tolimų erdvių tyrimams ir nustatyti galimybes išeiti iš kosminių dulkių lanko (toliau už Marsą), pasiekti Jupiterio aplinką ir išeiti iš saulės sistemos ribų, nesileidžiant į smulkesnius aplinkos tyrinėjimus, nes tai padarė vėlesnieji erdvėlaiviai. Buvo manyta, kad "saulės vėjai" tolesniuose atstumuose silpnėja, — "Pioneer" 10 atrado, kad taip nėra. Tarpplanetiniai magnetiniai laukai turėjo būti švelnių parabolinių linijų, pasirodė, kad saulės "vėjų" ir kosminės radiacijos, ateinančių iš žvaigždžių, įtakoje yra mazgų rezginyje. Riba tarp saulės milžiniškos magnetosferos ir kosminių "vėjų", ateinančių iš žvaigždžių, yra padidinta.

Pabaigoje šio dešimtmečio bus daug tikslių žinių apie saulės sistemą ir joje esančius kosminius reiškinius, suderinus surinktas žinias iš visų keturių erdvėlaivių, kai jie praeis saulės sistemos planetų kraštinę: "Voyager" I — 1988 m. lapkričio mėn., "Pioneer" 10 — 1989 m. birželio mėn., "Voyager" II — 1989 m. spalio mėn., "Pioneer" 11 — tų pačių metų lapkričio mėn. Eilės tvarka skirtinga, dėl erdvėlaivių skirtingų kelių ir greičių. Nors termobranduolinės energijos baterijos tada jau bus gerokai nusilpę, bet dar apie porą metų po to bus galima pagauti erdvėlaivių siunčiamus nors ir silpnus signalus iš tolimų erdvių, jau anapus saulės magnetosferinės ribos. Tam tikslui manoma pagaminti daug jautresnius priimtuvus Žemėje, negu buvo naudojama iki šiol.

Naujo tipo propeleris lėktuvams

NASA Levis Research Center Clevelande pagamino ir bando naujos išvaizdos lėktuvų propelerių sparnus, kurie bus geresni ir pigesni už vartojamus turbo-propelerius ir atitinkamose sąlygose sutaupantys apie 30% kuro. Nauji pro-

pelerių sparnai galuose nėra tiesūs, kaip iki šiol vartojami, jie yra suktafi profiliuoti ir lenkti į vidų, sudarydami radiales statkampines plokštumas, kurios "kabina" orą ir traukia link propelerio ašies, tuo būdu padidinamas oro tankumas propelerio sukimosi plokštumoje. Tas ypatingai svarbu 35,000 pėdų aukštumoje ir aukščiau, kur oras yra retesnis. Naujo tipo propelerius numatoma pritaikyti praktiškam naudojimui 1990 m.

Paskutinis telefono ryšio satelitas

Ketvirtas ir paskutinis tolimų telefono ryšių satelitas "Comstar", išmestas Žemės geosinchroninėn orbiton virš Ramiojo Vandenyno, pakeis pirmą tos rūšies satelitą išleistą 1976 m. gegužės mėn. Paskutinis "Comstar" satelitas vienu metu galės perduoti 18,000 tarpkontinentinių telefoninių pasikalbėjimų.

Atominis laikrodis

1960 m. Ramsey, Kleppner ir Goldberg, Harvard institute pagamino pirmą atominį laikrodį (panaudojant vandenilio atomų sudarytą elektromagnetinį lauką), kuris svėrė apie pusę tonos ir užėmė didelio kambario plotą. Paskutiniu laiku Harvard-Smitsonian Center fizikas R. Vessot, panašiu principu pagamino jau mažesnę ir daug tikslesnę atominį laikrodį, vienos trilijoninės sekundės tikslumu, arba plius - minus — viena sekundė laike 50 milijonų metų. R. Vessot pagaminto laikrodžio pagalba galima nustatyti žemynų judėjimą, atstumus iki erdvės skrendančių erdvėlaivių, iki žvaigždžių, galaktikų. R. Vessot laikrodis yra maždaug virtuvės šaldytuvo dydžio ir sveria apie porą šimtų svarų, neturi judančių dalių, išskyrus vandenilio dujas, kurios teka vamzdeliu į įrengimą, kuriame radio bangomis vandenilio molekūlės suskaldomos į atomus. Atomai leidžiami per magnetinį lauką išskiriant atomus judančius dideliu greičiu (dvi mylias per sekundę) ir praleidžia juos į kvarco "lempą" (kuri iš vidaus padengta teflonu), apie 10 trilijonų atomų per sekundę. Kiekvienas jų atsimušęs bent 25,000 kartų į "lempos" sienas sudaro viduje magnetinį lauką, kurio virpesys-bangavimas yra tiksliai 1 420 405 751,68 kartų per sekundę; dėl to susidaro elektros potencialų skirtumas — srovė, kuri, per "lempoje" įrengtą anteną, išspinduliuoja pastovių trumpų bangų signalus, sklindančius šviesos greičiu, kompiuterių pagalba paverčiamas laiko matais. Normaliose sąlygose, vieno litro vandenilio palaikyti laikrodžio veikimą, užtenka dešimčiai metų. Tokiais laikrodžiais šiuo metu sekama "Pioneer" ir "Voyager" erdvėlaivių kelio-

nės link planetų ir už saulės sistemos ribų erdvėje, vienos trilijoninės sekundės tikslumu.

Pagal trianguliacijos sistemą išdėstomos radijo teleskopų stotys (pav. viena prie Owens Valley prie Pacifiko, kita Haystack prie Atlanto, atstu 154 660 381 colio; šis atstumas sudaro trikampio linijavimo matavimo bazę), kurios pagautus iš to paties taško ateinančius signalus užregistruoja atitinkamu (skirtingu) laiku, kuris yra labai mažo ir tūto, tačiau atominiais laikrodžiais matuojamas; elektroninių priemonių ir kompiuterių pagalba, gauti duomenys paverčiami skaičiais — atstumais. Teoriškai visa technika yra paprasta, tačiau praktiškai susiduriama su eile sunkumų — kliuvinių.

R. Vessot konstruoja pagerintą atominį laikrodį didesnio tikslumo, panaudojant "lempos" aušinimui skystą heliumą, nužeminant temperatūrą iki absoliutaus nulio (—459,67 F).

"Marsiečių" krateris Sacharoje

1981 m. pradžioje amerikietis El-Baz, tyrinėdamas nuotrauką, padarytą 1977 m. rytinės Sacharos lekiųjų kopų, atrado naują kraterį apie 4 km skersmenio, supamą 100 metrų aukščio kopomis, nusitiesiančiomis apie 100 km visomis kryptimis. Krateris yra apskritimo formos, gerai išsilaikęs, kraštuose pastebėta molio ir geležies rūdos sluoksnių — nuosėdų. Šį kraterį El-Baz planuoja pagrindinai tyrinėti 1981 m. rudenį, nes jis yra įdomus tuo, kad turi labai daug panašumų į kraterius esančius Marse.

Panašus krateris yra Saudi Arabijos dykumoje, tačiau vėjų tiek "suzalotas", kad virtęs neprieinamu moksliniams tyrinėjimams.

Asteroidas su mėnuliu

Kinietis astronomas Wang Sicho atrado asteroidą Metis 9 (skersmenio 153 km), turintį mėnulį skersmenio apie 60 km, kuris orbitoje apie 1000 km atstu aplink Metis 9 apkeliauja per 4,61 paros. Asteroidas Metis 9 ir jo mėnulis yra netaisyklingų formų. Kiniečio atradimą patvirtino Venecuelos astronomas savo 1979 m. atradimu.

Pasaulio Lietuvis, minėdamas 1941 m. sukilimo sukaktį, 1981 m. birželio-liepos numery išspausdino pasikalbėjimą su Karoliu Drunga, vienu jauniausių sukilimo vadų, straipsnį pavadinamas "Jaunimas 1941 m. sukilime". Šis pasikalbėjimas atskleidžia keletą įdomių to sukilimo smulkmenų, su kuriom pravartu susipažinti ir tiems "Kario" skaitytojams, kurių PL dėl kurių nors priežasčių nepasiekia.

K. Drunga atskleidžia, kad į sukilimo rengimą jis įsijungė dar 1940 m. gruodžio 26, kada jo bute kartu su kitais buvo sudaryta pagrindinio veiklos grupė Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungos vardu. Šių sukilimo rengėjų amžius siekė 21-24 m., ir jie patys buvo Lietuvos universitetų jaunesniojo mokslo personalo nariai ar studentai. 1941 m. kovo vidury ši sąjunga įsijungė į Lietuvos aktyvistų frontą, bet ir toliau liko savarankiška grupe.

Sukilimo tikslas buvo rusų-vokiečių karo pradžioje paskelbti Lietuvos nepriklausomybės atstatymą ir sudaryti laikinąją vyriausybę. Šiems tikslams pasiekti reikėjo: a) turėti Kaune LAF štabui būstinę, b) užimti Kauno paštą ir telefono centrinę, c) užimti radiofoną ir radio transliacijos stotį, d) užsitikrinti bent vieną Kauno spaustuve, e) turėti reikalingas transporto priemones ginklams ir žmonėms pervežti ir f) surasti raudonosios armijos ginklų sandėlius ir paruošti planą jiems užimti.

Karui prasidėjus jau nuo ankstyvo sekmadienio ryto į LAF štabo būstinę, Priskėlimo parapijos senelių prieglaudą Žaliakalny, pradėjo rinktis štabo nariai ir talkininkai. Laimingai sutapimu išbėgantieji rusai nei radiofono, nei radio stoties, nei pašto ir telefono centrinės nespėjo gerai sugadinti. Tokiu būdu naktį iš sekmadienio į pirmadienį visos priemonės Lietuvos nepriklausomybės atstatymui paskelbti ir oficiozui išleisti buvo tvirtai LAF rankose. Ginklų buvo pasirūpinta iš Šančiuose buvusių rusų ginklų sandėlių. Neminint žuvusiųjų ir sužeistųjų sukilėlių, buvo ir šiaip nepasisekimų, pav., politinius kalinius išlaisvino ne sukilėliai, kaip buvo numatyta, bet kriminaliniai kaliniai. Taip pat masiniai žmonių trėmimai prieš pat karo pradžią būsimiems sukilėliams sudarė didelį netikėtumą ir nors ir buvo ruošta si geležinkelius suardyti, buvo nesugebėta sulaukyti bent vieną išvežamųjų traukinių transportą.

Pagrindis turėjo visišką tautos pasitikėjimą.

Iš vokiečių didesnės pagalbos nelaukta ir jais nepasitikėta.

Pagal autorių, sukilimas buvęs neišvengiamas, nes sovietinė okupacija buvo

daug blogo padariusi, ir dėlto sukilti tautos nė nereikėjo raginti. Bet sukilimas nebuvęs tautos nesipriešinimo prieš 1940 m. sovietų okupaciją išpirkimas, nes ginkluotas priešinimasis tuo metu būtų tik žymiai padidinęs lietuvių naikinimą pirmosios okupacijos metu.

Autorius teigia, kad laikinoji vyriausybė turėjusi tik moralinį tautos mandatą, nes teisiniams mandatui įgyti būtų reikėję rinkimų ar bent pilno suverenumo Lietuvos teritorijoje įsigijimo ir kitų valstybių pripažinimo.

Autorius teigia, kad ir Vlikas teisinio mandato iš tautos neturi, nes pagrindžio Vlikas Lietuvoje nelaiškė savęs tokį mandatą turinčia institucija, ir nebuvo apėmęs visų pagrindžio organizacijų, pav. Lietuvos Laisvės Armijos. Vokietijoje atkurtas Vlikas, tai tik Vliko vardo pasisavinimas.

Autorius mano, kad tauta pati žinos, ką ir kada jai reikės daryti, ir kad jai niekada nereikės vadų iš užsienių.

Kovos už Lietuvos laisvę strategijos ir taktikos klausimu

Tokiu pavadinimu kultūros žurnalas "Aidai" gegužės-birželio mėn. išspausdino okupuotoj Lietuvoj gyvenančio jaunojo intelektualo Rimvydo Šaulio straipsnį, kurį buvo gavęs buv. "Aidų" žurnalo redaktorius ir knygos "Žmogus be Dievo" autorius dr. J. Girmius. Su jame išdėstytom mintim būtų pravartu susipažinti ir "Kario" skaitytojams.

Pagal autorių, visus — okupuotos Lietuvos ir išeivijos — lietuvius jungia viena bendra problema — tautinė problema, nes visi stengiamės išlaisvinti tautą iš okupanto jungo, išlaikyti jos kultūrą, papročius ir kalbą. Tam reikalui visi turime užsibrėžti mūsų kovos strategiją ir taktiką ir todėl reikalinga pasikeisti tarpusavio nuomonėm. Straipsnyje dėstoma nuomonė yra dabartinio Lietuvos jaunimo atstovo nuomonė.

Kova už Lietuvos laisvę, yra kova prieš rusiškąjį komunizmą

Vakaruose yra paplitusi nuomonė, kad mūsų nelaimių priežastim yra rusiškasis imperializmas, paveldėtas iš carinės Rusijos. Bet autorius teigia, kad 19 a. ne viena Rusija vykdė imperialistinę politiką, ir kad tokia politika daugeliui tautų sudarė pagrindą jų pačių gerovei kelti ir savo įtakai plėsti. Po II Pasaulinio karo kitos valstybės tokios politikos atsisakė, tik ne komunistinė Rusija. Bet jos politika nepasidarė tik carų politikos tęsinys. 1917 m. įsigalėjus Rusijoj Spalio revoliucijai, krašto oficialia ideologija pasidarė marksizmas-leninizmas, kurios pagrindinis tikslas buvo pertvarkyti pasaulį komunistiniais pagrindais. Šitam tikslui pasiekti reikia įvykdyti pasaulinę revoliuciją, nes tik Rusija turinti pažangiausią santvarką, kurioj bus panaikintas žmogaus pavergimas žmogui. Tokiu būdu marksistinė ideologija rusiškajam imperializmui suteikė ir antrąjį postūmį. Autorius mano, kad Rusijos imperija, neturėdama Markso ir Lenino idėjų, būtų sunykusi, kaip ir kitos imperijos.

Reikia atsiminti, kad Stalinas genocidą vykdė ne tik prieš lietuvius, bet ir prieš visas kitas Rusijos tautas. Prie genocido vykdymo prisidėjo ir kai kurie lietuviai, kurie savo tautos budeliais pasidarė dėl komunistinės ideologijos. Todėl autorius teigia, kad kol Rusija bus komunistinė, tol Lietuva neatgaus savo nepriklausomybės. Todėl ir pagrindinis mūsų priešas esąs ne rusiškasis imperializmas, bet rusiškasis komunizmas.

Komunizmo socialinė bazė

Kiekviena valstybinė sistema turi turėti savo atramos bazę, t.y. tam tikrus visuomenės sluoksnius, kurie ją remtų. Spalio revoliucija rėmėsi darbininkų ir nusigyvenusių valstiečių sluoksniais, o vėliau prie to buvo pritraukti ir vidutiniai — t.y. tokiais sluoksniais, kurie neturėjo ko prarasti, kurie buvo labiausiai išnaudojami ir kurie sudarė pačią tamsiausią visuomenės grupę, kurią buvo lengva apgauti pažadais. Tokių būklę stengiamasi išlaikyti ir toliau per komunistinę propagandą. Dėlto išsiauginama partijos politikos fanatikų, kurie ir sudaro komunistinės sistemos socialinę bazę.

Mūsų jėgos ir sąjungininkai

Mūsų jėgas sudaro du faktoriai — ekonominis ir organizacinis. Okupuotos Lietuvos gyventojai, kovoją už laisvę, yra represuojami, pirmiausia pakertant jų ekonominį pagrindą. Jokio aukštesnio posto negalima užimti nebūnant komunistų

partijos nariu. Dėl to daugumas partiečių savo paslaugas pardavinėja ne dėl komunistinių idealų, bet dėl "vietos prie lovio". Esąs mitas, kad partijos narių tarpe yra ir gerų lietuvių.

Vykdam partijos politiką, Sov. S-go darbininkų atlyginimas yra 1.5-2 kartus aukštesnis už inteligentijos, nes darbininkams išmokėtus pinigus valstybė lengvai vėl susižeria, jiems pardavinėdama svaigalus. Reikia atsiminti, kad girtas žmogus ir nemąsto.

Autorius ragina išeiviją prisidėti prie laisvinimo kovai reikalingų lėšų surinkimo. Žinau, kad veikia čia Lietuvių Fondas lietuviųbei išlaikyti. Bet autoriui atrodo, kad toks tikslas būtų prasmingas tik tada, jei išeiviai ar jų vaikai grįžtu į laisvą Lietuvą, o kitaip lietuviybės išlaikymas išeivijoje esąs visai nereikalingas, ypač jei artimoji ateity Lietuva neatgaus nepriklausomybės. Jis ragina turimas lėšas naudoti ne tik lietuviybės išlaikymui, bet ir jos laisvinimui.

Išeivijos politinių organizacijų paskirtis autoriui nesanti aiški, bet manąs, kad geriausias organas laisvinimo darbui vesti būtų PLB, atstovaujanti plačiausius išeivijos sluoksnius ir turinti jaunimo paramą.

Ieškant kovos sąjungininkų, reikėtų sudaryti platų antikomunistinį frontą iš visų į Sov. S-gą inkorporuotų tautų ir jų disidentinių atstovų. Taip pat jon reikėtų įjungti ir visus komunistų priešus.

Kovos būdai arba taktika

Autorius nagrinėja 1979 m. kovo mėn. PL išspausdintą Viktoro Nako straipsnį apie jaunimo politinę laikyseną ir prieina išvados, kad svarbiausias dėmesys turėtų būti kreipiamas į informacijos skleidimą okupuotoj Lietuvoj per asmeninius kontaktus, įvairias radijo laidas, nes komunizmas negali būti sunaikintas iš išorės, o tik iš vidaus. Tam pasitarnautų ir iš okupuotos Lietuvos gautos informacijos apie rezistencinį sąjūdį ir jos vėl perdavimas į Lietuvą. Informacijos skleidimas į Lietuvą pakirs komunizmo šaknis iš vidaus. Komunistinė propaganda yra visiems nusibodusi, ir niekas jos nesiklauso, todėl atsiradusių informacijos tuštumą reikia kuo nors kitu užpildyti.

Siuntinių siuntimas į Lietuvą giminėms pasitarnauja tik ekonomiškai, nes spaudos negalima siųsti, o ir siunčiama adresatų nepasiekia, bet ir šiuo būdu galima pasitarnauti, siunčiant mokslinę literatūrą, meno albumus, plokšteles ir kt. Daugiau informacijos gali atvežti besilankantieji Lietuvoj, tik jiems nereikėtų pasidaryti priklausomais nuo tarybinio režimo ar nenuolaidžiauti dėl asmeninių privilegijų.

Bet svarbiausios esančios radijo laidos. Geriausia jų yra Laisvės radijas, tik labai trukdomas. Vatikano radijas teikia daugiau moralinės paramos Lietuvos katalikams. Plačiausiai paplitęs yra Amerikos Balsas, bet laidų turinys nepakanamas. Reikėtų stengtis lietuviškam reikalui panaudoti ir Britanijos BBC ir Vokietijos Deutsche Welle. Būtų gerai panaudoti ir televiziją, nes tai ne tik garas, bet ir vaizdas. Tobulėjant technikai tai būtų nesunku įvykdyti per erdvės satelitus. Tai galima būtų pasiekti sujungus visas antikomunistines jėgas.

Dėl Lietuvos ateities

Išeivijoj yra susidariusi nuomonė, kad atsistatančioji Lietuva nenorės išsižadėti socialistinės sistemos, bet augant Sov. S-gos gyventojų nepasitenkinimui dėl tos sistemos negerovių, kaip prekių trūkumo, maisto produktų kiekybės ir kokybės mažėjimo, staigaus prekių kainų pakilimo ir kt., didėja žmonių įsitikinimas, kad dėlto yra kalti ne atskiri pareigūnai, bet pati sistema. Primityviem žmonėm kiekviena santvarka yra bloga, todėl pagrindiniu tikslu turi būti tobulėjimo galimybių kiekvienam žmogui užtikrinimas. O tai gali padaryti tik demokratija, su laisvu nuomonių pasikeitimu, laisva spauda ir laisva informacija. Gyventojų aprūpinimui materialinėmis gėrybėmis yra būtina privati iniciatyva, kurią užtikrina privati nuosavybė ir kapitalistinė santvarka.

Ar tik Sniečkaus okupuota Lietuva išliks lietuviška?

Šį klausimą gvildena Izraelyje gyvenąs Z. Čėsna birželio 25 "Tėviškės Žiburiuose" paskelbtu straipsniu "Vilniaus administracija — išdavikiška ar patriotinė?" Esą išeivijos spauda negaili aštrių priekaištų Vilniaus administracijai ir kaltina, kad jos pagrindinė veikla buvusi tarnauti rusiškojo imperializmo interesam ir pajungti lietuvių tautą pavergėjui.

Tačiau autorius klausia, kaip atrodytų šiandieninė Lietuva, jei jos administracijos daugumą sudarytų iš Maskvos atsiųsti rusai? Atsakymą į šį klausimą duoda Latvijos sostinė Ryga, kurios administracijoj vyrauja rusai, arba 1918-1919 m. įvykiuose dalyvavę ir surusėję latviai, kurie Rusijoj padarė politines karjeras partijoj ar vyriausybėj, ir kurie pokario metais buvo nukreipti į okupuotą Latviją vadovaujančiam darbui.

Kad Vilniaus miestas nesurusėjo, įvykdžius 1946 m. su Lenkija sudarytą sutartį dėl lenkų repatriacijos, esąs Sniečkaus nuopelnas. Į ištuštėjusias Vilniaus lenkų ir žydų vietas Sniečkus raginęs Kauno ir kitų miestų lietuvius keltintis

į Vilnių ir užpildyti susidariusią tuštumą, nes kitaip ją galėjo užpildyti rusai.

Straipsnio autorius, kaip tuometinis "Tiesos" korespondentas, kartą dalyvavęs Telšiuose tuo reikalu sušauktam susirinkime, kuriame labai patriotinę kalbą Vilniaus sulietuvinimo reikalu pasakęs Justas Paleckis. O tuo metu, veikiant garsiojo Suslovo politikai — Lietuva be lietuvių — tokių kalbų sakymas buvęs labai pavojingas.

Esą komunistinė Vilniaus administracija daro visa, kad Lietuvos ūkis augtų tik krašto interesus atitinkančia linkme — steigti krašte tokias įmones, kurios gamintų išbaigtus produktus, o ne atskirus mazgus rusų gaminiams. Esą vienas ministrų tarybos darbuotojas uždarame posėdyje pareiškęs, kad Lietuva galėtų savo tekimo stakles eksportuoti ir tuo atveju, jei būtų netekta Rusijos rinkos.

Dėl tos priežasties buvo pažabota ir geologų ir matininkų veikla, beieškant naftos Baltijos jūros ir Kuršių marių pakraščiuose. Ten buvę užtikta naftos, bet Sniečkus staiga sumažinęs geologiniams tyrimams skirtas lėšas, o ekspedicijų vadovams pasiūlęs pereiti dirbti į universitetus. O laikraščiams buvo nurodyta nesidomėti geologiniais reikalais.

Tos pačios administracijos pastangom pramonės įmonės buvo steigiamos ir mažuose miesteliuose ne tik kad išnaudotų ten esančią darbo jėgą, bet kad ir sukliudytų rusų kraustymąsi į tokias vietas, nes ten nebuvo rusiškų mokyklų ir gyventojai menkai mokėjo rusų kalbą.

Esą šeštojo dešimtmečio pradžioj visoj Lietuvoj ėmė dygti nauji mokyklų pastatai, kurie oficialiai buvo vadinami priestatais, nors kartais jie buvo už kelių kilometrų nuo pagrindinių pastatų. Tokie priestatai buvo modernūs, mūriniai ir erdvesni už pačias mokyklas, nes priestatam statydinti užteko vietos savivaldybinių organų sutikimo, jei tik pinigų turėjo, o pastatui statyti reikėjo gauti Maskvos leidimą.

Tokiu pat būdu Maskvos skiriami kreditai karvidžių ir kaulidžių statybai, pagal M. Šumausko nurodymus, buvo panaudoti žemės ūkio technikams ir įvairių specializuotų mokyklų statybai.

Esą Sniečkaus autoritetas daug padidėjo patriotinės politikos vykdymui, ar pavyks tai padaryti Petru Griškevičiui — sunku pasakyti. □

“KARIO“ KAVUTĖ ČIKAGOJE

Tradicinė kavutė žurn. “Karys” paremti Čikagoje įvyko kiek anksčiau, kaip paprastai būdavo, dėlto, kad spalio 4 dieną “Ramovės” skyrius yra numatęs iškilmingai paminėti skyriaus gyvavimo trisdešimt metų.

Kavutę ruošti buvo sudarytas komitetas iš ramovėnų, sav.-kūrėjų, birutininkių ir šaulių, kuriam vadovauti sutiko “Kario” atstovas Čikagoje K. Juškaitis.

Kavutė buvo suruošta rugpiūčio 30 dieną, 3 val. p.p., Šaulių Namuose. Esant gražiam orui, buvo sunku tikėtis sutraukti didesnį skaičių svečių, dar ir dėlto, kad tą dieną vyko keletas įdomių ir dalyvius pritraukiančių renginių. Tik darbas ir pasiryžimas kuo sėkmingiausiai praveisti kavutę nenuėjo niekais. Jau nuo antros valandos žurnalo skaitytojai bei rėmėjai gana gausiai rinkosi, o trečią val., prieš kavutės pradžią, salė buvo jau užpildyta svečiais, kas rengėjams buvo ypatingai malonu dar ir dėlto, kad svečiai prie įėjimo gausiai aukojo žurn. “Karys”.

Oficialią dalį praveisti sutiko “Ramovės” skyr. vicepirm. Edis Vengianskas.

Trečią val. jis pakvietė plk. J. Švedą “Ramovės” skyr. pirm., tarti atidaromąjį žodį. Savo žodyje pirminkas priminė, kad žurn. “Karys” yra vienintelis išėivijos karių ir šaulių žurnalas, kurį privalom išlaikyti gyvą, kol mes patys būsime gyvi lietuviai kūnu ir siela, kol skambės mūsų grįčiose lietuviškas žodis. Jis kvietė duosniai aukoti, kad neuzgestų vienintėlis žiburėlis, kuris neša šviesą, tarpusavę meilę ir draugiškumą, kuris telkia mūsų jėgas bendram darbui.

Sekantis žodį tarė Šaulių C. V-bos pirm. K. Milkovaitis. Jis savo trumpame žodyje kvietė visus nors maža auka prisidėti prie žurnalo išlaikymo, tai mūsų pareiga mūsų gyvastingumo pasireiškimas.

Maloniai sutiko tarti žodį birutininkių garbės narė p. Tumienė. Ji jausmingu žodžiu susirinkusius nukėlė į gimtuosius Lietuvos laukus: kur Nemunas banguoja paskendęs žieduos, kur lakštingalos suokia jo

žaliuojančiuose krantuose, kur artoją linksmina ankstyvas vėversėlis, kur skamba jaunimo dainos vakarais. Kalbą baigė su linkėjimais kariams ir šauliams nepalūžti dvasioje, bet veningai dirbti Tėvynės labui.

Paskutinis, kalbėjo žurn. “Karys” atstovas Čikagoje Kostas Juškaitis. Jo kalba perduodama ištisai:

“Gerbiamosios ir gerbiamieji, žurn. “Karys” skaitytojai ir rėmėjai, šiandien čia susirinkome pagerbti tuos darbininkus, kurie dirba ir rūpinasi žurn. “Karys”, kad jis būtų įdomus paskaityti ir žavėtų kiekvieną jį pamačiusį. Mes “Kario” leidėjais turime didžiulius, nes jie tikrai gerai atlieka savo pareigą — žurn. “Karys” yra įdomus savo turiniu, žavus savo išvaizda, jis mus džiugina naujomis šviežiomis idėjomis.

Kokia mūsų pareiga žurn. “Karys” ir jo leidėjams?

Pirmiausiai, prenumerata, palyginant, nėra aukšta, tiražas irgi galėtų būti didesnis. Kokios jo pajamos? Ar iš tiesų gali “Karys” tarpti ir gyvuoti prie šiandienos taip išaugusių išlaidų? Atsakymas turėtų būti aiškus: NE!

Ot, tai čia ir yra mūsų šios dienos uždavinys ir pareiga savo, kad ir kukliomis aukomis, paremti “Kari”, o be to, pareiškti gilią padėką “Kario” redakcijai ir administracijai, kad jų darbas, rūpestis mums suprantamas ir aukštai vertinamas. Mūsų parama “Kariui” tegul bus paguoda ir paskatinimas toliau tęsti šį atsakingą žurn. “Karys” leidimo darbą.

Žurn. “Karys” kaip sakoma, yra vėtytas ir mėtytas. Įkurtas Lietuvoje dar kovoms dėl nepriklausomybės tebeeinant. Rusų okupantų uždarytas 1940 metais, atgaivintas vokiečiams užėjus, grįžus rusams, vėl jo leidimas nutrūko. Nekurį laiką buvo leidžiamas Vokietijoje ir vėl nutrūko dėl emigracijos.

Tik 1950 metais atgaivintas Amerikoje, “Karys” tebeina iki šios dienos. Kad ir vėl žurnalo leidimas nesusitrukdytų, skaitytojų pareiga remti ir jį išlaikyti. Žurn. “Karys” nuolat kelia istorinius mūsų tėvų bei protėvių garbingus ir didvyriškus žygius, kurie įkvepia pasišventimą ir kovos dvasią.

Todėl šiandien aš linkiu “Kario” štabui nepavargti ir toliau su dar didesniu pasišventimu tęsti šį kilnų šviesos ir tėvynės meilės skleidimo darbą skaitytojų ir visų lietuvių širdyse.

Mieli svečiai ir viešnios, turbūt, nesuklysiu sakydamas, kad jums žurn. “Karys” yra laukiamas svečias, gerbiant ir mylit tuos, kurie jį leidžia ir tuos, kurie daugelį dienų ir vakarų praleidžia, kruopščiai rinkdami įvairias žinias, laužo galvą stengdamiesi prisiminti savo įdomiausius išgyvenimus ir juos perduoti “Kario” puslapiuose skaitytojams ir ateinančioms kartoms. Garbė jiems.

O mums belieka pareikšti jiems nuoširdžią padėką ir savo kuklia auka prisidėti, kad žurn. “Karys” augtų ir stiprėtų ir, nugalėjęs audras ir pavojus, grįžtų ten, kur gimė — į Laisvą ir Nepriklausomą Lietuvą”.

Tuo oficialioji dalis buvo baigta, susirinkusieji buvo paprašyti pasivaišinti sumuštiniais, kavute ir pyragaičiais, mūsų kruopščių šeiminių paruoštais. Kavutė gerai pavyko, gauta nemažai pelno. Nors vaišių laikas baigėsi, tačiau niekas nesisukubino į namus, dar ilgai šnekėdavosi su draugais ir naujais pažįstamais.

Kavutės metu buvo išplatinta daug “Kario” štabo leidinių.

Knygas platino ramovėnas Alb. Repšys, išdėstęs knygas ant atskiro stalo prie įėjimo.

K. J.

Nuoširdžiai užjaučiame mūsų bendradarbį

JUOŽĄ MATIUKĄ,

netekusį mylimos žmonos a.a. Galinos.

KARIO Štabas

Lietuvos Karių Veteranų Sąjungos "Ramovės" Detroito skyriaus valdyba. Iš kairės: V. Tamošiūnas — išd., K. Daugvydas — vicepirm., S. Šimoliūnas — pirm., J. Leščinskas — sekr.

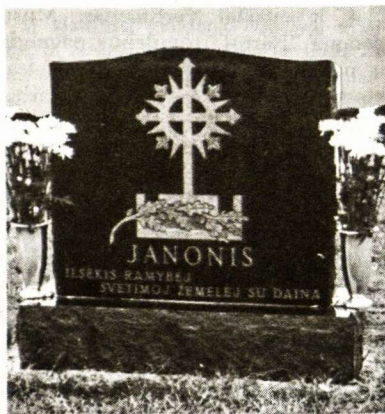
Paminklas savanoriui-kūrėjui

Fulgentui Janoniui

Rugsėjo 13 d. Brocktono Kalvarijos kapinėse buvo pašventintas savanoriui-kūrėjui Fulgentui Janoniui kuklus paminklas, pastatytas šeimos rūpesčiu.

Prieš paminklo šventinimą Šv. Kazimiero bažnyčioje buvo atlaikytos pamaldos, giedant chorui ir solistei Marytei Bizinkauskaitei. Pamaldų metu kun. dr. A. Jurgelaitis pasakė pritaikytą pamokslą ir pasidžiaugė, kad tik lietuviai gerbia mirusius ir šventina antkapius, kas yra labai gražu ir simboliška.

Į šventinimo iškilmes susirinko daug Janonio draugų bei kaimynų. Prie paminklo jautrų žodį tarė velionio kaimynas inž. Vaclovas Senuta. Jis savo trumpam žodyje, tarp kitko, pabrėžė, kad savanoriams Lietuvoje buvo pastatytas paminklas iš akmenų, aplaistytų karių krauju ir suneštų iš kiekvieno kovos lauko, bet okupantas jį nugriovė. Tačiau

dvasinio paminklo, kurį pastatė lietuvių tauta — niekas nesugriaus.

Kai Fulgentas Janonis išėjo į savanorius ginti mūsų tėvynę, jis buvo pasiryžęs už ją mirti. Atlyginimas buvo tikėtasis tik toks, kaip dainos posmas sako: "Mano mylimoji mane aplankys, Ant mano kapelio gėlių prisodys".

A.a. sav.-kūrėjas Fulgentas Janonis buvo karo metu sužeistas į dešinį petį ir tą ženklą nešiojo iki mirties.

Mielas savanori Fulgentai, dėka jūsų — savanorių, Lietuva buvo laisva per 22 metus. Joje buvo žmoniškumas, žydėjo Vakarų kultūra, augo technika ir gerbūvis. Ne veltui poetas aprašė: "Nerasi tu niekur, niekur nerasi, ką tau savanoriai pamešė basi".

Fulgento Janonio du brolius savanorius rusai ištrėmė Sibiran ir ten juos nužudė.

Savanoris Fulgentas Janonis tačiau niekad nepasidavė "depresijai"; jis tikėjosi dar nors vieną kartą grįžti Lietuvon, bet nepriklausomon. Paskutinėmis dienomis prieš mirtį jis rašė:

*Aš tikiu išvysti tą šalį
Ir kardą pakelti dėl jos,
Išlaisvinti brolių bedalį
Iš vargo ir niūrios dienos.*

V. Senuta

**MIRĖ SAVANORIS-KŪRĖJAS
VYR. PUSKARININKIS
VINCAS JASKELEVIČIUS**

Po širdies priepuolio, iš mūsų tarpo išsiskyrė savanoris-kūrėjas, vyr. puskarininkis Vincas Jaskelevičius. Jis mirė liepos 15 d. ligoninėje. Liepos 17 d. buvo pašarvotas D.J. Earamino laidotuvių koplyčioje. Ten ramovėnai atidavė paskutinę pagarbą savo nariui stovėdami prie karsto garbės sargyboje. Lietuvos Trispalvė dengė karstą.

Liepos 18 d. velionio kūnas buvo pervežtas į Šv. Jurgio bažnyčią. Šv. Mišias atnašavo prelatas Martusevičius, kleb. Degutis ir kun. Sakalauskas. Kun. Sakalauskas, pamaldų metu, pasakė atsisveikinimo kalbą.

Po gedulingų pamaldų, velionis buvo palydėtas giminių, ramovėnų ir pažįstamų draugų į amžinojo poilsio vietą — Prisikėlimo kapines. Kapinėse, ramovėnų, buvusios Lietuvos policijos ir draugų vardu, su velioniu atsisveikino Adomas Šparkevičius, linkėdamas ramaus poilsio svetingoje Amerikos žemėje.

A.a. Vincas Jaskelevičius buvo gimęs 1897 m. balandžio 5 d., Jaskonių km., Druskininkų valsč., Trakų apskr. Augo tėvo ūkyje. Būdamas pilnametis ir nenorėdamas lenkų kariuomenėje tarnauti, nes jo gimtinė buvo lenkų okupuota, slaptai perėjo į Lietuvos pusę ir stojo į Lietuvos kariuomenę savanoriu. Dalyvavo kovose prieš lenkus. Į atsargą išėjo vyr. puskarininkio laipsnyje. Būdamas atsargoje, įstojo į Alytaus apskr. policiją. Buvo paskirtas į Rokiškio žemesniąją policijos mokyklą. Baigęs mokyklą, tarnavo Alytaus apskr. punkto vedėjo pareigose. Rusams Vilniaus kraštą gražinus, tarnavo Vilniaus krašto policijoje. Į Vokietiją pasitraukė 1944 m. Lietuvoje liko žmona ir dvi dukros. Į Ameriką atvyko 1949 m. Jam atvykti į Ameriką ir surasti darbą padėjo pusseserės Čiabatarienė ir Sveklienė. Amerikoje gyvenamas kentė didelį širdies skausmą ir rūpinosi ok. Lietuvoje likusia šeima ir kiek galėdamas jai padėjo. Lietuvoje žmona jau mirus, o dukros Aldona ir Irena sukūrusios šeimas.

Velionis buvo draugiškas, linksmo būdo ir visada pasirengęs padėti artimui. Jis mėgo darbą ir jį sumaniai atlikdavo. Laisvalaikis nuo darbo praleisdavo padėdamas tvarkyti namus ir namų apyvokos daiktus savo pažįstamiems, nenorėdamas imti atlyginimo. Už jo darbštumą ir gerą širdį jam Dievas atlygino, nes prieš pabaigą gyvenimo, jo kojos nusilpo, o reikėjo nupirkti ir pagabenti maistą ir kitus jo asmeninius dalykus atlikti.

Jam, toje sunkioje būklėje padėjo Adolfinas Sarcevičienė su dukromis Hedy ir Irena, neimdamos jokio atlyginimo ir patarnavimus. Jos visą velionio laidotuvių naštą ir rūpestį su užuojauta ir lietuviška širdim nešė ir atliko, kaip gali tik atlikti artimiausi šeimos nariai.

Tegu Aukščiausias joms atlygina.

Ramovėnai reiškia gilią užuojautą visai a.a. Vinco Jaskelevičiaus šeimai ir giliai liūdi netekę veiklaus nario.

Ramovėnas

**A.A. Vinco Jaskelevičiaus atminimui
aukojo "Kariui" paremti:**

"Ramovės" Philadelphijos sk.	\$10.00
Adomas ir Emilija Šparkevičiai ..	\$10.00
Edmundas Drąsutis	\$20.00
Algirdas Valius	\$10.00
Antanas Peštenis	\$ 3.00
Antanina Špakauskienė	\$10.00
Kazys ir Janė Kauliniai	\$10.00
Liudas Tarvydas	\$ 5.00
fuožas Kalinauskas	\$ 5.00
A.J.H. Sarcewicz	\$10.00
Jonas A. Špakauskas	\$10.00
Viso	\$103.00

A.A. VINCAS KAZOKAS

Liepos 14 d., gavęs atostogų ilgesniam laikui, Vincas Kazokas išskrido su žmona Hilda Europon, aplankyti Lietuvą ir žmonos tėvynę Estiją. Lėktuve esant Vincas pasijuto blogai, kažką negero dešinėje kojoje. Kelionėje sveikata blogėjo ir Londone jis tapo paguldytas į ligoninę. Gydytojo ir jo paties patarimu, žmona tęsė kelionę Estijon. Pasiekusi savo tėviškę, kas dieną telefonu skambino į Londoną, teiraudamasi apie Vinco sveikatą. Vieną kartą jai paskambinus, iš Londono ligoninės gydytojas pasakė, kad daugiau neskambintų, nes jos vyro sveikata yra pavojuje, koja buvo amputuota.

Tuoj pat, žmona apie tai pranešė Lietuvon, Vinco giminėms, kad atvyktų į Estiją atsiimti jiems skirtas atvežtas dovanas. Po dviejų dienų iš Lietuvos auto mašina atvyko dvi seserys su savo vyrais ir vienas svetimas mašinos vairuotojas. Atidavusi seserims dovanas, žmona nutraukė dar vieną savaitę jai priklausančias atostogas ir per Helsinkį nuvyko į Londoną ligoninėn, tačiau jos vyras vos prieš valandą buvo jau miręs. Dideliame sielvarte būdama, žmona nepalūžo, mirusio vyro kūną parvežė į Perthą (vak. Australijoj) palaidoti.

Rugpjūčio 12 d. po gedulingų pamaldų, dalyvaujant daug žmonių iš lietuvių ir estų pusės, Vincas buvo palaidotas Karakatos kapinėse. Prie kapo duobės paskutinį atsisveikinimo žodį tarė B. Steckis, pavadavęs "Ramovės" skyr. v-bos pirminknka.

ATSISVEIKINOME SU A.A.
GEN. ŠT. MAJORU HENRIKU
KAZAKAIČIU

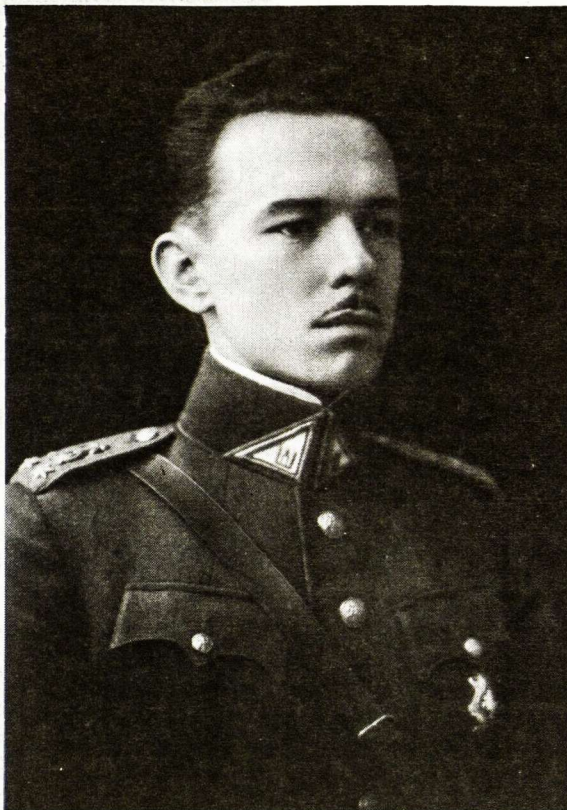
Šm. rugsėjo 4 dienos rytą, Waterburio ligoninėje mirė gen. št. majoras Henrikas Kazakaitis. Rugsėjo 7 dieną buvo išlydėtas amžinybėn.

Rugsėjo 6 d. vakare Stok's laidojimo koplyčioje buvo gausiai atsilankiusiųjų — atsisveikinimui. Rytojaus dieną po pamaldų Šv. Juozapo lietuvių bažnyčioje, palydėtas į lietuvių tautines kapines. Po laidotuvių šeima visus pakvietė pusręčių.

Waterburio, Conn., ramovėnų sk. pirm. A. Čampė atsisveikino su mjr. H. Kazakaičiu, laidojimo koplyčioje, šiais žodžiais:

“Kai prieš 72 metus Pakruojuje atėjo į šį pasaulį mielas Henrikas, jis verkė, kaip ir kiekvienas naujai užgimstantis žmogus, lyg numatydamas, kad nelengvai reiks grumtis su gyvenimo egzistencija.

Visais laikais ne kiekvienam lemta patogiai ir laimingai praleisti savas gyvenimo dienas. Pagarbiai įvertinami yra tie, kurie savo veikla stengiasi pagerinti-palengvinti žmonijos padėtį. Todėl, mes šiandien, apgailėdami, pagerbiame mielą Henriką, kuris jau jaunystėje ap-

Gen. št. mjr. Henrikas Kazakaitis (nuotrauka iš 1933 m., kai H.K. buvo būrio vadas PLP Karo Mokykloj, 1-oje aspirantų kuopoje)

Vincas Kazokas buvo gimęs 1918 m. balandžio 6 d., Seinų apskr. Karinė prievolė atliko nuo 1939 metų, Technikos daliny, kuris po rusų okupacijos buvo nukeltas į Pabradę. Už sumanumą buvo pakeltas į grandinio laipsnį. Karui ištikus, Vincas Kazokas laimingu būdu iš kariuomenės pasitraukė. Per antrą okupaciją jis pasitraukė Vokietijos gilumon. 1948 m., su pirmu transportu atvyko į Australiją ir čia nuolat gyveno Perth. Vedė estų taut. žmoną Hildą. Abu dirbdami pasistatė naują namą ir gerai įsikūrė.

Jis aktyviai dalyvavo Lietuvių Bendruomenės veikloje ir daug metų buvo aktyvus Lietuvių Karių Veteranų Sgos “Ramovės” V. Australijos skyriuje. Vincas Kazokas Lietuvoje jau vieną kartą buvo apsilankęs. Giminėm siuntė siuntinius, tad jo žmona gerai žinojo jo seserų adresus. Besirengdamas antrą kartą važiuoti Lietuvon, draugams buvo išsitaręs, kad ten būtų gera ir numirti ir būti palaidotam savoį žemėj, kurioje jis gimė.

Išsėkis ramybėje Vincai, nedavažiavęs savo gimtąją žemę.

Pagal mirusiųjų Karių Veteranų sąrašą, Vincas Kazokas yra atžymimas 18 Nr. Ramovėnas

sisprendė tarnauti savo mylimai tėvynei ir savo tautos tautiečių šviesesnei ateičiai.

Baigęs Karo Mokyklą, kariuomenės vadovybės buvo pastebėtas jo darbštumas ir sugebėjimas, todėl jis buvo lavinamas visuose kariuomenės daliniuose, ir dar jaunas būdamas atsiekė generalinio štabo majoro laipsnį.

Užėjus raudonajai bangai, jis netrukus buvo įkalintas ir laikytas IX forto požemy — pasmerktas kankinančiai mirčiai.

Prasidėjus karui, stebuklingai išlikęs gyvu, turėjo slapstytis miškuose nuo rudiųjų antplūdžio, keičiant vietas ir net savo vardą. Kodėl mūsų krašto užgrobiškai taip nuosekliai juo domėjosi? O todėl, kad žinojo, kad jam neįmanoma apsiprasti su Lietuvos pavergimu ir reikėsi pasipriešinimu.

Po klaidios odisėjos, atsiradęs Waterbuty, iš kart gan uoliai reikėsi lietuvių veikloj ir jo pastangomis įsikūrė Waterburio “Ramovės” skyrius, už ką mes ramovėnai esam jam dėkingi.

Bet vėliau atsiliepė IX forto skaudžios kankinimų pasėkos, nebegalėjo reikštis aktyvumu, bet jis visą laiką sielojosi Lietuvos tragiška padėtim.

Šiandien čia turėtų puošti jo krūtinę visi apdovanoti atžymėjimų ženklai, kurie, deja, kažkur tėviškėj rūdyja.

Ramovėnai, bei visi buvę kariai, atsisveikindami su mielu Henriku, kuris įspaudė gilų tautinį pėdsaką nepriklausomos Lietuvos gynyboj, lenkiame galvas, reikšdami jam pagarbą, o jo likusiai mylimai šeimai: žmonai Marijai, abiem dukrelėm, anūkam ir žentui — giliausią užuojautą”.

AUKOJO KARIUI:

\$683.86:

Čikagiškiai renginyje "Kariui" paremti (per K. Juškaitį)

\$103.00:

Philadelphijos ramovėnai, a.a. V. Jaskelvičiaus atminimui (per A. Špakevičių)

\$100.00:

Detroito ramovėnai
M. Kazakaitienė, CT, a.a. mjr. H. Kazakaičio atminimui (per A. Čampę)

\$50.00:

LŠST "St. Butkaus" kp., per pirm. V. Tamošiūną
L. Karbūnienė, Ont., a.a. ltn. J. Tara-sevičiui atminti
G.J. Stankūnas, MI ("Kario" 61 metų sukakčiai paminėti)

\$30.00:

K. Daugvydas, MI

\$35.00:

Birutininkės Čikagoje —
Centro V-bos Sk.

\$25.00:

LŠST Centro Valdyba
"Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kp.
M. Dambrauskas, AR
P.L.P.A.S. Karo Mokyklos XXIII l. draugai
per J. Klimą, BC, a.a. V. Vintartui atminti
"Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinė, IL
(per išd. J. Pocių)
P. Karosas, CT

\$20.00:

"Klaipėdos" jūrų šaulių kp.

\$17.00:

L. Jurkūnas, NY

\$15.00:

K. Juškaitis, IL

\$12.00:

B. Narkūnas, MI
M. Kizis, Ont. Kanada

\$11.00:

dr. R. Sidrys, IL

\$10.00:

dr. V. Sruogienė, IL
("Kario" 61 metų sukakčiai paminėti)
A. Gudonis, FL
Klubas "Krivulė", IL

\$9.00:

A. Dičius, CA
J. Augutis, Australia

\$7.00:

M. Ališauskienė, IL
J. Daniliauskas, CT
S. Dargis, IL
Alf. Gerčys, IL
A. Jonaitis, OH
A. Kutka, Australia
A. Lukas, Ont. Kanada
N. Norris, IL
St. Pabrinkis, OH
Kun. J. Panavas, IN
B. Poderys, OH
Z. Sipavičius, Australia
V. Slušnys, MI
Ed. Vaitkus, IL

\$5.00:

L. Apanavičius, Ont. Kanada
K. Česonis, MD
K. Daugvydas, IL

B. Jablonskis, IL
A. Karsokas, OH
J. Revas, FL
A. Spirauskas, OH

\$4.00:

K. Kasinskas, IL
K. Mikolojūnas, IL

\$3.00:

A. Butas, NY
K. Stašaitis, MI

\$2.00:

J. Černius, CA
J. Lekutis, Ont. Kanada
Ig. Muliolis, OH
O. Šostakienė, MI
Ign. Verbyla, OH

Aukojusiems KARYS nuoširdžiai dėkoja!

U.S. POSTAL SERVICE STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION (Required by 39 U.S.C. 3685)			
1. TITLE OF PUBLICATION KARYS		A. PUBLICATION NO. 022-9199	
3. FREQUENCY OF ISSUE Published Monthly except July & August		B. NO. OF ISSUES PUBLISHED ANNUALLY 10	2. DATE OF FILING Oct. 1, 1981
8. ANNUAL SUBSCRIPTION PRICE \$ 13.00			
4. COMPLETE MAILING ADDRESS OF KNOWN OFFICE OF PUBLICATION (Street, City, County, State and ZIP Code) (Not printers) 341 Highland Blvd. Brooklyn, NY. 11207 Kings County			
5. COMPLETE MAILING ADDRESS OF THE HEADQUARTERS OR GENERAL BUSINESS OFFICES OF THE PUBLISHERS (Not printers) 341 Highland Blvd. Brooklyn, NY. 11207			
6. FULL NAMES AND COMPLETE MAILING ADDRESS OF PUBLISHER, EDITOR, AND MANAGING EDITOR (This item MUST NOT be blank)			
PUBLISHER (Name and Complete Mailing Address) Zigmas Maulinaitis 341 Highland Blvd. Brooklyn, NY. 11207			
EDITOR (Name and Complete Mailing Address) SAME			
MANAGING EDITOR (Name and Complete Mailing Address) Alfonas Samušis, 116-08 95th Ave. Richmond Hill, NY. 11419			
7. OWNER (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual must be given. If the publication is published by a nonprofit organization, its name and address must be stated.) (Item must be completed)			
FULL NAME Lithuanian Veterans Association		COMPLETE MAILING ADDRESS 341 Highland Blvd. "Removė" Inc. Brooklyn, NY, 11207	
8. KNOWN BONDHOLDERS, MORTGAGEES, AND OTHER SECURITY HOLDERS OWNING OR HOLDING 1 PERCENT OR MORE OF TOTAL AMOUNT OF BONDS, MORTGAGES OR OTHER SECURITIES (If there are none, so state)			
FULL NAME NONE		COMPLETE MAILING ADDRESS	
9. FOR COMPLETION BY NONPROFIT ORGANIZATIONS AUTHORIZED TO MAIL AT SPECIAL RATES (Section 411.3, DMM only) The purpose, function, and nonprofit status of this organization and the exempt status for Federal income tax purposes. (Check one)			
☒ HAS NOT CHANGED DURING PRECEDING 12 MONTHS		☐ HAS CHANGED DURING PRECEDING 12 MONTHS (If changed, publisher must submit explanation of change with this statement.)	
10. EXTENT AND NATURE OF CIRCULATION	AVERAGE NO. COPIES EACH ISSUE DURING PRECEDING 12 MONTHS	ACTUAL NO. COPIES OF SINGLE ISSUE PUBLISHED NEAREST TO FILING DATE	
A. TOTAL NO. COPIES (Net Press Run)	1650	1650	
B. PAID CIRCULATION 1. SALES THROUGH DEALERS AND CARRIERS, STREET VENDORS AND COUNTER SALES 2. MAIL SUBSCRIPTION	None 1631	None 1640	
C. TOTAL PAID CIRCULATION (Sum of 10B1 and 10B2)	1631	1640	
D. FREE DISTRIBUTION BY MAIL, CARRIER OR OTHER MEANS SAMPLES, COMPLIMENTARY, AND OTHER FREE COPIES	None	None	
E. TOTAL DISTRIBUTION (Sum of C and D)	1631	1640	
F. COPIES NOT DISTRIBUTED 1. OFFICE USE, LEFT OVER, UNACCOUNTED, SPOILED AFTER PRINTING 2. RETURN FROM NEWS AGENTS	19 None	10 None	
G. TOTAL (Sum of E, F1 and 2 - should equal net press run shown in A)	1650	1650	
11. I certify that the statements made by me above are correct and complete		SIGNATURE AND TITLE OF EDITOR, PUBLISHER, BUSINESS MANAGER, OR OWNER Alf. Samušis	

Dr. A. Rukšos veikalo "Kovos Dėl Lietuvos Nepriklausomybės" II tomo pasirodymo proga, New Yorko ramovėnai suruošė vakarą, supažindinti visuomenę su šia reikšminga knyga. Vakarą įvyko rugsėjo 20 d. Kultūros Židinyje, Brooklyne.

Veikalą aptarė visuomenininkas Kazys Jankūnas (2-as iš deš.), ištraukas skaitė "Kario" štabo narys Bronius Balčiūnas (3-čias iš deš.), vadovavo sk. pirm. dr. E. Noakas (1-as iš deš.). Kairėje A. Samušis, "Kario" admin. ir Z. Raulinaitis — red. Sienoje Pauliaus Jurkaus dekoracija. Nuotr. L. Tamošaičio

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.